T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİ VERİLEN ÇOCUKLARIN OKUL DÖNEMLERİNİN İNCELENMESİ: ANKARA DENETİMLİ SERBESTLİK MÜDÜRLÜKLERİ ÖRNEĞİ

Tuğba ÖZKOL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Süheyla BOZKURT BALCI

Çankırı - 2023

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİ VERİLEN ÇOCUKLARIN OKUL DÖNEMLERİNİN İNCELENMESİ: ANKARA DENETİMLİ SERBESTLİK MÜDÜRLÜKLERİ ÖRNEĞİ

Tuğba ÖZKOL

ORCID: 0009-0008-6304-5544

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Süheyla BOZKURT BALCI

Çankırı - 2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ i
TEZ KABUL VE ONAY ii
ÖNSÖZ iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
KISALTMALAR vi
TABLO LİSTESİ vii
1. GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi 2
1.3. Problem Cümlesi 3
1.4. Alt Problemleri 3
1.5. Sayıltılar 3
1.6. Sınırlılıklar 4
2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE 6
2.1. Çocukluk Dönemine Yaklaşım ve Çocuk Kavramının Tarihsel Gelişimi 6
2.1.1. Çocuk Suçluluğu 7
2.1.2. Suça Sürüklenen Çocuk 9
2.1.3. Çocuk Hakları 10
2.1.3.1. Çocuk Sayılma 11
2.1.3.2. Ayrımcılık Yasağı 11
2.1.3.3. Aile Yanında Korunma 11
2.1.3.4. Öncelikle Çocuğun Yararını Dikkate Alma 12
2.1.3.5. Yaşama, Hayatta Kalma ve Gelişme Hakkı 12
2.1.3.6. Çocuğun Görüşlerine Saygı 13
2.1.4. Cezai Sorumluluk 13
2.2. Suça Karışan Çocukların Suça Etken Sebepleri 15
2.2.1. Bireysel Nedenler 17
2.2.1.1. Genetik Faktörler 18
2.2.1.2. Biyolojik Faktörler 20

2.2.1.3. Psikolojik Faktörler 20
2.2.2. Ailevi Nedenler 22
2.2.2.1. Parçalanmış Aileler 23
2.2.2.2. Evlilik Dışı Çocuklar veya İstenmeyen Çocuklar 24
2.2.2.3. Ailede Suçlu Kişinin Varlığı 25
2.2.2.4. Sağlıksız Anne-Baba-Çocuk İlişkisi Ve Aile Tutumları 26
2.2.2.5. Aile İçinde Şiddet 27
2.2.2.6. Aileden Kaçma ve Suçluluk 27
2.2.2.7. Ailenin Öğrenim Durumu 27
2.2.2.8. Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Düzeyi 28
2.2.2.9. Ailedeki Birey Sayısı 29
2.2.3. Çevresel Nedenler 29
2.2.3.1. Okuldan Kaynaklı Nedenler 30
2.2.3.2. Akran Grupları-Boş Zaman Etkisi 34
2.2.3.3. Toplumsal Nedenler, Göç ve Kentleşme 35
2.2.4. Medya ve Kitle İletişim Araçları 38
2.2.5. Bağımlılık Yapan Maddeler 40
2.3. Denetimli Serbestlik 40
2.3.1. Denetimli Serbestlik Kavramı ve Tarihçesi 42
2.3.2. Çocuklar Hakkında Verilen Denetimli Serbestlik Tedbiri ve Uygulaması 44
2.3.2.1. Çocuklar Hakkında Adli Kontrol Tedbirleri 44
2.3.2.2. Hapis Cezasının Ertelenmesi 46
2.3.2.3. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması 47
2.3.2.4. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi 48
2.3.2.5. Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar 48
2.3.2.6. Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri 49
2.3.2.7. Çocuğun Denetim Altına Alınması Kararı 50
2.3.2.8. Etkin Pişmanlık Kararı 52
2.3.2.9. Koşullu Salıverilme 52
2.3.2.10. Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezaların İnfazı Kararları 52
2.3.2.11. Denetimli Serbestlik Müdürlükleri'nin İyileştirme Faaliyetleri 52
2.3.2.12. Okul Tabanlı Denetimli Serbestlik; Yurt Dışı İyileştirme Örnekleri 54
2.4. Okul Dönemi Yaşantısı Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler 55
3. BÖLÜM: YÖNTEM 64

3.1. Araştırmanın Modeli 64
3.2. Çalışma Grubu ve Demografik Özellikleri 64
3.2. Veri Toplama Araçları 67
3.3. Verilerin Toplanması 67
3.4. Verilerin Analizi 68
4. BÖLÜM: BULGULAR VE TARTIŞMA 69
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 69
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 71
5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER 90
5.1. Sonuç 90
5.2. Öneriler 97
KAYNAKÇA 101
EKLER 115
EK 1: Etik Kurul İzni 115
EK 2: Adalet Bakanlığı Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, Denetimli Serbestlik Dairesi Başkanlığı Çalışma Onayı 116
EK 3: Veri Toplama Formu 117
EK 4:Özgeçmiş 126

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım **"***Denetimli Serbestlik Tedbiri Verilen Çocukların Okul Dönemlerinin İncelenmesi: Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlükleri Örneği*'' adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

11/01/2023

İmza

Tuğba ÖZKOL

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tuğba ÖZKOL tarafından hazırlanan **"***Denetimli Serbestlik Tedbiri Verilen Çocukların Okul Dönemlerinin İncelenmesi: Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlükleri Örneği***''** başlıklı bu çalışma, *11.01.2023* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oy çokluğuyla* başarılı bulunarak jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Doç. Dr. Süheyla BOZKURT BALCI	İmza: ……..
Üye	: Doç. Dr. Nuray ZAN	İmza: ……..
Üye	: Dr. Öğr Üye Hatice TURAN BORA.	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun **...../..../** 2023 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Suça sürüklenen çocuklar problemi tüm toplumu ve toplumsal yapıyı ve geleceğimizi ilgilendiren bir konu olarak gündemdeki yerini korumaya devam eden bir konudur. Bu çocukların suça karıştıktan sonra yeniden sağlıklı bireyler olarak topluma kazandırılmasına ilişkin sorumluluk sadece yasal mercilerde olmayıp, okul yönetimlerine ve tüm topluma bu konuda önemli görevler düşmektedir. Araştırmanın sonuçlarının bu konuda politika yapıcılara, okul yönetimlerine ve araştırmacılara faydalı bilgiler sağlayacağını ümit ediyorum. Bu konuyu çalışmam konusunda beni motive eden ve çalışmamın her aşamasında bana destek olan danışman hocam Doç. Dr. Süheyla Bozkurt Balcı'ya teşekkürü bir borç bilirim.

11/01/ 2023

Tuğba ÖZKOL

ÖZET

Tezin Başlığı :Denetimli Serbestlik Tedbiri Verilen Çocukların Okul Dönemlerinin İncelenmesi: Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlükleri Örneği

Tezin Yazarı : Tuğba ÖZKOL

Danışman : Doç. Dr. Süheyla BOZKURT BALCI

Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Kabul Tarihi : 11/01/2023

Bu çalışmanın amacı, haklarında denetimli serbestlik tedbiri verilen çocukların okul dönemlerinin incelenmesidir. Araştırma tarama modelinde desenlenmiş olup araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ile Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüklerine gelen ve haklarında denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulması kararı verilen toplam 50 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Haklarında Denetim Serbestlik Tedbiri Verilen Çocukların Okul Dönemine İlişkin Sorular" anketi uygulanmıştır. Veri toplama aracından toplanan veriler frekans hesabı ile analiz edilmiştir. Çalışmada Ankara denetimli serbestlik müdürlüklerine gelen çocukların pek çoğunun okul başarılarının düşük olduğu, okuldan kaçma davranışlarının yoğun olduğu, bağımlılık yapan maddeleri kullanımlarının olduğu ve okuldan kopmalarının yoğun olduğu, okul dönemleri içerisinde sosyal faaliyetlere katılımlarının olmadığı, okul dönemi içerisinde disipline aykırı davranışlarda bulundukları, rehberlik servisinden herhangi bir destek almadıkları, okul dönemi içerisinde öğretmen ve okul yönetici denildiğinde kuralları ve disiplini algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suça Sürüklenen Çocuklar, Çocuk Suçluluğu, Denetimli Serbestlik, Okul Dönemi

ABSTRACT

Thesis Title **:** School Climate of Children Given Probation

Author **:** Tuğba ÖZKOL

Supervisor **:** Doç. Dr. Süheyla BOZKURT BALCI

Department **:** Edicationel Science

Thesis Type **:** Master's Thesis

Date **:** 11/01/2023

The aim of this study is to examine the school periods of the children who were given probation measures. The research was designed in the scanning model and the qualitative research method was used in the research. The study group of the research consists of 50 children in total who came to Ankara Probation Directorate and Ankara West Probation Directorates and were decided to be subject to probation. As a data collection tool in the research, the questionnaire "Questions Regarding the School Period of the Children Who Have Been Given Probation Measures" was applied. The data collected from the data collection tool were analyzed by frequency calculation. In the study, most of the children who come to the Ankara probation directorate have low school success, have high truancy behaviors, use addictive substances and drop out from school, do not participate in social activities during school periods, act against discipline during school term, and do not receive any information from the guidance service. It was concluded that they did not receive any support and that they perceived the rules and discipline when teachers and school administrators were mentioned during the school term

Keywords: Juvenile Delinquency, Juvenile Delinquency, Probation, School Period

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
DSHY	Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği
IQ	Intelligence Quotient (Zekâ Katsayısı)
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TCK	Türk Ceza Kanunu
TOÇEV	Tüvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı
TUBİM	Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSSİDE	Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü
yy	Yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo No 3-1. Demografik Bilgileri..... 79

Tablo No 4-1. Denetimli Serbestlik Tedbiri Alma Nedeni..... 85

Tablo No 4-2. Ceza İnfaz Kurumunda Bulunma Durumu..... 86

Tablo No 4-3. Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda veya Eğitim Evinde Bulunma Nedeni..... 86

Tablo No 4-4. Çocukluğunda Suça Sürüklenen Katılımcıların Öğrenim Durumu.... 87

Tablo No 4-5. Suça Sürüklenen Çocukların Okula Devam Durumu..... 87

Tablo No 4-6. Okula Devam Etmeyenlerin Okulu Bırakma Sebepleri 87

Tablo No 4-7. Suça Sürüklenen Çocukların Ailelerinin Okula veya Okumaya Bakış Açıları..... 88

Tablo No 4-8. Suça Sürüklenen Çocukların "Okul" Denince Aklına Ne Geldiği .. 89

Tablo No 4-9. Suça Sürüklenen Çocukların Okuldan Kaçma Durumu..... 89

Tablo No 4-10. Suça Sürüklenen Çocukların Okuldan Kaçma Sıklığı..... 89

Tablo No 4-11. Suça Sürüklenen Çocukların Okuldan Kaçtıklarında Ailenin Haberinin Olup Olmadığı..... 90

Tablo No 4-12. Suça Sürüklenen Çocukların Okuldan Kaçmasına Ailenin Verdiği Tepki 90

Tablo No 4-13. Suça Sürüklenen Çocukların Okuldan Kaçma Sebepleri 90

Tablo No 4-14. Okuldan Kaçtıklarında Yaptıkları 91

Tablo No 4-15. Suça Sürüklenen Çocukların Okuldan Kaçtıklarında Suç Teşkil Eden Davranışlarının Olup Olmadığı..... 91

Tablo No 4-16. Suça Sürüklenen Çocukların Okuldan Kaçtıklarında Suç Teşkil Eden Ne Tür Davranışlarının Olduğu 91

Tablo No 4-17. Suça Katılan Çocukların Okul Döneminde Ders Başarı Durumu.... 93

Tablo No 4-18. Suça Sürüklenen Çocukların Ders Başarılarını Olumsuz Etkileyen Sebepleri 93

Tablo No 4-19. Suça Sürüklenen Çocukların Ders Döneminde Başarılı Olsaydılar Suça Sürüklenip Sürüklenmeyecekleri 93

Tablo No 4-20. Suça Sürüklenen Çocukların Okul Hayatında Yaptırım veya Disiplin Cezası Alma Durumu 94

Tablo No 4-21. Suça Sürüklenen Çocukların Okul Hayatında Aldıkları Yaptırım ya da Disiplin Cezasının Türleri 94

Tablo No 4-22. Suça Sürüklenen Çocukların Okul Hayatında Yaptırım veya Disiplin Cezası Almasının Sebepleri 95

Tablo No 4-23. Suça Sürüklenen Çocukların Okul Hayatında Aldıkları Yaptırım veya Disiplin Cezasının Üzerlerindeki Etkisi 95

Tablo No 4-24. Suça Sürüklenen Çocukların Okulda Samimi Oldukları Arkadaş Sayısı 96

Tablo No 4-25. Suça Sürüklenen Çocukların Okul Arkadaşlarını Nasıl Tanımladıkları 97

Tablo No 4-26. Suça Sürüklenen Çocukların Sınıflarında Nasıl Algılandıkları 97

Tablo No 4-27. Suça Sürüklenen Çocukların Okuldaki Arkadaşlarının Kendilerini Suça Sürükleyip Sürüklemedikleri Konusundaki Düşünceleri 98

Tablo No 4-28. Suça Sürüklenen Çocukların Okulda Kavga Ettikleri Arkadaşlarına İlişkin Sulh Yoluna Gidilmesi Durumu 98

Tablo No 4-29. Suça Sürüklenen Çocukların Arkadaşlarıyla Sorunu Nasıl Çözdükleri 99

Tablo No 4-30. Suça Sürüklenen Çocukların Okuldaki Eğitsel Faaliyetlere ve Sportif Faaliyetlere İlişkin İmkânlara Ait Algıları 100

Tablo No 4-31. Suça Sürüklenen Çocukların Okuldaki Eğitsel Faaliyetlere ve Sportif Faaliyetlere Katılıp katılmadıkları 101

Tablo No 4-32. Suça Sürüklenen Çocukların Okuldaki Eğitsel Faaliyetlere ve Sportif Faaliyetlere Öğretmenleri Tarafından Teşvik Edilip Edilmedikleri 101

Tablo No 4-33. Suça Sürüklenen Çocukların Okullarında Bulunmasını İstedikleri Eğitsel ve Sportif Faaliyetler..... 102

Tablo No 4-34. Suça Sürüklenen Çocukların Keşfedilmediğini Düşündükleri Yetenekleri 102

Tablo No 4-35. Suça Sürüklenen Çocukların Bağımlılık Verici Madde Kullanma Durumları 103

Tablo No 4-36. Suça Sürüklenen Çocukların Kullandıkları Bağımlılık Verici

Maddeler 103

Tablo No 4-37. Suça Sürüklenen Çocukların Kullandıkları Bağımlılık Verici Maddeleri Nereden Temin Ettikleri 104

Tablo No 4-38. Suça Sürüklenen Çocukların Öğretmenlerini Sevme Durumları ... 104

Tablo No 4-39. Suça Sürüklenen Çocukların Öğretmen Denince Aklına Gelenler 104

Tablo No 4-40. Suça Sürüklenen Çocukların Dertlerine Eğilen Öğretmenlerin Varlığı 105

Tablo No 4-41. Suça Sürüklenen Çocukların Okul Denince Aklına Gelenler 106

Tablo No 4-42. Suça Sürüklenen Çocuklara İşledikleri Suçların Zararlarını Anlatan Olup Olmadığı..... 106

Tablo No 4-43. Suça Sürüklenen Çocukların Okulda İşledikleri Suçlara İlişkin Rehberlik Alıp Almadıkları..... 106

Tablo No 4-44. Suça Sürüklenen Çocukların Suça Karşı Okulda Aldıkları Rehberlik Hizmetinin Faydasına İlişkin Algıları..... 106

Tablo No 4-45. Suça Sürüklenen Çocukların Okulda Şiddet Görüp Görmedikleri. 107

Tablo No 4-46. Suça Sürüklenen Çocukların Okul Yönetici Denince Aklına Gelenler..... 108

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Suç, toplumda yaşayan insanlar arasından bazılarının diğer kişilerle çatışmaları sonucunda oluşan toplumsal normlardan sapma davranışı olarak tanımlanmaktadır (Yavuzer, 2010).

Suç, toplumda yetişkinler tarafından işlendiği gibi çocuklar tarafından da işlenebilmektedir. Çocukların gelişim döneminde karşılaştıkları olumsuzluklar ilerleyen yaşantılarında suçlu davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir. Olumsuz yaşantıyı deneyimleyen, suça sürüklenen çocuklar ve gençler hakkındaki araştırma sorularına cevap arayan pek çok bilim insanı, çocuğun suça sürüklenmesine etken olabilecek tek bir faktörün olmadığını, suç kavramının birçok faktörü içinde barındırdığını ortaya konulmuştur. (Ayan, 2017).

Okullar, çocuklar ve ergenlerin zamanlarının çoğunu geçirdikleri yerlerdir. Aynı zamanda da davranış, rol ve gelişim görevleri noktasında çocukların sosyalleşmelerini etkileyen birincil kurum olduğu gibi önleme ve müdahale hizmetlerinde kilit rolü olan merkezlerdir. Okulların, çocuklarımızı eğitim sınırlarının ötesinde sosyalleştirmedeki rolleri ve faaliyetleri hakkında farklı görüşler ve değerler olmasına rağmen, gerçek şu ki, okullar bugün çocukların ve gençlerin karşı karşıya olduğu birçok sorunun ele alınmasında hayati bir boşluğu doldurmaktadır (Hirschfield, 2018).

Tüvana Okumaya İstekli Çocuk Eğitim Vakfı'nın (TOÇEV) risk altındaki çocuklar ile ilgili raporunda, eğitim dışında kalmış çocukları risk altındaki çocuk olarak değerlendirilmiştir (TOÇEV, 2019). UNESCO'nun 2018 yılı raporuna göre ise, 2000 yılı içerisinde dünyada 337.5 milyon çocuğun ve 2016 yılında ise 263 milyon çocuğun eğitim dışında kaldığını tespit etmiştir. Çocukların eğitim sistemi dışında kalması halinde suça, olumsuz akran grubu etkilerine, olumsuz boş zaman faaliyetlerine, aile kontrolünden uzaklaşmanın olumsuz etkilerine açık hale gelmesine neden olacağı öngörülebilir.

Risk altındaki çocuklar için koruyucu bir faktör olan okul hayatının etkin değerlendirilmesi; çocukların akademik başarısızlığını, okuldan kaçmayı ortadan kaldırabileceği gibi, anti-sosyal davranışları olan çocukların erken dönemde tespitiyle

birlikte etkin müdahale programların yapılandırılması, suça karışmanın da önüne geçebilecektir (Bayındır, 2021).

Günümüzde suçu önleme çalışmalarına yoğunlaşan bilim insanları suç kavramını değerlendirirken suça etken faktörleri de incelemektedir. Suça etken faktörlerin tespiti çocuk suçluluğunu azaltacağı gibi riskli davranışlar sergileyen çocukların erken tespitini sağlayacak ve müdahale programlarına işlevsellik kazandıracaktır (İpek, 2010).

Denetimli serbestlik, mahkeme tarafından belirlenen koşullarda ve zaman diliminde, plan çerçevesinde, suça sürüklenen çocuğun toplumla bütünleşmesinin sağlanması açısından çocuk şüpheli, sanık ya da hükümlünün gereksinim duyduğu her türlü hizmetin, programın ve kaynakların kendisine sağlandığı toplumsal esaslı bir uygulama barındıran ceza infaz sistemidir. Onarıcı adalet sistemi uygulaması olarak kabul edilen denetimli serbestlik sitemi, çocuğun ıslahını ve iyileştirme sürecini ve toplumsal uyumunu kolaylaştırmak üzere uygulanmaktadır. Bu kapsamda suça sürüklenmiş çocuğun özgürlüğünü tamamıyla kaldırmadan, özgürlüğünü kısmen kısıtlamak suretiyle kendisini iyileştirme sürecine kendisinin vereceği kararla katılabilmesi mümkün olabilmektedir (Kaya, 2011).

Bu çalışmada amaçlanan denetimli serbestlik kararları verilen çocukların okul dönemlerini incelemektir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bir çocuğun neden suç işlediğinin cevabını bulmak çok kolay olmayıp; çocuklar kendi kişiliklerinden, ortamlarından veya çevresel şartlardan kaynaklı, çeşitli sebeplerle kanunlarda suç şeklinde tanımlanmış eylemleri yapabilmektedirler. Çocuklar problemlerine çözüm bulabilmek veya sorunlarını azaltabilmek, gereksinimlerini karşılamak ve haksızlığa karşı çıkmak amacıyla da suça sürüklenebilmektedirler (Uluğtekin, 2014).

Ankara ilinde yaşayan ve haklarında "Denetimli Serbestlik Tedbirine Tabi Tutulması" kararı verilen çocukların demografik bilgilerini, denetimli serbestlik karar türlerini, okul dönemi risk faktörlerinden olan; okula yönelik algılarını, ailelerinin okula bakış açılarını, okuldan kaçma durumlarını, boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerini,

okulda disiplin suçu işleyip işlemediklerini, okulda yaşadıkları sorunlarda rehberlik desteği alıp almadıkları gibi birçok faktörü incelemektir.

(Kızmaz, 2004) Literatürde, öğrencilere yönelik tutumlar, okul dönemi, okul koşulları, öğrenciler arasındaki ilişkiler, okul yönetiminin disiplin yaklaşımı, okuldaki akademik başarı düzeyi ve öğrencilerin not durumları, okuldan kaçma davranışı ya da okuldan disiplin cezası almak gibi faktörler üzerinde durulmakta ve suçlulukla ilgili olarak bu faktörler araştırılmaktadır. Nitekim araştırmalar okul döneminin ve yaşantılarının çocukların ilerleyen zamanlarda suç işleme davranışı sergilemesinde etkisinin olduğunu söylenebilmektedir.

Türkiye de suça sürüklenen çocukların okul dönemlerinin incelenmesine yönelik çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu anlamda denetimli serbestlik tedbiri alan çocukların okul dönemlerinin incelenmesi çalışması riskli davranışlar sergileyen çocukların okul dönemini ortaya koyacak aynı zamanda da önlem alınması gereken, riskli olarak değerlendirilen davranışların neler olduğu noktasında fikir vereceği ve literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

1.3. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi; "Haklarında Denetimli Serbestlik Tedbiri Verilen Çocukların Okul Dönemleri Nasıldır?" şeklinde belirlenmiştir.

1.4. Alt Problemleri

Çalışmada aşağıdaki araştırma sorularının cevapları bulunmaya çalışılmıştır:

1. Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulması kararı verilen çocukların adli durumları nasıldır?
2. Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulması kararı verilen çocukların okul dönemi nasıldır?

1.5. Sayıltılar

Çalışmada kullanılan görüşme formunun, araştırmanın amacına uygun veriler elde edeceği; çalışma grubundaki katılımcıların soruları içtenlikle cevaplayarak, doğru ve tarafsız bir şeklide doldurdukları varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırma 2022 yılında Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ile Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüklerine gelen çocuklar ile yapılmıştır. Bu durum araştırma sonuçlarının Türkiye'ye genellenmesi hususunu sınırlandırabilir.

Araştırma kapsamında bulunan ve haklarında denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulması kararı verilen çocuklar ile görüşme izni verilmesi yasal çerçeve de Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığının sorumluluğunda bulunmaktadır. Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı kanun ve yönetmelik çerçevesinde şüpheli, sanık, hükümlü, mağdur gibi statüleri olan kişilerin bilgilerinin paylaşımında hassasiyet göstermiştir. Bu nedenle araştırma örnekleminin oluşturulmasını yasal sınırlıklardan dolayı kısıtlamıştır.

Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Covid 19 tedbirleri süresince açık ceza infaz kurumları ve denetimli serbestlik müdürlüklerinde infazları devam eden kişilerin kararlarının uygulanmasına ara verme kararı almıştır. Adalet Bakanlığı kararını belirli zaman aralıkları ile kararını yinelemiştir. Cezaların infazına ara verme tarihini sonlandırma kararını en son 31 Ocak 2023 tarihi olarak belirlemiştir. İlgili karar ve pandemi döneminin uzun sürmesi gereğince çalışma grubuna ulaşmakta zorluk çekilmiştir. Bu durum örneklemin oluşturulmasında sayısal olarak sınırlılıklara neden olmuştur.

Çocuklar hakkında mahkemelerce öngörülen kararların denetimli serbestlik müdürlükleri yönetmeliğince uygulama usulleri farklı farklıdır. Çocuğun denetimli serbestlik müdürlüğüne geldiği karar türüne neler yapılması gerektiği yönetmelik hükümleri ile belirlenmiştir. Çocuğun yasal temsilcisi adına davetiye hazırlanıp çocuğu ile birlikte kuruma başvuru yapması sağlanır. Kuruma gelen çocuklar için kurumda görevli öğretmen, sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog unvanına sahip uzmanlardan bir kişi rehber olarak görevlendirilir. Görevli rehber çocuk hakkındaki karar türüne göre çocuğun risk ve ihtiyaçlarını öngören bir plan hazırlayıp uygulamaya koyar. Bu plana Denetim Planı denilmektedir. Denetim planı çocuğun süreç içerisinde gelişimini izlemeye olanak verdiği gibi ve çocuğun etkin katılımını da gerektirmektedir. Ancak mahkemelerce çocuğa Adli Kontrol Tedbirine tabi tutulması kararı verilmesi halinde ise denetimli serbestlik yönetmeliği gereği çocuk için risk ve ihtiyaç değerlendirmesi yapılmakta ancak bu yapılan değerlendirmenin uygulamaya

geçmesi çocuğun etkin katılımını zorunlu kılmamaktadır. Bu durumda çocuklar denetimli serbestlik müdürlüklerine müracaat etmeden sürecini tamamlamayı tercih edebilme hakkına sahiptir. 2021 yılı TUİK verilerine göre denetimli serbestlik müdürlüklerinin çocuk dosyalarının sayısı 7.725'dir. Dosyaların 6.113'ü gibi büyük bir çoğunluğu Adli Kontrol dosyalarından oluşmaktadır. Büyük bir çoğunluğu içeren Adli kontrol tedbiri verilen çocuklara denetimli serbestlik müdürlüklerinde ulaşmak katılımlarının zorunlu olmaması nedeniyle çok mümkün olamamaktadır. Bu durumda araştırma sonuçlarının genellemesini sınırlandırabilir.

Haklarında yasal bir tedbir kararı olan kişinin kendilerine sorulan sorulara verdikleri cevapların yasal kaygılarının olması halinde gerçeği yansıtma düzeyi bilinmemektedir. Bu nedenle araştırma bulgularının güvenilirliği çocukların verdiği yanıtların gerçeği yansıtması derecesi ile sınırlıdır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocukluk Dönemine Yaklaşım ve Çocuk Kavramının Tarihsel Gelişimi

Eskiden yaşayan toplumlar, çocukluğu yetişkinlikten ayrı bir dönem olarak görmüyorlar, yaşamın ilk on sekiz yılının kişilik gelişimin temelini oluşturduğunu düşünmüyorlardı. Zaman içinde bu tanımlama değişmiş ve çocukluk, yetişkinlik kavramına özel tanımlamalar yapılmıştır. Günümüzde çocuk kavramının gelişimsel anlamda tanımı da hukuki anlamda tanımları da her açıdan farklı değerlendirilmeleri dikkate alınarak yapılmaktadır. Örneğin psikoloji disiplini çocuğu gelişim dönemleri bağlamında tanımlarken hukuk disiplini çocuğun bulunduğu yaşta korunma ihtiyacı, suç davranışına yönelik farkındalık düzeyi bağlamında tanımlamaktadır (Akyüz, 2000)

Çocukların yetişkinlerden ayrı değerlendirildiğine dair verilerin ilki antik döneme aittir. Antik dönemde de çocuklara yönelik tutumlar konusunda çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Bu konuda en kapsamlı çalışma Aries tarafından yapılmıştır. Aries, çocukluk kavramını, tanımlarının çocuk sevgisi ile karıştırıldığını tespit etmiş ve çocuk sevgisi ile çocuk kavramının ayrı şeyler olduğunu birbirine karıştırılmaması gerektiğine dikkat çekmiştir. Aries yine çocukluk çağının kendine has özellikleri olduğunun kabul edilmesinin rönesans ve reform döneminde ilk defa ortaya çıktığını belirtmiştir (Akt Kunt, 2003).

Çocuklar tarih boyunca araştırma konusu olmuş, araştırmalar sayesinde de anlamını ve yerini bulmuştur. Modern anlamda çocuk ve çocukluk terimleri Orta Çağ'da ortaya çıkmış, Aydınlanma Çağı'na gelindiğinde (17. ve 18. yy) ise çocukluk kavramı konusunda yeni anlayışlar oluşmuş ve kavram daha da gelişmiştir. Aydınlanma Çağı bitip de 19. yy sanayi devriminin başlaması ile birlikte toplumsal yapıda bazı gelişmeler olmuştur. 19. yy toplumdaki ekonomik denge tarımdan sanayiye kaymış, aile yapısı ve ilişkileri güncellenmiş, aile de roller ortaya çıkmıştır. Yine bu dönemde orta sınıfın gelişimi ile ebeveyn-çocuk ilişkilerinde duygusal bağların önemi artmış, boş zamanları etkili bir şekilde yapılandırılması önemsenmiştir. 19. yy değişimleri çocuk kavramının tanımının yapılması ve öneminin ortaya koyulması açısından önemlidir (Sağlam ve Aral, 2016).

20. yy. çocukların bir toplumun geleceği olarak algılandığı çağdır ve pek çok bilim bu dönemde çocuklar üzerinde araştırmalarını yoğunlaştırmıştır. Psikologların, filozofların, hukukçuların ve eğitimcilerin çocukların gelişimi hakkında yeni fikirler ileri sürdükleri çağ olan 20. yy çocuk yüzyılı olarak tanımlanmıştır (Akt Kunt, 2003).

Çocukların çocuk olarak yetişkinden ayrıldığı, haklarında yapılan değerlendirmelerin yetişkinden ayrı tutulması gerektiği fikri kolay oluşmamış olup; çocuk kavramının tanımlanması tam 400 yıl sürmüştür (Akyüz, 2001).

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre çocuk, bebeklik ve ergenlik dönemi arasındaki dönemde olan insan yavrusudur. Çocuğu gelişmekte olan ve değişen bir insan yavrusu olarak değerlendirdiğimizde, anlamak için değişik ölçütler kullanmak gerekmektedir. Yörükoğlu'na göre küçük çocukların istedikleri olmadığı zaman ağlamaları, kendini farklı şekilde ifade etmeleri o çağ için olağan bir tepkidir. İsteklerini yaptırmak için tepinen bir yetişkine dengesiz biri gözüyle bakarız, bu durum bize çocuk davranışını erişkin davranışı ile anlamlandırmamızın doğru olmadığını, çocuğun erişkinin küçük bir örneği gözüyle görmememiz gerektiğini hatırlatmıştır. Yörükoğlu, çocuğun gelişen ve değişen bir insan yavrusu olduğuna da dikkat çekmiştir. Çocuğun 8 yaşındaki halinin, 12 ya da 15 yaşındaki haline benzemediğinin de altını çizmiştir (Yörükoğlu, 2004).

Gelişim psikologları çocuk tanımını yaparken gelişim dönemlerini açıklamasını dikkate almış ve çocukluk dönemini 14 yaş altı dönem olarak tanımlamaktadır (Polat, 2004). Ancak Yörükoğlu çocuğun gelişen yapısını dikkate alarak çocukluk döneminin tanımlamasında 11 ile 15 yaş sınırının geçiş dönemi olduğuna dikkate çekmiştir. Yörükoğluna göre çocukluk dönemi gelişimsel özelliklerinin en üst yaş sınırı 15 yaştır. (Yörükoğlu, 2004).

2.1.1. Çocuk Suçluluğu

Yavuzer'e göre suça karışan bir birey ile suça karışmayan bir birey arasındaki en temel fark, suça karışmayan bireyin dürtülerini kontrol edebilmesi veya toplumsal yapı içerisinde kendisini zararsız bir şekilde ifade edebilmesidir. İnsanın bunu başarabilmesi ise sağlıklı bir toplum içinde bulunarak toplumsallaşmasına bağlıdır (Yavuzer, 2010).

Türk Ceza Kanunu'na göre "suç", yasaların cezalandırdığı hareket olarak tanımlanmaktadır. Yavuzer, (2010)'e göre suç kavramını tanımlamak kolay değildir. Bunun sebebi pek çok yaklaşımı ve düşünceyi de dikkate almanın gerekliliğidir. Tarihsel süreç içerisinde çok sayıda bilim adamı suçu tanımlamıştır. Ancak suçun bilim adamlarının karar kıldığı ortak bir tanımı da mevcut değildir. Multidisipliner bir alan olan suç tanımını antropolog, sosyolog, kriminolog, psikolog, tıp gibi pek çok disiplin incelemiş, her biri de ayrı tanım yapmıştır. Tüm tanımların ortak değerlendirmesi ise suçta bulunması gereken temel nitelik "aykırılık"tır.

Kunt (2003) çalışmasında Uğur Alacakaptan tarafından düzenlenen Ferri'nin suç kavramına yönelik tanımını şu şekilde ifade etmektedir: Bireysel güdüler ve antisosyal davranışlar nedeniyle meydana gelen ve hayat koşullarının sekteye uğratan, çağın ahlaki değerlerine, ahlak duygusuna aykırılık teşkil eden harekettir.

Sönmez (2008), çalışmasında Platon'un "Kanunlar" adlı kitabında, suçun ruhun hastalığı şeklinde tanımlandığını, üç nedenden kaynaklandığını, nedenlerinin ise; tutuklular, haz arama alışkanlığı ve bilgisizlik olduğunu söylemiştir. Bu nedenle Platon, suçun önlenmesinin eğitim ile olabileceğine inanır.

Türkiye'de çocuk suçluğu ile alakalı ilk çalışma 1927 yılında Rıdvan Nafiz tarafından yapılan "Mücrim Çocuklar" araştırmasıdır. Rıdvan Nafiz eğitimci kimliğine sahiptir. 107 çocuk ile çalışmış ve araştırmasında çocukların nereli olduğu, anne babalarının olup olmadığı, baba mesleğinin ne olduğu, okuma yazma bilip bilmedikleri konularına odaklanmıştır. 1931 yılında Hilmi A. Malik ve 1936'da Sulhi Dönmezer, savaşın sonuçlarının birisinin de çocuk suçluluğunun artması olduğuna dikkat çekmiştir. 1941 yılında Behice S. Boran tarafından çalışmalar yapılmış, 1947 yılında kurulan İstanbul Üniversitesi Kriminoloji Enstitüsü'nün çalışmaları ile alana yönelik bilgileri artırmıştır (Karataş, 2016). 1939-1954 yılları arasında çocuk suçluluğu Cumhuriyet'in Çocuk Politikası'nın bir parçası olabilmiştir. Bu durumun iki sebebi vardır: Birincisi çocuk suçluların ileride büyüyecek olmalarıdır. İkincisi ise yetişkin suçluluğunun, çocuk suçluluğunun bir uzantısı olmasıdır.

Çocuk suçluluğuna yaklaşım tarzımızın, hukuksal boyutun dışında, psikolojik, pedagojik ve sosyal bir olgu olduğu yönü de olmalıdır. Yavuzer, (2010)'e göre çocuklar, dakikada dört ciddi suçun işlendiği dünyaya gözlerini açıyorlar. İstatistiki

veriler, kayıtlara geçmeyen suçla ve toplumda yaygınlaşan anti-sosyal davranışları da düşününce, ortaya çıkan toplumsal değişkenliği kestirebilmek zor olmayacaktır.

Yavuzer (2010)'e göre çocukların karıştıkları suçlar, türleri ve sebepleri açısından erişkinlerin suçlarından farklıdır. Alanda çalışma yapan pek çok araştırmacının da çocuk suçluluğu ile ilgili tanımlamaları ve ortak değerlendirmeleri, suça karışan çocuğun suça itilmiş çocuk olarak kabul edilmesidir.

2.1.2. Suça Sürüklenen Çocuk

Cömert ve Sevim (2017)'in aktarımına göre 19. yy'dan itibaren sosyolojik bir çalışma alanı olarak tanımlanan suç, sosyal ortamın bir ürünü olarak benimsenmiş, suçlunun toplum olacağı iddia edilmiştir. Konu çocuk suçluluğu olduğunda da toplumsallaşma sürecine giren çocukların topluma uyum sağlamak adına suça karışabilecekleri de gündeme gelmiştir. Bu nedenle çocuklar için suça sürüklenen çocuk kavramı kullanılmaktadır.

Yavuzer (2010) Çocuklar, toplum içerisinde sosyalleşmeyi yaşayarak öğrenirler aslında çocuklar asosyal bir yapıya sahiptir. Hangi kurala hangi sebeple uyması gerektiğini yeterince anlayamazlar. Bu sebeple yetişkinler tarafından kurallar ve yaptırımları onlara anlatılmalıdır. Çoğunlukla yetişkinle kuraları anlatmazlar. Çocuklar çeşitli yaşantıları, ortamları deneyimleyerek öğrendiği bu süreçte suça etken yaşantıları deneyimleyerek suça sürüklenebilmektedirler.

Suça sürüklenen çocuk, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda şöyle ifade edilir: "İşlemiş olduğu fiilden ötürü hakkında mahkemelerce soruşturma ya da kovuşturma açılan, işlemiş olduğu fiilden ötürü hakkında güvenlik tedbirine karar verilmiş olan çocuktur".

Yetişkin suçluluğundan farklı olarak çocuk suçluluğunda, çocuk, suçtan sorumlu tutulmak yerine suça itilen ve bununla birlikte suçun mağduru olan kişi olarak kabul edilmektedir. Çocuğun özel olarak korunması ihtiyacı içerisinde bulunduğu ve suça sürüklenmesinde toplumun ve tüm bireylerin sorumluluklarının bulunduğu bilincine sahip olunması gereklidir (Tüsside, 2008).

2.1.3. Çocuk Hakları

Hukuki manada "çocuk hakları" kavramı göreceli olarak yeni bir kavram olup 21. yy.'da bazı sözleşmelerle düzenleme altına alınmaya başlanmış bir konudur. Bununla beraber Avrupa'dan yayılmaya başlayan hümanistik düşünceler ve Fransız İhtilali, çocukların kendilerine has haklara sahip olması gerektiği fikrini ortaya çıkaran gelişmelerdir. Bilhassa dezavantajlı çocuk grubundaki yoksul ve kimsesiz çocukların korunması hususunda büyük gayret gösteren İsviçreli eğitimci Pestalozzi'den sonra Avrupa toplumları bu hususta sorumluluk üstlenmeye başlamıştır (Akyüz, 2000).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeler, günümüz Birleşmiş Milletlerin (BM) temeli olan ve dünyada gerçek barışa katkıda bulunan Milletler Cemiyeti'ni kurdu. Milletler Cemiyeti, çocuk haklarını vurgulamak için Uluslararası Çocuk Hakları Bildirgesi'ni hazırladı. 26 Eylül 1924 tarihinde Milletler Cemiyeti Meclisi bildiriyi kabul etti. Fakat 1939 senesinde yeni savaşın patlak vermesi Çocuk Hakları Bildirgesi'nin bir süre ertelenmesine sebep oldu. BM Genel Kurulu'nun 1948 yılında kabul ettiği "Evrensel İnsan Hakları Sözleşmesi", özel şartlar ve özel koruma ihtiyaçları nedeniyle çocukların hak ve özgürlüklerinden tam olarak bahsetmediği için çocuklar için ayrı bir belge hazırlandı. 1950 senesinde, BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi Sosyal Komitesi, Çocuk Hakları Bildirgesi'nin ilk taslağını hazırladı. Yıllarca süren hazırlıklardan ve tartışmalardan sonra, Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 10. maddesi, 20 Kasım 1959 tarihinde BM Genel Kurulu'nda oybirliğiyle kabul edilmiştir. Sözleşme, 20 Kasım 1989 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe konmuştur. Türkiye dâhil olmak üzere 142 ülke bu antlaşmaları imzalamıştır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'yle çocukların sahip oldukları haklar ve uygulamada sahip olunması gerekli standartlar saptanmıştır. Çocuk hakları sözleşmesi ilkeleri; ayrımcılığın önlenmesi, eşitlik, adalet, çocuğun yüksek yararının gözetilmesi, çocuklara sevgi, ve hoşgörün gösterilmesi, çocuğun kendisiyle ilgili süreçlere katılımının sağlanması ve görüşlerinin alınması hususlarını içermektedir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuklara yönelik hizmetlerin yer aldığı çocuk merkezli bir çerçeve sağlar. Tüm çocukların sahip olduğu temel insan haklarını açıklar; bu haklar hayatta kalmayı; sonuna kadar kendini geliştirmeyi; zararlı tesirlerden, suistimalden

ve sömürülmekten korunmayı ve aile, kültür ve sosyal hayata tam olarak katılmayı içerir. Sözleşmenin altı temel ilkesi aşağıdaki gibidir (Munro, 2011):

a) Çocuk sayılma,

b) Ayrımcılık yapmama;

c) Aile yanında korunma,

d) Çocuğun yüksek yararına bağlılık;

e) Yaşamak, hayatta kalmak ve gelişmek hakkı;

f) Çocuğun görüşlerine saygı gösterilmesi.

2.1.3.1. Çocuk Sayılma

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 1. maddesinde daha erken yaşta ergin olmadıkça on sekiz yaşın altındaki her insanın çocuk sayılması gerektiği ifade edilmektedir. Buna göre çocuk, mevcut hukuk sistemi içerisinde işleyebileceği bir suçtan ötürü kendisine yetişkin bireylerden farklı davranılması gerekli bir kişilik olarak kabul edilmelidir (Kaya, 2011).

2.1.3.2. Ayrımcılık Yasağı

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesi; hangi uygulamaların çocuklara karşı ayrımcılık olduğu ifade edilmektedir. Bu çerçevede kanunla ters düşen tüm çocuklara eşit davranılmasının güvence altına alınması gerekmektedir. Sözleşmeye göre yazılı olan hakların tüm çocuklara, kendilerinin, anne ve babalarının ya da yasal vasilerinin ırkına, rengine, cinsiyetine, diline, siyasal ya da başka düşüncelerine, ulusal, etnik ve sosyal kökenine, mülkiyetine, sakatlığına bakılmaksızın ve diğer statüleri sebebiyle hiçbir ayrıma maruz kalmaksızın tanınması ve çocukların etkin biçimde korunması gerekmektedir (Atılgan ve Atılgan, 2009).

2.1.3.3. Aile Yanında Korunma

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'sine göre çocuğun yetişmesinde ve gelişiminde sorumluluk anne-baba hakları denilebilecek şekilde en başta anne ve babaya aittir. Bu çerçevede devletlerin ya da başka kişilerin veya kuruluşların annenin ve babanın yerine geçmesi ilke olarak kabul edilemez. Sözleşme'nin 9. maddesi çocuğun aile yuvasında büyüme hakkının özel olarak korunması gerektiğini söylemektedir. Buna

göre çocuğun özel ilgiye ve yardıma hakkı bulunmakta; aile yuvası sıcaklığı içerisinde, barış, sevgi, hoşgörü, özgürlük, eşitlik, dayanışma ruhu ve sevecenlikle büyütülmesi gerekmektedir. Her çocuk insanca yaşamayı, uygun bir bakım görmeyi hak eder.

2.1.3.4. Öncelikle Çocuğun Yararını Dikkate Alma

Çocuğun yararı kavramı; çocuğun kişiliğinin her boyutuyla, ruhsal, zihinsel, fiziksel, sosyal ve hukuksal bakımlardan en iyi biçimde gelişebilmesi ve bu gelişmenin gerçekleşebilmesi için de gereken koşulların sağlanmasını ifade etmektedir. Somut bir durumda çocuğun maddi, manevi, ekonomik ve sosyal bütünlüğünün korunması, geliştirilmesi, kültürel hakları ile eğitim-öğretiminin sağlanması da çocuğun yararı

kavramının kapsamına girmektedir. Çocuk yetişkin bir insan olsa idi kendisini ilgilendiren bir konuda kendisinin yararına nasıl karar verecektiyse, çocuk için karar verme pozisyonunda olan yetişkinin de aynı biçimde karar vermesinin gerekliliğini ifade eder (BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3. Md. ve 18. Md.). Buna göre çocuğun üstün yararı her iş, işlem, karar ve yargıda belirleyici bir rehber olacaktır.

2.1.3.5. Yaşama, Hayatta Kalma ve Gelişme Hakkı

Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre çocuğun temel hakları, yaşama hakkı, güvende olma hakkı, hayatını sürdürme ve geliştirme hakkıdır. Başka bir ifadeyle; yaşama, gelişme, korunma, bakım ve katılma hakları kapsamında çocukların hayat standartları belirlenmiştir. Sözleşmeye göre, çocuğun aile çevresinde yaşaması, bakımı, yetişmesi ve katılımı esastır. Çocukların eğitilmesi, boş zamanlarını değerlendirilmesi ve kültürel etkinliklere katılmalarını hak olarak değerlendiren sözleşme, çocukların modern eğitim ortamlarında, çok boyutlu bireyler olarak yetiştirilmelerini, üretici ve yaratıcı olabilmelerini amaç edinmiştir. Çocuğun sağlıklı gelişmesi her toplumun geleceği ve gelecekteki refahı için zaruriyettir. Çocuklar yoksulluk, açlık, yetersiz beslenme, kötü sağlık şartları, çevresel kirlilik gibi olumsuz koşullardan çabucak etkilenmektedir. Çocukların olumsuz koşullar altında büyümeleri toplumların geleceğini de olumsuz etkilemektedir (Dirican, 2018).

2.1.3.6. Çocuğun Görüşlerine Saygı

Çocukla alakalı her işlemde çocuğun kesinlikle görüşünün alınmasına BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. Maddesinde yer verilmiştir. Kişisel görüşlerini kendileri oluşturabilecek yaşa gelmiş olan çocukların kendilerini alakada eden her hususta görüşlerini serbest bir şekilde açıklayabilmelerinin temin edilmesi gereklidir. Bilhassa çocuk ile ilgili yargılamalara ilişkin çocuğun görüşünün kesinlikle alınması önem arz etmektedir. Çocuk kendi fikirlerini söyleyebilecek zihinsel olgunluğa eriştiğinde, çocuğun yararının korunabilmesi açısından kendisiyle alakalı hususlarda görüşünün alınması ve bu görüşün dikkate alınması gerekir. Hâkim de, çocukla ilgili uyuşmazlıklarda kararını vermeden önce kesinlikle çocuğu dinlemekle mükelleftir

(Kaya, 2011).

2.1.4. Cezai Sorumluluk

Çocuk Hakları Sözleşmesi tarihte en geniş çapta onay alan insan hakları sözleşmesi niteliğini taşımaktadır. Çocuk hakları sözleşmedeki 54 madde ile belirlenir ve dört temel inanç üzerine kuruludur. BM sözleşmesi, çocuğu çok genel olarak 18 yaşını doldurmamış birey olarak tanımlamaktadır.

Ceza hukukunda çocuk; başka şekilde ergin olsa dahi "henüz 18 yaşını doldurmamış kişi" olarak kabul edilmiştir (TCK m.6/1-b ve Çocuk Koruma Kanunu md.3/1-a). Yaşının küçüklüğü, kusur yeteneğini azaltan ya da ortadan kaldıran ve bu bakımdan çocuğun cezai ehliyetinin sınırlarını tespit eden bir nedendir.

Çocuk yargılaması, suç işleyen çocuğun korunması anlayışına sahip olmakla birlikte, yargılama sürecinde "suça sürüklenen çocuk" olarak nitelendirir. Ceza sorumluluğu, başlangıç yaşı ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir (Akt. Güler, 2017).

- İskoçya'da 8 yaş,
- İngiltere'de 10 yaş,
- Kanada ve Türkiye'de 12 yaş,
- Almanya ve Japonya'da 14 yaş,
- İskandinav ülkelerinde 15 yaş,
- İspanya'da 16 yaş ve Belçika'da 18 yaş olarak belli edilmiştir.

Cezai sorumlulukta yaş kriteri, çocukların ergenlik dönemine girişidir. Ülkelerin coğrafi koşulları, kültürü, çocuk ergenlik dönemini belirmede dikkate alınan bir kriterdir. Türkiye'de bu yaş kriteri çocuğun 11 yaşını bitirdikten sonra değerlendirmeye alınması ile tespit edilmektedir. Ergenlik döneminin başlangıcı için ergendeki fiziksel değişiklikler dikkate alınır, ancak bitişi için de ergenin birey kimliğinin oluşması, değerlerinin netleşmesi, okul ya da iş yönünde tercihlerinin netleşmesi, aile kurması gibi konularda davranışlarının netleşmesi beklenir.

Ergenlik dönemi ergenin kimlik bulmaya çalıştığı, sosyal kabullerinin oluştuğu, ne yetişkine de çocuk kimliğine sahip olunduğu arada bir dönemdir. Bu dönemde ergen, ben kimim? Ben nasıl görünüyorum? Kime benziyorum? gibi pek çok soruyu kendisine sorarak kimlik kazanmaya çalışır. Bir yandan da aile ile çatışmaların başladığı da bir dönemdir. Çocuk için en problemli dönem olarak tanımlanan dönem, Yavuzer'e göre suça karışmanın yaygın olduğu bir dönemdir. Böyle bir dönemde çocuğa alelade bir suçlu gibi bakmak, çok da doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Ülkelerce belirlenen cezai sorumluluk yaşında olan çocuklar için tek kriter yaş olmayıp, çocukların ceza alıp almayacağı kusur yeteneğine göre de değişebilmektedir. Çocukların cezai ehliyetinin tayini sırasında dikkat edilmesi ve yargılama sürecinde tespit edilmesi gereken iki unsurun bir arada bulunması gerekir: Bunlardan ilki, çocuğun davranışlarının ve işlediği fiilin hukuki sonuçlarının anlama yeteneğidir; ikincisi ise çocuğun davranışlarını yönlendirme yeteneğidir. Çocuk, işlediği suçun mahiyetini anlayabilmesi neticesinde davranışlarını yönlendirebilmesidir. Bir nevi irade yeteneğidir. Suç teşkil eden bir fiil işleyen çocuğun yetilerinden birinin bulunmaması veya az olması, çocuğun ceza ehliyetinin olmadığı anlamına gelir.

Türkiye'de ceza sorumluluğu yaşa göre üç farklı sınıfta incelenmektedir (Hançerli, Sevinç vd., 2011).

- Çocuk suçu işlediği tarihte on iki yaşını doldurmamış ise ceza sorumluluğu bulunmamaktadır.
- Çocuk suç işlediği tarihte 12-15 yaş aralığında ise çocuğun işlediği suçun hukuki anlamını ve sonuçlarını algılayıp algılayamadığının ve davranışlarını yönlendirme kabiliyetinin gelişip gelişmediğinin bir uzman tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. 12-15 yaş aralığı çocuklar kısmı cezai ehliyete

sahip kabul edildikleri için, işledikleri suçun bilincinde olmaları halinde ceza belirli indirim uygulanarak verilmektedir.

- 16-18 yaş grubundaki çocuklar ise işledikleri suçun bilincinde iseler ve sonuçlarını kavrayacak durumda olmaları sebebiyle ceza verilir ve indirim uygulanır.

Yavuzer (2010)'e göre Türkiye'de çocuklar tarafından işlenen suçlar, şahsa karşı işlenen suçlar, cinsel suçlar ve mala karşı işlenen suçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. 2019 TÜİK verilerine göre, suça karışan çocukların en çok karıştığı suç türü yaralama (şahsa karşı işlenen suç) olmuştur. Yine hırsızlık (mala karşı işlenen suç), pasaport kanununa muhalefet, göçmen kaçakçılığı, uyuşturucu madde kullanımı ve uyuşturucu madde satışı da diğer karıştıkları suçlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayar ve Öztürk, (2015) tarafından lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesine yönelik çalışma yapılmıştır. 2000-2014 yılları arasında yapılan tezlerin incelenmesi neticesinde suça karışan çocukların sayısının yaşlarına göre değişiklik gösterdiği, daha çok 15 yaşını doldurmuş çocukların suça yöneldiği, 15-17 yaş aralığındaki suça yönelen çocuk sayısının çok olduğu, en az çocuk suç işleme yaşının 0-11 yaş aralığında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2019 yılı TUİK verilerine göre, karıştığı olay nedeniyle güvenlik birimlerine getirilen çocuk sayısı 511 bin 247'dir. Bu çocukların %50'si 15-17 yaş grubunda bulunmaktadır. %25'i 12-14 yaş grubuna girmektedir. %24'ü 11 yaş ve altı grupta bulunmaktadır. (Yavuzer, 2010) suça karışan çocukların ağırlıklı olarak 14 yaş grubunda olduğunu söylemiştir. Çalışmalar göstermektedir ki; 2000-2019 yılları arasında suça karışan çocukların yaş ortalamasının en çok 15-17 yaş grubu olduğu yönündedir. Yine 14 yaş grubu çocukların sayısı da azımsanmayacak düzeydedir. Yine veriler ergenlik dönemi etkilerinin, suça karışma yönünde belirleyici olabildiği yönündedir. 2021 yılı TUİK verilerine göre 439 bin 319 çocuk karıştığı olan sonucu güvenlik birimlerine getirilmiştir.

2.2. Suça Karışan Çocukların Suça Etken Sebepleri

Çocuk, sürekli ve hızlı bir şekilde gelişen bir varlıktır. Gelişme devam ettikçe yenileşme ve değişme de söz konusu olmaktadır. Çocuklar uyumsuzlukları sebebiyle değil, yaşları, çevrenin etkilerine açık olmaları, çevreye ayak uydurabilmek için

farkında olmadan suça sürüklenebilmektedir. Başka bir ifadeyle, çocuklardaki suçluluk toplumsal düzene karşı koydukları için değil, topluma uyum sağlamaya çalıştıkları için gerçekleşir (Yavuzer, 2001).

Çocukların işlediği suçlar, içinde bulundukları ortamın etkileri ile şekillenmektedir. Diğer taraftan, bazı çocuklar, toplumsal çevrelerinde kabul görebilmek için de suça sürüklenebilmektedir. Suçluluk, söz konusu olan küçük bir kabahat dahi olsa, çocuğun uyumsuzluğuna işaret etmesi ve gitgide kötüleşme eğiliminde olması, anlaşılarak çözülmesi gerekli olan kişisel ve toplumsal bir sorun olmaya başlamaktadır. Kriminoloji ve suç sosyolojisi araştırmacıları gerek yetişkinlerde gerekse çocuklarda suça etken nedenlerin mutlak bir şekilde ortaya konmasının mümkün olamayacağı konusunda hemfikirdirler (İçli, 2007).

Suça karışan çocukların etken sebepleri üzerine pek çok araştırmacı nitel ve nicel araştırma tekniklerini kullanarak çalışma yapmıştır. Araştırmacıların ortak çıktısı ise çocukların suça karışmalarında tek faktörü değerlendirmenin doğru bir yaklaşım olmadığı yönündedir. (Ayar ve Öztürk, 2019), (Yavuzer, 2010), (Cömert ve Sevim, 2017), (Kunt, 2003), (Bülbül ve Doğan, 2016), (Bulgurcuoğlu ve Duyan, 2019), (Kızmaz, 2004), (Şentürk, 2018), (Güler, 2017), (Karataş ve Mavili, 2019). Yağbasan, (2010)'ın yapmış çalışmada, suça etken sebeplerin sınıflandırılması dikkat çekmektedir. Yağbasan, (2010)'ın sınıflandırdığı sebepler aşağıdaki gibidir:

1) Bireysel Sebepler

- Genetik nedenler,
- Psikolojik nedenler,
- Biyolojik nedenler.

2) Ailevi Nedenler

- Parçalanmış aileler,
- Aile içi şiddet,
- Evlilik dışı çocuklar veya istenmeyen çocuklar,
- Ailede suçlu kişinin varlığı,
- Aileden kaçma ve suçluluk,

- Sağlıksız anne-baba-çocuk ilişkisi ve aile tutumları,
- Ailenin öğrenim durumu,
- Ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel nedenler,
- Ailedeki birey sayısı.

3) Çevresel Nedenler
   - Okuldan kaynaklı nedenler,
   - Akran grupları,
   - Toplumsal nedenler (Göç ve kentleşme).
4) Kitle İletişim Araçları
5) Şiddet içerikli televizyon programları, sinema ve internet vb
6) Bağımlılık Yapan Maddeler.

2.2.1. Bireysel Nedenler

Araştırmacılar, suça sürüklenen ve suç mağduru çocukların durumlarının analiz edilmesi neticesinde bireysel nedenler olarak, çocuğun genetik, biyolojik ve fizyolojik faktörlerinin suç işlemesinde etken rolüne eğilmişlerdir. Fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimleri sınırlı olan çocuklar gerek zayıf olmaları ve gerekse dış baskılardan dolayı suç işlemeye meyilli olabilirler. Çocuğun fiziksel niteliklerinin veya psikolojik halinin suç ile olan ilişkisi çok sayıda araştırmaya konu olmakla beraber bu iki etkenin de tek başlarına çocuk suçluluğuyla ilişkilendirilmesi için yeterli değildir (Yörükoğlu, 2000).

Çocuğun suça karışmasında etken olabilecek bireysel nedenler, genetik, psikolojik ve biyolojik faktörler olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır. Fiziki, biyolojik veya psikolojik sıkıntılar genetik olarak meydana gelebileceği gibi sonradan da ortaya çıkabilir (Arıkan, 2020). Çocuğun kişiliğinin gelişim aşamasında olması ve çevresel etkiler ile şekillenmesi bireysel nedenlerin suça etkisini güçlendirmektedir. Çocuğun kimlik gelişimin devam etmesi, rol model olarak aldığı kişilerin etkisi, hormonal sisteminin duygu kontrolü üzerine etkisi, fiziki olarak sorunun olması, kolay etki altına alınma, kendine güven duygusu, aitlik hissi bireysel nedenler arasında gösterilebilir (Soyaslan, 1998). Çocuk ile çalışan kişi ve kurumların çocuğun yaşam becerilerinin

güçlendirilmesi noktasında destekleyici olması çocuğun kişilik özelliklerinin suça etkisini azaltabileceği öngörülebilir

Gökpınar (2007) çalışmasında, suça karışan çocukların bireysel nedenlerini yaş ve cinsiyet faktörü olarak kategorize etmiştir. Erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla suça karıştığını belirlemiştir. Bu durumun sebebini ise erkek ve kız çocukları için toplum tarafından biçilen rollerin etkisinden kaynaklı olduğunu, kız çocuklarının daha fazla korumacı büyüdükleri ve bu yapının suçu anlamada etken olabileceğini tespit etmiştir. Yine Gökpınar (2007) çalışmasında suç işleme oranı olarak yaş faktörünün etken olduğunu, yaralama ve hırsızlık gibi suçlarda 14 yaşın etkin olduğunu, cinsel suçlarda 15 yaşın etkin olduğunu tespit etmiştir. Çalışma bu şekli ile ergenlik döneminin suça etken olduğu noktasında da dikkate değer bulgular ortaya koymuştur.

Çocuk suçluluğunun genetik olmayan bireysel nedenleri arasında, annenin hamilelik esnasında yeterli beslenememesi, ilaç, alkol kullanımı ve madde bağımlılığı, ruhsal ve fiziki travmalara maruz kalması, radyoaktif maddelerden etkilenmesi, ağır doğum şartları ve doğum sonrasında uygun olmayan bakım altında kalınması gibi nedenler de bulunmaktadır. İstanbul Kriminoloji Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen bir ankette suça itilen çocukların %13'ünün ağır bedensel ve ruhsal hastalıklar geçirmiş oldukları tespit edilmiştir. Bu bulgular bireysel nedenlerin çocukla çocuk suçluluğu ilişkisinde dikkate değer bir kriter olduğunu göstermektedir (Işıktaç, 1999).

2.2.1.1. Genetik Faktörler

Kalıtım ve DNA üzerine yoğunlaşan genetik bilimi, bitkilerin, hayvanların ve insanların ayırdedici niteliklerinin nesilden nesile nasıl aktarıldığını araştıran bir bilim alanıdır. İnsan zekâsının, kişiliğinin ve zihinsel, bilişsel bozukluklar gibi psikolojik özelliklerin üzerinde kalıtımın etkilerini ilk tespit eden kişi Charles Darwin olarak kabul edilmektedir (Morris, 2002).

Lombrosso çocuk suçluluğunda genetik (kalıtsal) faktörlerin etken olduğunu ilk defa ortaya atan kişidir. Doğuştan gelen bedensel kusurların suçlu kişilerin bedenlerinde stigmata denilen izler şeklinde bulunduğunu iddia eden Lombrosso, anne ve babanın taşıdığı genlerde olan kalıtsal bir bozukluğun çocuklara aktarıldığını öne sürmüştür. Anne ve babanın taşıdığı ve kalıtsal bozuklukların olduğu genlerin çocuğa aktarımı nedeniyle, çocukta bedensel ve ruhsal bozukluklar ortaya çıkacaktır. Bu hastalıkların

başında sakatlıklar, zekâ geriliği, metabolizma bozukluğu, sara gibi hastalıklar gelebilmektedir. Lomrosso sara hastalığının suça etken bir sebep olduğunu ileri sürmüştür**.** Tüm sara hastalarının suça karışacağı yönünde bir algı yanlış olacaktır, ancak suça karışan kişilerde sara hastalığının yaygın olduğu da gözden kaçmamaktadır. Bazı sara türlerinin öfke nöbeti, uyuşturucu madde kullanımı, alkol kullanımı ile açığa çıkması da olası sebepler arasında gösterilebilir (Yavuzer, 2010).

Yavuzer (2010)'in aktarımına göre, her çocuğun ailesinin kalıtım özelliklerinin incelendiği Brut tarafından yapılan bir çalışmayı şu şekilde açıklamaktadır. Kalıtım özelliği gösteren ve aynı zamanda suçluluğa yönlendiren kalıtsal özellikler dört grupta toplanmaktadır.

- Fizyolojik özellikler: Epilepsi, hipertroid, romatizma gibi hastalıklarla doğan çocuklar, normal çocuklara göre yüzde elli daha fazla suç işleme potansiyeline sahiptir
- Zihinsel özellikler: Zihinsel yetersizlik veya doğuştan zekâ geriliği ile doğan çocukların normal çocuklara göre yüzde otuz beş daha fazla suça karışabileceği tespit edilmiştir.
- Bilinçsizlik halleri: Mizaca ilişkin eksiklikler olarak tanımlanan bu hallerin suça karışmada etkisi yüzde kırk iki olarak tespit edilmiştir
- Ahlaksal problemler: İntihar, alkolizm, zor kullanma, zalimce davranışlar bu tür bozukluklardır. Bu tür bozukluklar en yüksek oranda suçluluk sergileyen gruptur. Yüzde yüz kırk altı oranında suça karışma yönünde risk tespit edilmiştir.

Mevcut çalışmalarda genetik ve yetiştirme faktörlerine odaklanan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Annesi şizofreni tanısı taşıyan ve doğum sonrasında evlatlık verilip şizofren olmayan anne-babalar tarafından yetiştirilen 47 kişiden 5 kişisinde sonradan şizofreni tespit edilmesi şizofreninin kalıtımsal olarak nesilden nesile aktarıldığını izah etmektedir. Ancak çocukta şizofreni geninin bulunması ileride kesin şizofreni olacağı manasına gelmemektedir. Diğer taraftan şizofreni hastası olan bireylerin kardeşlerinin şizofren olma olasılığı tesadüfî olarak seçilen kişilere kıyasla yaklaşık olarak 8 kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ancak aile çalışmaları çevresel faktörleri ihmal etmektedir (Morris, 2002).

2.2.1.2. Biyolojik Faktörler

Biyolojik teori, suça sürüklenen çocukların, kalıtım bozukluğu, endokrin dengesizliği, beyin patolojisi ve bedensel bozukluğu olan kişiler olarak açıklamaktadır. Bu faktörlerin tek başlarına çocuğun suç içeren davranışa etken olduğu söylenemez. Örneğin; bedensel kusurlar anti sosyal davranışların ortaya çıkmasına etken olabilmekte, iç salgı bezlerinin salınımı zekâ ve duygusal gelişmede etken bir rol oynayabilmektedir (Yavuzer, 2010).

Araştırmacılardan bazıları fiziksel yapıyla suçluluk arasında bir ilişki kurmaya çalışmışlardır. Kişileri bedensel yapılarına ve görünüş şekillerine göre sınıflandıran araştırmacılar, belirli beden yapılarına sahip olan kişilerin, belirli suçlara karşı eğilimli olduklarını iddia etmişlerdir (Songar 1977).

Yapılan araştırmalarda suçluların, bilhassa ergen ve çocuk suçluların kontrol grubuna nispeten kalp ritimlerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Kalp atışı, korkusuzlukla alakalı olduğu için suça eğilimli bireyin karşılaştıkları durumlarda diğer bireylere oranla daha az korku hissetmelerine neden olmaktadır. Suçlu olmayanlara nazaran suçlu bireylerde farklı elektroansefalogram dalgaları belirlenmiş, düşük alfa ritimleriyle yavaş ve ağır bir aktivite gösterdikleri, insülin salgılarının ise normal insanlara nazaran farklı olduğu gözlemlenmiş olup; tespit edilen bir diğer durum ise hiperaktivitedir (Morris, 2002).

Kriminologlar suçun biyolojik nedenlere dayanmasıyla birlikte çevresel koşulların insanların davranışlarını etkilediğini ve yönlendirdiğini iddia etmektedirler. Bu görüş, "bio-sosyal teori" şeklinde adlandırılmış olup; fiziksel ve zihinsel nitelikler ile sosyal çevre ve davranış arasındaki ilişkiyi belirlemeye odaklanmaktadır (Anderson, 2007).

2.2.1.3. Psikolojik Faktörler

Kriminologların psikoloji teorisinde üzerinde durdukları konu, bireyin psikolojik patolojilerinin suça etken olması durumudur (Güler, 2017). Suça sürüklenen Çocukların Biyopsikososyal Değerlendirmesi isimli çalışmasında; suça sürüklenen çocukların pek çoğunda ruhsal bozuklukların olduğunu tespit etmiştir. Güler, adli sisteme dâhil olan ve suça sürüklenen iki milyon çocuğun yüzde 50'sinin ruhsal hastalık kriterini taşıdığını, ceza infaz kurumuna alınan çocukların ise yüzde 40'ının en az bir tane tanı konabilen ruhsal hastalığı bulunduğu bulgularına ulaşmıştır.

Kriterlerin kız çocuk ve erkek çocuk olarak özelleştirilmesi halinde erkek çocukların yüzde 80'inin, kız çocukların ise yüzde 67'sinin ruhsal bir tanısının olduğunu tespit etmiştir. Yine Güler, (2017)'e göre suça karışan çocuklarda erken yaşta görülen şiddet ve suça yönelik davranışlar, ergenlik döneminde anti sosyal davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Duygularını ifade ederken öfkenin yıkıcı etkilerini kullanan ve süreci yönetemeyen çocukların erken yaşta suça karışma riski artmaktadır. Yine araştırmalar davranışsal aktivasyon ve davranışsal inhibasyon kavramlarına da dikkat çekmiştir. Davranışsal aktivasyon, yenilik arayışı, hiperaktivite, dürtüsellik, antisosyal davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Davranışsal inhibasyon ise korku, kaygı, çekingenlik durumlarını içermektedir. Bu tür davranışların her ikisi de suça etken olarak değerlendirilmektedir (Güler, 2017).

Psikopati, bireyin karakter ve heyecan tepkilerinde ortaya çıkan ruhsal bir bozukluktur. Duygusal dünyalarındaki tepkiler topluma uyum noktasında zorlayıcı olabildiği gibi, suça karışmasında da etken olabilmektedir. Psikopat kişilik yapılanması genç suçlularda karşımıza çokça çıkan suça etken denilebilecek bir yapılanmadır (Martin & Fitzpatrick, 1967).

Psikopat kişilik kavramı çok eski literatüre gidildiğinde anti sosyal kişilik kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür kişilikler davranışlarının sorumluluğunu hep başkalarına yükler, bencil ve sorumsuz davranırlar, duygulanımına bakıldığında duygusuz olarak ifade edilirler, vefa gibi duygulardan yosun kişilikler olarak karşımıza çıkmaktadır (Nietzel, 1979). Psikopat kişilik yapılanmasına sahip olanların duygusal uyarana tepkisinin az olması nedeniyle normal kişilik yapısına sahip kişilerden daha fazla uyarı ile uyarılmaları gerekmektedir. Bu durum normal kişilere oranla heyecan verici uyaranları daha fazla istedikleri öngörülmektedir (Sokullu, 2009).

Suç kavramını ve etken sebeplerini anlamaya yönelik psikoloji disiplininin bakış açısı değerlendirildiğinde bireyin zekasının, davranış özelliklerinin, bilişsel yapısının, karakter yapılanmasının suç davranışı ile bağlamına odaklanmıştır (Gökulu, 2019).

Yetişkinlik döneminde suç işleyen kişilerin etken sebepleri değerlendirildiğinde çocukluk dönemi incelemesine de ihtiyaç duyulabilmektedir. Travmalar kişiler farkında olmadan da hayatlarını etkileme potansiyeline sahip yaşantılardır. Ceza infaz kurumunda cinayet suçundan bulunan mahkumların çocukluk çağı travmalarının,

fiziksel ve duygusal istismara maruziyetinin ve bu durumun yakın ilişkilerde bağlanma düzeyine etkisinin incelendiği araştırma sonucunda ceza infaz kurumunda bulunan kişilerin çocukluk çağında fiziksel ihmal/istismar, duygusal ihmal/istismar olaylarına maruziyetinin kontrol grubu sonuçlarına göre çok yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ayan, 2013). Bu durum suça karışan kişilerde bebeklik dönemi ihtiyacı olan güvenli bağlanma ihtiyacının yeterince doyurulamadığı da düşünülebilir.

2.2.2. Ailevi Nedenler

Aile, çocuğun ilk içine dâhil olduğu çevre ve ilk sosyalleşme kurumudur. Çocuğun doğmasından başlayarak, ömrü boyunca süren sosyalleşme sürecinin sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesinde ailenin rolü ve önemi oldukça fazladır. Ailede yaşanan olumsuzluklar çocuğun sosyalleşme sürecini olumsuz etkilemekte ve çocuğu suça sürükleyebilmektedir (Bağış, 2019).

Ebeveynlerin çocuğuna yönelik ilgisinin ve sevgisinin yetersiz oluşu, çocuğun korunmadan mahrum bırakılması, ebeveynlerin çocuğuyla sağlıklı bir iletişim kuramamaları, aile üyelerinin birbirlerine karşı olumsuz tutumları ve davranışları, aile içi şiddete maruz kalma gibi olumsuz aile içi ilişkiler çocuğun suça itilmesine neden olabilmektedir (Ereş, 2009).

Suça karışmış olan çocukların önemli bir bölümünün ailesinde, daha önceden suç işleyen kişilerin varlığı, suç ve aile ilişkisinde çocuğun kendisine yanlış rol-model almasıyla sonuçlanabilmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2011). Yanlış rol modeli almanın haricinde suça karışmış çok sayıda çocuğun ailesinde işsizlik, yoksulluk, annenin dışarıda çalışması veya aynı sebeplerden ötürü çocuğun dışarıda çalışması gibi yetersiz ekonomik imkânlarda da etkili olabilmektedir. Ailenin ekonomik düzeyinin iyi olmaması; yoksulluğun çok olduğu semtlerde oturmalarına ve olumsuz sağlık koşullarına neden olmaktadır. Bunun neticesinde çocuklar bu yerlerde yaşayan suçlu kimselerle irtibat kurmakta, bu durum da aile dışından suçlu bireylerin fillerini ve davranışlarını taklit etmelerine sebep olmaktadır (Eren ve Demiray, 2019).

Gökpınar (2007) tarafından yapılan çalışmalarda toplumsal nedenlerin bireysel nedenlerden daha fazla suça etken olduğu tespit edilmiştir. Toplumsallaşma ile birey, içinde yaşadığı topluma aidiyet geliştirir, kültürünü öğrenir, kimlik oluşturur. Birey,

topluma uyumu toplumsallaşma ile öğrenir. Bu süreç içerisinde en temel dinamik ailedir. Çocuğun ailede geliştirdiği ilişkiler tüm yaşamı boyunca kullandığı sosyal ilişkilerinin temelidir.

Yavuzer (2010)'e göre ailenin çocuğun toplumsallaşması sürecindeki yardımı aşağıdaki gibidir. Aile,

- Grup içerisinde dengeli bir birey olabilmeyi ve güven duygusunu oluşturur.
- Doğru ve yanlış davranışları öğreterek çocuğun ilk sosyal kabulünü sağlar.
- Toplumsallaşmayı öğretmek için bir rol model olur.
- Çocuğa rehberlik yapar.
- Çocuğun topluma uyum sağlamadaki davranış biçimlerini geliştirir.
- Okulda ve sosyal ortamlarda başarılı olması için çocuğun kabiliyetlerini geliştirir.

2.2.2.1. Parçalanmış Aileler

Literatürde anne babanın boşandığı, parçalanmış ailelerde çocukların ruhsal uyumsuzluk oranının daha yüksek olduğu bulguları mevcuttur. Bu ruhsal uyumsuzlukların en önemli sebebi, ruhsal bakımdan çökme, okulda akademik başarısızlık ve çeşitli davranış bozukluklarının ortaya çıkmasıdır. Anne babanın boşanmasından sonra tek ebeveynle beraber yaşamak durumunda kalan çocuklar; okuldaki başarı düzeyler düşmekte, yalan söylemeye alışmakta, hırsızlık yapmaya meyilli olmakta ve cinsel rollerde zedelenmeye maruz kalan olumsuz davranışlar sergileyebilmektedirler (Tezcan, 2012). Aile içindeki problemler neticesinde anne babanın boşanma kararı almasının çocuğun üzerinde olumsuz bir etken olduğu bir gerçektir.

Yavuzer (2010)'e göre aile, normal toplum düzenine sahipse çocuk için bir garantidir. Bu durumun tam tersi normal toplum rollerinde olmayan ayrılık, ölüm gibi nedenlerle toplumsal işlevinde problem yaşanan aileler, bir yandan kendi sorunlarıyla uğraşırken, bir yandan da çocuklarına karşı sorumluluklarını yitirirler. Çocuk suçluluğunun kökenine inildiğinde, aile düzeninin diğer toplumsal koşullar içerisinde en önemli yere sahip olduğu görülebilir. Yavuzer yaptığı çalışmada, suçlu gençlerin yüzde 22'sinin parçalanmış ailelerden geldiğini, yüzde 47'sinin ise anne ve babasından çeşitli

sürelerde ayrı kaldığını tespit etmiştir. Merill'in 3000 suçlu çocuk ile yaptığı araştırmada, çocukların yüzde 50,7'sinin parçalanmış ailelerden geldiği, yüzde 20,7'sinin normal aile yapısına sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Kes ve Yılmaz (2019), Konya ili içinde yürütmüş oldukları çalışmalarında, suça sürüklenen çocukların aile yapısındaki değişimlerin suça etken olup olmadığının üzerinde durmuşlardır. Çalışmada 2017 yılında suça sürüklenen çocukların birlikte yaşadığı kişi ve yer ile ilgili tespitleri dikkat çekmiştir. Türkiye'de 2017 yılında suça karışan çocuk ve gençlerin yüzde 80'i öz anne, baba ve kardeş ile yaşamaktadır. Yüzde 18'i tek ebeveynli, yüzde 2'si de akraba yanında yaşamaktadır. Tek ebeveyn ile büyümek, çocuğun ilişkilerini yapılandırmasında, kendisini ifade etmesinde ve rol model olması gibi konularda sorunlara neden olabilmektedir Ancak parçalanmış ailede büyümeyi başlı başına suça etken bir sebep olarak görmek, çocuğu tanıma konusunda eksik bir yaklaşımdır.

Bebek için anne, dünyanın tümüdür. Bebekler annelerinden kısa süreliğine ayrılması halinde onun yeniden geleceğine inanır. Bu dönemde anneye bağlanması ve güven duyması gerekmektedir. Süt çocuğunun anneden mahrum kalması halinde gelişimi sarsılır tüm dünya ile iletişimi kesilebilir. Yavuzer, (2010)'e göre bir ay süre ile annesinden ayrılan bebek sürekli ağlar, kendisine yaklaşana sarılır ve bırakmak istemez. İki aylık ayrılıştan sonra çocuk ilişki kurmak istemez. Üç ay ayrı kalması halinde çocuk, kimse ile iletişim kurmak istemez ve donuk bir hal alır. Dört ay ve daha uzun sürerse ayrılık, zihin bulanıklaşır, yüz donuklaşır. Yapılan araştırmalar anne - baba yokluğunun, uyum sorununa yol açtığı gibi, davranış sorunlarına neden olduğunu da ortaya koymuştur. Bowlby, karakterin şekillendiği ilk beş yılda çocuk anneden ayrı kalması halinde bu durumun, çocukta suçlu kişilik yapısının oluşmasında etken olduğunu savunur.

2.2.2.2. Evlilik Dışı Çocuklar veya İstenmeyen Çocuklar

Yavuzer, (2010)'in paylaşımıyla, suçlu çocukların anne ve babaları tarafından sevilip sevilmediği üzerine çalışma yapan Andry, suçlu çocukların yüzde 67 sinin anne tarafından daha çok sevildikleri saptanmıştır. Deneklerin hangi ebeveyni sevdiği araştırmasında ise yüzde 67 si eşit derecede sevdiğini, Yüzde 22 si anneyi sevdiğini, yüzde 9 u babayı sevdiği sunucuna ulaşılmıştır.

Aile içindeki iletişim, duygusal etkileşim anne babanın varlığı ve çocuğuna karşı takındığı tavır ile şekillenmektedir. Bir ailede çocuğun istenmeyen bir birey olarak varlığının bir takım nedenleri vardır. Bunlardan bazıları, ailedeki iletişim problemleri, yoksulluk, erken evlilik, çocuğun sakat veya çirkin olması, eşlerden birinin çocuğa düşkünlüğünün kıskanılması, çocuğun gayri meşru olmasıdır. Böylesi bir aile yapısında doğan ve büyüyen bir çocukta zihin gelişimi, dil gelişimi, vicdan ve merhamet gibi duygusal gelişim etkilenir. Yine bu durum çocuğun toplumsal gelişiminde etkileyeceği için çocukta saldırganlık gibi olumsuz davranışların gelişimine de sebebiyet verebilir.

Aile içindeki duygusal etkileşimin azlığı, bebeklik döneminden itibaren çocukları etkiler. Yavuzer, (2010)'in aktarımı ile Prof. Dr. Şermin'e göre istenmeyen, sevilmeyen çocuk davranışları;

a) Sevgi kazanmak için ilgi çekici davranışlarda bulunmak,

b) Anne-babadan gördüğü düşmanlık duygusunu başkalarına göstermek

c) Değersizlik duygusu yaşamak

d) Saldırganlık ve tepkileri şeklindedir.

Özkök (1996) istenmeyen çocuk kriterleri içerisinde gayri meşru çocuklar da bulunmaktadır. Geleneksel toplum yapısına sahip ülkelerde bu durumun kabul edilmesi güçtür. Böyle durumlarda çocuğu annesi de istememektedir. Sonuç olarak sevgi ve ilgiden yoksun kalan çocuk toplumdan da dışlanır ve davranışlarını ve nefretini saldırganlık şeklinde ifade edebilmektedir.

2.2.2.3. Ailede Suçlu Kişinin Varlığı

Sutherland'a göre suçluluk davranışı öğrenilmiş bir davranıştır. Karşılıklı iletişim içinde olunan kişilerden etkileşim ile öğrenmedir. Bu davranışın öğrenilmesi özellikle yakın gruplarda gerçekleşir. Bir kişi, hukuk kurallarının uyulması gereken zorunlu kurallar değildir diye düşünen kişiler ile zorunlu uyulması gereken kurallardır diye düşünen kişilerden fazla iletişime girerse suç işler. Suçluluk davranışının öğrenilişi bazen tekniğin öğrenilmesi bazen de tavırların ve güdülerin öğrenilmesini kapsar (Yavuzer, 2010).

Ergenlik döneminde kendisine bir rol model arayan bireyin, baba, amca, dayı gibi kişilik yapılanması olumsuz olan kişileri seçmesi halinde kendi yapılanması da olumsuz olacaktır. Yavuzer (2010) çalışmasında suça karışan çocukların ailesinin yüzde 54'ünde hüküm giymiş kişilerin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Anne ve babanın kötü ya da iyi özelliği çocuğun karakterini oluşturan belirteçlerdir.

2.2.2.4. Sağlıksız Anne-Baba-Çocuk İlişkisi Ve Aile Tutumları

Aile içi etkileşim ve çocuklara karşı aile tarafından sergilenen tutumlar suça karışmada etken bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile içi olumsuz etkileşim, olumsuz disiplin anlayışı ve yöntemler zamanla çocuğu aileden uzaklaştırabilmektedir. Aileden uzaklaşma ve özellikle ergenlik döneminde aile kontrolünün ortadan kalkması, suça karışmada etken olarak değerlendirilebilmektedir.

a) Hoşgörülü olmak; Aile de çocuklara karşı hoşgörülü olmak, çocukların isteklerini diledikleri gibi geliştirmelerine imkân vermek, duygu, düşünce ve isteklerine duyarlı olmak durumunda, çocuk evine yönelik olumlu tutum geliştirir ve kişilik gelişimi olumlu düzeyde desteklenir. Yavuzer, (2010) aile tutumlarını aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

b) Aşırı hoşgörülü olmak; Araştırmalar aşrı hoşgörü ve düşkünlüğün çocuğu bencil yaptığı yönündedir. Böyle çocukların evin içinde de dışında da sosyal uyumları zayıftır.

c) Aşırı koruma; Anne ve baba tarafından çocuğun aşırı korunması, gereğinden fazla özen gösterilmesi anlamına gelir. Böyle durumda bağımlı kişilik yapısına sahip çocuklar olur ve güven duygusu yeterince gelişmez. Bu bağımlılık hallerini yetişkin olduğunda da diğer insanlara bağlanma şeklinde devam ettirebilmektedir.

d) Kabul etme; Anne babanın çocuklarına önemli ve değerli bir birey olduklarını hissettiren tavır göstermesidir. Bu şekilde yetişen çocuk öz saygısı güçlü, duygusal açıdan dengeli, toplumsallaşma sürecine uyumlu bir birey olur

e) Baskı altında bulundurma: Anneden veya babadan birisinin veya her ikisinin çocukların isteklerin boyun eğmesi halinde çocuk bir müddet sonra anne veya babasına hükmeder hale gelir. Bu çocuklar zamanla anne ve babaları ile kalmaz akran grupları içerinde de bu davranışı sergiler.

2.2.2.5. Aile İçinde Şiddet

Çocukların iletişim ile ilgili yapılanmaları da tıpkı toplumsallaşmayı öğrenmeleri gibi aile içinde başlar. Anne ya da baba ile özdeşim kuran çocuk sorunlarını çözerken, ailesinde gördüğü ve içselleştirdiği davranışlar ile hayatı deneyimler. Şiddete ailede tanık olan bir çocuk, problem çözme yöntemi olarak bu durumu içselleştirebilmekte ve akran grupları arasında bu davranışı sergileyebilmektedir..

Yine aile içi iletişimi belirleyen bir diğer faktörde anne-baba ve çocuk ilişkisidir. Çocuğa uygulanan disiplin ölçüsüz bir şiddet uygulama şeklindeyse, bu durum çocukların suça karışmasında temel bir dinamik olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Gökpınar (2007)'ın aktarımı ile 1972 ile 1977 yılları arasında ceza infaz kurumunda bulunan 214 çocuk ile Andry tarafından yapılan çalışmada, çocukların yüzde 64'ünün babaları tarafından dövülerek cezalandırıldığı ve katı bir disiplin ile yetiştiği tespit edilmiştir. Yine Andry tarafından yürütülen başka bir çalışmada ise çocukların ya katı ya da aşırı hoşgörülü ortamlarda büyüdükleri tespit edilmiştir.

2.2.2.6. Aileden Kaçma ve Suçluluk

Karataş vd. (2020) Ankara'da evden kaçan ve şubeye getirilen çocukları değerlendirme üzerine yaptıkları çalışmalarında, evden kaçan ergenlerin değerlendirilmesinin literatürde üçe ayrıldığını ifade etmişlerdir. Bunlar;

- Evden kaçan ergenler: Ailesinin izni olmadan en az bir gece evinden uzak kalan gençler.
- Evden dışarı atılmış ergenler: Ailesi tarafından dışarı atılan gençler.
- Bağımsız ergenler: Ailesi ile çatışma yaşayan ve evden kaçan gençler, aileleri ile irtibatı kesildiği için geri dönemeyen gençler

Modern sosyal hizmet bakış açısı çocukların evden kaçmalarının sebeplerine odaklanmaktadır. Tespit edilen veriler ışığında da olgunun ortadan kalkmasına yönelik güçlendirme odaklı yaklaşım öngörülmektedir.

2.2.2.7. Ailenin Öğrenim Durumu

Yavuzer (2010) tarafından yürütülen araştırma sonuçları, suça karışan çocukların ailelerinin sorunlarından birinin de eğitimsizlik olduğunu ortaya çıkarmıştır. Okuma yazması olmayan anneler %34,7'lik bir orana tekabül etmektedir. Babaların ise %37'si

ilkokul mezunu olarak ilk sırada gelmektedir. Bu bulgulardan hareketle çocukların ebeveynlerinin eğitim seviyelerinin oldukça düşük olduğu gözlenmekte ve bu olgunun çocukların suça sürüklenmesinde önemli bir risk faktörü olduğu görülmektedir.

Kızmaz (2004) 2006-2007 döneminde İstanbul ve Ankara özelinde suça sürüklenen çocuklar ile gerçekleştirdiği çalışmasında 18 yaş altı 1526 çocuk ile görüşmüştür. Çocukların %26'sının anne ve babası ile yaşamadıkları, %41'inin okula düzenli devam etmediği, annelerin %30'unun okuryazar olmadığı, babaların ise %33'ünün ilkokul mezunu olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2.2.2.8. Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Düzeyi

Ailenin gelir düzeyiyle çocuk suçluluğu arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Ekonomik sıkıntılar sebebiyle ailelerin bölünmesi de çocuk suçluluğunun nedenleri arasında görülmektedir (Işıktaş, 1996).

Ailenin ekonomik düzeyi çocuk suçluluğunda önemli bir belirleyici olma özelliği taşımaktadır. Suça sürüklenen çocukların büyük bir kısmı ekonomik düzeyi yetersiz olan yoksul ailelere mensupturlar. Yoksul aileler genelde kalabalık yaşamakta olup, yetersiz ve elverişsiz koşullarda yaşamaktadırlar. Öyle ki, gelir sıkıntısıyla beraber aile büyüklüğü ve barınma problemi çocukları anti-sosyal davranışlara sevk edebilmektedir (Yavuzer, 2010).

Yavuzer (2010)'e göre ailede sosyo-ekonomik düzey, aile ruh sağlığını ve aile içi iletişimi etkilediği şekilde çocuğun kişiliğini de etkilemektedir. Yoksulluk sebebiyle ihtiyaçları karşılanamayan çocuklar kendilerini güvensiz hissederler. Çalışmalar ortaya koymuştur ki; suçlu çocuğun sosyo-ekonomik durumu, belirgin düzeyde önemlidir.

Özgen (2010), göç ve suç ilişkisini İstanbul ili özelinde incelediği çalışmasında, bu ilişkideki en büyük etkenin ekonomik sebepler olduğunu ortaya koymuştur. Kırsal kesimlerden ve iş olanaklarının kısıtlı olduğu küçük şehirlerden daha iyi ekonomik koşullara sahip olmak amacıyla büyük şehirlere göç eden insanların, büyük şehirlerde umduklarını bulamama gerçeğiyle yüzleştiklerini dile getirmiştir. Göçe maruz kalanların gittikleri yerlerde istihdam, barınma, sınıf farklılığı, uyum zorluğu, gerginlik gibi çok sayıda sorunla karşılaştıklarını dile getirmiştir. Böyle sebeplerle

mücadele eden göçmenlerin, suça karışma oranlarında ekonomik sebeplerin (%34) ilk sırada olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Aile (%10), arkadaş çevresi (%22) ve şehrin atmosferi (%12) diğer büyük sebepler olarak göze çarpmaktadır. Araştırmada, suça karışanların vermiş oldukları cevaplardan anlaşıldığı üzere, göç etmemesi durumunda karıştığı suçu işlemeyeceklerin oranı (%58) yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Bulgurcuoğlu ve Duyan (2019) Ankara ve İstanbul eğitimevlerinde kalan 124 erkek çocuk ile yaptığı araştırmada, çocukların ailelerinin ekonomik düzeyleri ve eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2.2.2.9. Ailedeki Birey Sayısı

Yavuzer (2010) çalışmasında ailedeki birey sayısının suçluluğa etkisini incelerken, çocukların işlemiş oldukları suçun türü ile karşılaştırma yapmıştır. Çalışmasında mala karşı işlenen suçlardan ceza alan çocukların %86'sının, şahsa karşı işlenen suçtan ceza alan çocukların %76'sının, cinsel suçlardan ceza alan çocukların %76'sının beş kişiden oluşan veya daha kalabalık ailelerde yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Solmaz (1995)'ın 1988-1990 yıllarında çocuk mahkemesinde yargılanan 151 çocuk ile yürüttüğü çalışmada, çocukların %1,32'sinin tek çocuk, %25'inin ilk çocuk, %33.7'sinin dörtten çok kardeş sahibi olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Ailenin kalabalık olması çocuğun etkin bir şekilde denetlenmesi ve gözetilmesini engelleyebilmektedir. Birçok araştırma sonucu, suça karışan kişilerin kalabalık aile yapısına sahip olduğunu kanıtlamıştır. Dört ya da daha fazla çocuktan oluşan ailelerde çocuğun suça karışma oranı daha da artabilmektedir.

2.2.3. Çevresel Nedenler

Çocuğun suça sürüklenmesinde çevresel faktörler, bireysel faktörlerden önce gelmekte, çevresel faktörler suça zemin hazırlamaktadır. Çocukların suça sürüklenmesinde çevresel nedenler ile anlatılmak istenen, çocuğun ailesi ve ailesinin dışındaki çevresinden (okul, arkadaş, akran grubu, çalışma hayatı ve kitle iletişim araçları) kaynaklanan etkenlerdir. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili literatür, "çocuğun şuça itilmesine neden olan faktörlerin aynı zamanda çocuğun sosyalleşmesini belirleyen sosyolojik gruplar olduğunu" göstermektedir (Akalın, 2000)

Suça iten çevreye bağlı sosyal nedenlere basit bir neden-sonuç ilişkisi içinde algılanmamalıdır. Çocuğun suça sürüklenmesi sosyal bir sebepten kaynaklanabilir. Suça sürüklenen çocuk sosyal açıdan dezavantajlı bir grupta olabilir. Ancak onu suça sürükleyen neden psikolojik de olabilir. Suça sürüklenen çocuk suç oranı yüksek bir semtte yaşıyor olabilir. Ama çocuk suç teşkil eden davranışı akranlarından öğrenmiş veya suçu sınırlayan normları çevresinden öğrenmemiş olabilir (Arıkan, 2020). Çocuğu suça iten çevresel nedenler, okuldan kaynaklı nedenler, akran grupları-boş zaman etkisi, toplumsal nedenler, göç ve kentleşme bağlamında aşağıda incelenmiştir.

Sosyal bağ teorisine göre suça mani olan toplumsal bağların; bağlılık, adanmışlık, sürekli meşguliyet ve inanç olmak üzere dört bileşeni vardır. Bağlılık boyutuna göre, çocukların bilhassa aileleri ve sosyal ortamlarındaki kişilerle bağlarının kuvvetli olması ve onlarla yakın ilişkiler kurmaları, çocukların suça sürüklenmesini önleyebilmektedir. Bu noktada çocukların okulu ve öğretmenleri ile kurduğu bağlanma ilişkisi de suçtan korunmaları noktasında etkendir. Adanmışlık boyutu, kişinin amaçlarını ve ideallerini gösterge olarak kabul etmektedir. Buna göre belirli bir amacı olan, kendisini ailesine ve kariyerine adayan bireylerin suç işleme ihtimalleri belli amacı ve ideali bulunmayan kişilere nispeten daha azdır. Sürekli meşguliyet boyutuna göre, kişilerin kendilerini sürekli meşgul olacakları yararlı ve güzel uğraşları olmaz ise, bu kişiler yararsız, topluma zarar veren işlere ve antisosyal davranışlara yönelerek suç işleyebilmeye meyyal hale gelmektedirler. İnanç boyutu ise, insanların sosyal bir kuralı çiğnemesi o kuralın geçerliliğine, kendisi ve toplum için yararına inanmamalarından ileri gelmektedir. Bireylerin toplumsal kuralları çiğnememeleri arzu ediliyorsa, insanlara bu kuralların toplumun faydasına ve bireylere faydasına olduğuna inandırılması gerekir (Dolu, 2013).

2.2.3.1. Okuldan Kaynaklı Nedenler

Victor Hugo bir hapishane kapatmak için bir okul açmanın önemini vurgulamıştır. Bu söz, okulun suçu önlemede önemli bir etken olduğuna dikkat çekmek için kullanılmıştır. Yapılan pek çok araştırma eğitimin suçluluk ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Gelişmiş ülkeler suçun azalması ve artmasını, okul teması üzerinden değerlendirmiş ve okul açmakla suçun önleneceğini düşünmüştür. 19. yy'da ilkokulların yaygınlaşmasıyla suçluluk kavramının azalacağı düşünülmüştür, ancak günümüze baktığımızda bu olgu daha karmaşık hale gelmiştir. Okulların

yaygınlaşması suça yönelmeyi engelleyememiştir (Yavuzer, 2010). Bu durum eğitimin önemli olmasının yanında, okullaşma oranı ile birlikte çocukların okuldaki yaşantıları, okulun toplumsallaşmadaki rolü, çocuğun akademik başarısı, okulda doğru yönlendirilmesi ve okulun güvenli iklimi olmasının de, suça karışan çocuğu anlama noktasında dikkate alınılması gereken başkaca hususlar olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

Demir ve Bademci, (2016) çalışmalarında suça sürüklenen çocukların bakış açısını orta koymayı, çocuğun deneyimlerine dayanan nitel bir araştırma yapmayı amaçlamışlardır. Bu kapsamda suça sürüklenen çocuk olgusunu, suça karışmış ve mahkeme süreci devam eden 17 yaşındaki bir genci konu alarak açıklamışlardır. Çocukla yapılan 12 (oniki) bireysel görüşmede, çocuğun suça sürükleyen nedenler tespit edilmeye çalışılmış ve çocuk ihtiyaç duyduğu alanlarda güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bireysel görüşmelere çocuğun okul çevresi ve ailesi de zaman zaman katılmıştır. Görüşmenin bir oturumunda öğretmenlerin de çocuğa bakış açısının olumsuz olabileceği saptanmış ve bu olumsuz bakış açısı kırılarak çocuğun tekrar sistem içine çekilebilmesi mümkün olmuştur. Araştırmanın sonuçları çocuğun sistem dışında tutulduğunda suçla ilişkilenebildiği, suça sürüklenebildiği, tekrar sistem içerisine çekildiğinde ise kazanılabildiğini ve kötü davranışlarından uzaklaştırılabildiğini göstermiştir.

Kızmaz (2004) suç ve okul ilişkisi dikkate alındığında birçok faktörün birlikte değerlendirilmesi gerekebilmektedir. Birçok araştırmacının çalışma ortak çıktısına bakıldığında, akademik başarı, okula yönelik tutumlar, okul ortamı, okul yönetiminin öğrenciye yönelik tutumları, öğretmenlerin tutumları, öğrenciler arasındaki ilişkiler, okuldan kaçma sıklığı, okuldan atılma, not ortalaması gibi faktörler suç ile ilintili olarak değerlendirildiği tespit edilmiştir.

Kızmaz (2004) çalışmasında suç ve öğrenim arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmacı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ceza infaz kurumlarında bulunan 960 hükümlü ile çalışmış, suça karışan kişilerin eğitim durumlarını incelemiştir. Suça karışan kişilerden okuryazar olanlar 149 kişi, okuryazar ama ilkokul mezunu olmayanlar 86 kişi, ilkokul mezunu 419 kişi, ortaokul mezunu 180 kişi, lise ve dengi meslek okulu mezunu 111 kişi, üniversite mezunu ise 15 kişidir. Suça karışan kişilerin %44'ü ilkokul mezunudur. Verilere bakıldığında, düşük eğitim seviyesine sahip olmak

suça karışmada önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Yine eğitim seviyesi değerlendirilirken kişilerin ailelerinin eğitim durumları da incelenmiştir. Babalardan okuryazar olmayan 354 kişi, okuryazar ama ilkokul mezunu olmayanlar 151 kişi, ilkokul mezunu 305 kişi, ortaokul mezunu 53 kişi, lise ve dengi meslek okulu mezunu 53 kişi, üniversite mezunu 11 kişi olarak tespit edilmiştir. Annelerden okuryazar olmayan 645 kişi, okuryazar ama ilkokul mezunu olmayanlar 86 kişi, ilkokul mezunu 110 kişi, ortaokul mezunu 21 kişi, lise ve dengi meslek okulu mezunu 15 kişi, üniversite mezunu ise 5 kişi olarak saptanmıştır. Veriler, suça karışan kişilerin ailelerinin de düşük eğitim seviyesine sahip olduğunu göstermektedir.

Yine suça karışan kişilerin eğitim durumu ve eğitim öğretim ortamında karşılaştıkları sorunlar üzerine de odaklanarak çalışmalar yapılmıştır. Eğitim öğretim ortamında karşılaşılan sorunlar çalışılırken dikkate alınan faktörler ise, okulun etiketlendirici / damgalayıcı yapısı, çocukların akademik başarı düzeylerinin düşük olması, öğrencilerin okulu sevmemeleri, okul ile ilgili çalışmalarda okula bağlılıklarının düşük olması, çocuğun okuldan atılması / terk etmesi, çocuğun sosyo-ekonomik düzeyi ve zekâ düzeyinin düşük olması konularıdır (Kızmaz, 2004). (Kunt, 2003)'un aktarımında çocuğun okuldaki başarısızlığı, okulun çocuğun üzerindeki toplumsallaşma gücünü yitirmesine neden olur; hal böyle olunca okul bireyin, toplumsallaşması rolünü yerine getiremeyebilir.

Kızmaz (2004) Gelişmiş ülkelerde ve batıda yapılan araştırmalar, suça karışan çocukların okul yaşantılarının suça karışmaları yönünde belirleyici bir etken olduğunu göstermektedir. Yine yapılan çalışmalarda; okul yöneticisine karşı tutum, akademik başarı, okuldan kaçma, derse ve ödevlere ilgi, öğretmen ve arkadaşlar ile iletişim, akran grubu etkisi üzerinde odaklanıldığı görülür. Bir anlamda suç ve öğrenim ilişkisi okul üzerinden açıklanmaktadır. Hatta bazı araştırmalar suça karışmada okul etkisinin, aile etkisinden daha fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Kızmaz (2004) çalışmasında, akademik başarının suça karışmayı önlemede önemli bir kriter olduğunu ortaya koyarak; kendini başarılı bir öğrenci olarak görmeyen öğrencilerin suçlu hissetme ve madde kullanımı davranışı ile kendisini akademik yönden başarılı görmesi arasında ters bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Yine çalışmasında düşük derecesine sahip öğrencilerin okul ve öğretmene bağlanma

yönünde sorunlar yaşayabildiği ve zaman içinde okula yabancılaştıklarını tespit etmiştir.

Kim vd. (2021) çalışmalarında özel eğitim uygunluğuna sahip çocuk adaleti ile ilgili gençlerin, onları yeniden suç işleme riski daha yüksek olan adaletle ilgili diğer gençlerden farklı ihtiyaçları olabileceğinden hareketle araştırma yapmışlardır. Bu çalışma, okuldaki zorluklar ve zihinsel ve duygusal sağlık sorunları gibi risk faktörlerinin, özel eğitim için uygun bir tanıya sahip denetimli serbestlik gençleri arasında tekrar suç işleme ile ne ölçüde ilişkili olduğunu incelemektedir. Veriler, en az 3 ay süreyle denetimli serbestlik kararı verilen 4.317 gence sağlanan Washington Eyaleti Çocuk Mahkemesi Değerlendirmesinden temin edilmiştir. Özel eğitim ihtiyacı olan ve olmayanlar arasında ruh sağlığı ve okul sorunları (örn. uzaklaştırma/sınır dışı edilme geçmişi) arasındaki farkı değerlendirmek için bağımsız örneklem t testleri ve ki-kare testleri kullanılmıştır. Denetimli serbestlikteki çocuklara verilecek özel eğitimin statüsü, ruh sağlığının ve okul sorunlarının gelecekteki tekrar suç işlemedeki benzersiz ve kümülatif rolü çoklu regresyon modelleri ile tahmin edilmiştir. Araştırma örnekleminde gençlerin %39,6'sı özel eğitim almaya uygun tanılara sahipti; bu gençlerin %42'sinden fazlasının iki veya daha fazla nitelikli teşhisi vardı. Çalışmanın demografi, ruh sağlığı ve öz-düzenleme becerilerini kontrol eden bulguları, özel eğitim ihtiyacı olan denetimli serbestlik gençlerinin, denetimli serbestlik gençlerinin geri kalanına kıyasla, tekrar suç işleme olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Okuldan dışlanma, özel eğitim ihtiyacı olan adalete bağlı gençlerin özel eğitim ihtiyacı olmayanlara göre tekrar suç işleme sayısını önemli ölçüde artırmıştır. Çalışmanın bulguları, toplumda denetimli serbestlik hizmeti alan gençlere, özellikle özel eğitim almaya hak kazanan gençlere yönelik hizmet ve tedavi planlamasının yanı sıra adaletin sürekliliği için önemli faktörleri aydınlatmaktadır.

Yine okulda bireye uygulanan baskı ve şiddete maruz kalınması, başarıyı etkilemektedir. Bireyin okulda başarısız olması ise okul ile bağlarının zayıflamasına ve olumsuz duygular beslemesine, okulu sevmemesine neden olmaktadır. Yine yapılan çalışmalar, okulu seven ve başarılı bir performans sergileyen çocukların gelecek kaygısı yaşamadığı ve geleceğini yapılandırmak için kolay kolay suç işlemeyecekleri yönündedir (Kızmaz, 2004).

Kızmaz (2004) çalışması için gerçekleştirdiği literatür taramasında, çocukları suça iten faktörlerin arasında okulun etiketlendirici ve damgalayıcı yapısı olduğu tespitine ulaşmıştır. Okul sisteminin alt sınıfa mensup çocuklara karşı ayrımcı davranması, çocuk için olumsuzluk barındırdığı gibi, suça karışmasında da etken bir faktör olabilmektedir.

Zorbaz ve Kızıldağ (2020) suça karışan 18 çocuk ile okul yaşantılarının nasıl olduğu ve okul iklimini nasıl yorumladıkları üzerine nitel bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada suça karışan öğrencilerin öğretmenleri ile olumsuz ilişkiler kurdukları, okul yönetiminin kendilerine karşı olumsuz tavır takındıkları bilgisine ulaşmıştır. Çalışma kapsamında önerisi ise özellikle lise çağındaki çocukların öğretmenleri tarafından duygusal olarak desteklenmesi gerektiği, bu durumun çocuğun suçtan korunmasında bir kalkan görevi üstleneceği yönünde olmuştur.

Güler (2017) çocuk suçluluğunun sebeplerini incelediği çalışmasında; düşük zekâya sahip kişilerin ek olarak davranışsal sorunlar yaşayabileceğini söylemiştir. Bu sorunların kolay yönlendirilmeye açık olmak ve dürtüsellik olduğunu belirtmiş, sorunlara bağlı olarak düşük zekâ düzeyindeki çocukların suça karışabileceğini tespit etmiştir. Erken çocuklukta görülen davranışsal problemler, akademik başarısızlık ve suç arasındaki ilişkiyi açıklayabilir.

2.2.3.2. Akran Grupları-Boş Zaman Etkisi

Kriminoloji biliminde sosyo-kültürel teoriler, suçu açıklamada uygunsuz kimselerden oluşan akran gruplarının etkisi, olumsuz arkadaş etkisi, çeteleşme de denilen olumsuz akran gruplarına dikkat çekilmektedir. Suça sürüklenen çocukların ailesinde ve arkadaşları arasında suçlu kişilerin olması Sutherland'in Ayırıcı Birliktelikler Kuramında öne sürüldüğü şekilde suçun öğrenilen bir davranış olduğunu ifade etmektedir. Suça sürüklenen çocuklar, yakın çevrelerindeki suça karışmış kişleri kendilerine rol model alabilmektedir. Çocuk, suç işlemiş aile büyüğü veya arkadaşı gibi olmak istediğinden, onlara özendiğinden, onların sapma davranışlarının uygun olduğunu düşünmekte, kafasında suç işlemeyi haklı gösterecek gerekçeler kurabilmektedir. Suça sürüklenen çocukların yeniden suç işlemesinin önüne geçebilmek üzere çocuklara, Akers'in "ayırıcı pekiştirme" şeklinde ifade ettiği, suç davranışının karşılığında ceza almaları gerektiğinin öğretilmesi gereklidir (Bağış, 2019).

Kunt (2003) endüstrileşme ve sanayileşmenin etkisi ile çocukların boş zaman etkinlikleri de değiştiğini söylemiştir. Çocukların boş zamanlarının yetişkinlerden çok akranları ile geçirdikleri ileri sürmüştür. Yağbasan, (2010) çalışmasında, boş zamanlarını etkin bir şekilde değerlendiren çocukların suça yönelemediğine işaret etmiştir. Akran çevresi ile boş zamanlarını geçiren çocuklar, ait oldukları çevrenin şartlarına göre, kendilerini yönlendiren uyarıcılardan bağımsız hissettiği ortamların ve akran gruplarının çocuğun gelişimi üzerinde etkisinin büyük olduğu görülebilir. Çocuk, akran grubu içerisinde toplumsal davranışları kazanır ve grup etkisi ile büyür.

Avcı (2007) Erzurum E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan 18 yaş altı 18 çocuk ile çalışmıştır. Arkadaş grubu ve boş zaman etkinliklerine yönelik çalışmasında çocukların; %38,9'unun arkadaş ortamı içerisinde tutuklandığını, %61,1'inin arkadaşlarının arasında hüküm giymiş bir çocuk olduğunu tespit etmiştir. Yine suça yönelmiş çocukların yüzde 44,4'ünün internet kafede, yüzde 16'sının spor salonunda, yüzde 27,8'inin atari salonunda, yüzde 5,6'sının tiyatroda, yüzde 5,6'sının kültür merkezinde boş zamanlarını geçirdiklerinin bilgisine ulaşmıştır.

Boş zaman değerlendirme etkinlikleri çocukların suça sürüklenmelerini engelleyebilen aktivitelerdir. Spor ve boş zaman etkinliklerine katılmalarının çocukları ve gençleri suçla ilgili davranışlardan alıkoyduğu konusunda görüş birliği mevcuttur. Farklı teoriler spor aktivitelerine katılmalarının çocuk suçluluğuna karşı nasıl önleyici bir rol oynadığını açıklamak üzere iddialarda bulunmuştur. Örnek olarak, sportif aktivitelere katılımın benlik algısını geliştirdiği, can sıkıntısından kurtardığı, sosyal kontrolü artırdığı konusunda açıklamalar bulunmaktadır (Mason ve Wilson, 1988). Çocukların boş zamanlarında verimli olarak değerlendirebilecekleri aktivitelere katılmalarının çocuk suçluluğuyla mücadelede etkili bir rol oynayacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede, çocukların sahip oldukları yeteneklere göre sanatsal ve sportif faaliyetlere yönlendirilmesi yerinde olacaktır (Bağış, 2019).

2.2.3.3. Toplumsal Nedenler, Göç ve Kentleşme

Durkheim, suç ve sapma kavramında anomiden bahseder. Anominin ortaya çıkışında sosyal değişimin önemini değerlendirmektedir. Durkheim, Toplum Bilimsel Yöntemin Kuralları eserinde suç kavramı ile ilgili "normal" ve "patolojik" ayrım yapar. Bu ayrım, toplumsal problemlerin analiz edilmesinde önemli bir role sahiptir.

Durkheim'a göre suçun, toplumsal bir hastalık olarak değerlendirilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Suç, adeta hastalığın, canlı varlığın temel yapısından ürediği gibi, toplumsal dinamik yapıdan doğan bir oluşumdur. Suç, anormal (anomi) şekiller alabilir; bu, suç aşırı bir oranda arttığı zaman gerçekleşir. Suç, normal bir oluşumdur, çünkü şuçun olmadığı bir toplumun bulunması mutlak bir şekilde olası değildir (Durkheim, 1995).

Durkheim, insanları sınırsız isteklerle yaratılmış varlıklar olarak tasvir etmektedir. İnsanların sınırsız ve başkalarının haklarını çiğneyen istekleri ancak toplumsal yaptırımlar uygulanarak frenlenebilir. Toplumsal yapıda bozulmalar meydana geldiği zaman, toplumsal yaptırımların bireyler üzerindeki etkileri zedelenmekte ve denetleyici niteliği azalmaktadır. Bireysel arzular toplumsal kurallarla düzenlenmemektedir ve bireyler isteklerinin arkasından giderken ahlaki bir rehberliğe sahip değildirler (Coser, 2010). Bu rehber ve rehberlik noksanlığı, toplumda suçlara karşılık gelmektedir. Fakat bu eksikliğin giderilmesi ile toplumsal vicdan rahatlatılabilir ve suçun önüne geçilebilir.

Günümüzde modernleşme, sosyal değişimin ana nedeni halinde gelişmiştir. Modernleşme, toplumda yeni bir düzen inşa etmekte ve pek çok dönüşüm gerçekleştirmektedir. Modernleşme genelde içeriğine olumlu anlam yüklenen, yönü belli bir toplumsal değişme anlamında kullanılmaktadır. Buna sosyolojide toplumsal gelişme de denmektedir (Kurtkan, 1995). Bu dönüşümler kentleri cazip yaşam yeri haline getirmiştir. Kentlere göçün artmasıyla birlikte uyum sorunları, toplumsal normlarda değişim ve anomik davranışların yaygınlaşması, değerlerin yok olması sorununu da beraberinde getirmektedir. Her toplumsal değişimde olduğu şekilde modernleşme de ortaya çıkan değişimeler toplumun bütün katmanlarını aynı anda etkilemez. Toplumun bazı kesimleri göreceli olarak gecikmeli bir şekilde bu sürece dahil olur (Öter ve Özkul, 2019).

Özdemir (2013), hızlı ve sağlıksız yaşanan göçün ve kentleşmenin suç olgusunu nasıl etkilediğini incelediği çalışmasında; kontrolsüz göçün, kentlerde var olan istihdam ve yoksulluk sorununu, yeni göçmenlerle birlikte daha çok tırmandığını iddia etmiştir. Geçim sıkıntısı ve işsizlik, göçmenler üzerinde ağır bir yük olmaya başlamış; bu yüke önyargı, kültür çatışması ve dışlanma gibi olgular psikolojik olarak eklenince, kentle

bütünleşemeyen ve dengesi bozulan bir toplumsal yapının meydana geldiğini ileri sürmüştür. Toplumdan kopmanın ve dışlanmanın ifadesinin "suçluluk" olarak ortaya çıktığı sonucuna varmıştır.

Büyük şehirler, küçük şehirler ve köyler arasında suçların işlenmesi, yoğunluğu, şekli ve türleri açısından önemli farklılıklar bulunduğu gözlenmektedir. Büyük şehirlerde çocuk suçluluğu ve kadın suçluluğu oranı yükselmekte, organize suç örgütleri ve terör örgütleri büyük şehirlerde ortaya çıkmakta, trafik ve siber suçlar ise şehirlerde daha fazla görünmektedir. Kırsal bölgelerden şehirlere hızla göç etme neticesinde şehirlerde çok sayıda problem meydana gelmektedir. Bu problemler zaman içinde insanları yoksul kılmakta, güvensizlik ortamı oluşturmakta ve ümitsizliğe sevk etmektedir. Bunun neticesinde şehirler insanları suça sürüklemektedir. Toplum içerisinde saygın bir yere sahip, kendinin ve ailesinin geçimini rahatlıkla sağlayabilecek bir işi olan, ekonomik ve sosyal açıdan sorunları olmayan bireylerin suç işleme eğilimi minimum düzeyde olmaktadır. Bu bakımdan yoksulluğun suç işleme eğilimini hızlandırdığı düşünülmektedir. Zira istatistiksel sonuçlar incelendiğinde suçluların büyük oranda şehirlerin gecekondu mahallelerinden çıkması olgusu Türkiye'de, ekonomik açıdan yoksulluğun, suçluluğun ana sebepleri arasında yer aldığı, suçluluğu artırıcı bir rol oynadığı görülmektedir (Arıkan, 2020).

Fert (2007), suç ve suçla mücadele kapsamında sosyal politikaların önemini incelemiştir. Suç oranlarının yüksekliğini, kentlerdeki kalabalık nüfustan daha çok göç alma oranlarıyla ilişkisine bağlamıştır. İllerin almış olduğu göçler ile illerdeki suç oranlarının artışının, ciddi ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Kırsal ve küçük illerdeki yoksulluğun kentlere göçü doğurduğu kabul edilen bir gerçektir. Alınan her yeni göçün kentleri heterojen bir yapıya dönüştürmesiyle dayanışmanın azaldığını ve sosyal dışlanmanın meydana geldiğini savunmuştur. Kente gelen her yeni göçün, kentlilerle göçmenler arasında çekişme ortamına sebep olduğunu, ev sahiplerinin genel olarak bu yeni gelen göçmen topluluğa karşı şüpheci, korkulu ve kaygılı tavırla yaklaştığını ileri sürmüştür. Bu durumun, göçmen topluluğun sosyal dışlanmaya maruz kalmasına, grupta isyan, marjinalleşme, acımasızlık ve öfke duygularının tetiklenmesine; buna bağlı suç eylemlerinin artmasına neden olduğunu ortaya koymuştur.

Kunt (2003), Ankara Çocuk Islahevi'nde çocukları suça iten nedenleri incelemiştir. Çocukların %58.3'ünün ailesinin göç ettiğini, bu göç edenlerin %77.4'ünün halen

kentlerin kırsal veya gecekondu bölgesinde yaşadığı bulgularına ulaşmıştır. Belirli bir kültüre sahip olan ailelerin, geldikleri bölgedeki hayat tarzlarından kurtulamadıklarını, bu kurtulamayışın sonunda, kentle uyum sorununun meydana geldiğini söylemiştir. Herkesin birbirini tanıdığı yerleşik çevrede gelenek, görenek, kültür, örf gibi kavramlar, çocuklarda bir kontrol mekanizmasına sahip olduğunu iddia etmiştir. Ortamın değişmesi, sosyo-ekonomik nedenler, önyargılar, kültür çatışması gibi sorunların çocuklarda dışlanmaya sebebiyet vererek, suç olgusunun ortaya çıkmasına neden olduğunu savunmuştur. Yaşanılan göçlerin suç olgusunu ve suçluluğu az ya da çok etkilediğini ileri sürmüştür.

Öter (2005), çocuk suçluluğunun toplumsal nedenlerini Antalya ili özelinde araştırmıştır. Çocuk Şube Müdürlüğü'ne en çok göç sonucu Antalya'ya gelen çocukların getirildiğini (%41) tespit etmiştir. Bu ailelerin büyük çoğunluğunun (%34,1) Antalya'ya yeni (0-5 yıl) göç ettiklerini saptamıştır. Sosyo-ekonomik nedenler, eğitimsizlik, sosyal çevre seçimlerindeki yanlışlıklar sonucu çocuklarının, toplumsal uyuma ayak uyduramaması nedeniyle suç davranışında bulunduğunu iddia etmiştir.

Çocuk suçluluğu ile kentleşme olgusu arasında direkt bir ilişki olduğu, kolluk güçleri tarafından hakkında bir suçtan ötürü işlem gerçekleştirilen çocukların %93'ünün şehirlerde yaşamakta olduğu, kırsal alanda suça sürüklenen çocukların nispetinin ise ancak yüzde 7'lerde kaldığı ifade edilmektedir (Coşar, 2005).

2.2.4. Medya ve Kitle İletişim Araçları

Medya, bireylerin suç korkusunu artıran bir etken olma özelliğine sahiptir. Televizyondaki şiddet içeren haberler, diziler, şiddeti normalleştirir bir şekilde gösterilen filmler; çocuklara kötü örnek olmaktadır. Bununla birlikte internet üzerinden oynanan vurdulu kırdılı bilgisayar oyunları, şiddet davranışını tetikleyen boyutlara ulaşabilmektedir. Medya, hem suça sevk etmekte hem de suç korkusunun artmasında etken olabilmektedir (Eren ve Demiray, 2019).

Kitle iletişim araçları denildiğinde aklımıza televizyon, gazete, dergi, internet, radyo, sinema gibi basın-yayın araçları gelmektedir. Bu ürünler günümüzde her insanın ulaşabileceği teknoloji harikalarıdır. Olumlu yönde kullanıldığı zaman pek çok faydası olan bu araçların, olumsuz amaçla kullanılması halinde de insanları etkilemesi, olumsuz davranışların gelişmesine öncülük etmesi ve bunların içselleştirilmesi,

normalleşmesi gibi durumlar söz konusu olabilecektir. Suça sürüklenen çocuklarda televizyon, internet gibi kitle iletişim araçları da etkili olabilmektedir. Çocuklar ailesinden ve yakın çevrelerinden suç davranışını öğrenebilirken, Akers'in Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre, çocuklar televizyon ve internette gördüklerini taklit etmek suretiyle de suç unsuru davranışları öğrenebilmektedir. Bu kapsamda, televizyonda suç içeriğine sahip dizi ve programların kaldırılması, çocuklar için güvenilir internet ortamlarının sağlanması gerekmektedir (Bağış, 2019).

Avcı (2010) çocuklar üzerinde kitle iletişim araçlarının etkilerine yönelik yaptığı çalışma sonucunda; Türkiye'de 11 yaş çocuklarının gün içerisinde 3 saat televizyon izlediklerini, 18 yaş çocuklarının ise 17,5 saat televizyon izlediklerini tespit etmiştir. Bu durum çocuklarda anti sosyal davranışların ortaya çıkmasına, saldırganlık eğilimlerinin artmasına neden çıkmasına sebep olabilmektedir. Yine TUİK tarafından 2007 yılında bilgisayar ve internet kullanımının yaş grubuna dağılımının tespitine yönelik araştırmada; en çok internet kullanan yaş grubunu 16 – 24 yaş aralığı olduğu, bu yaş grubunu 25 - 34 yaş grubunun takip ettiği tespit edilmiştir. Eğitim nedeniyle internet kullanımının %88,5 oranı ile yüksekokul, fakülte ve üst mezuniyetlere sahip kişilerce olduğu tespit edilmiştir.

Avcı (2010), kitle iletişim araçlarından biri olan sinemanın, çocuklar üzerindeki etkilerine yönelik çalışmaların şu şekilde olduğu bilgisine ulaşmıştır. Sinema üzerine yapılan anket çalışmasında kızların yüzde 75'inin bazı filmlerin kendilerini tahrik ettiğini, 252 genç suçlu kız üzerinde yapılan başka bir çalışmada ise, yüzde 71'inin sinemanın kendilerini lüks yaşama heveslendirdiğini ifade ettikleri tespitine ulaşmıştır. Yine UNESCO'nun hazırladığı bir raporda sinemanın, suç davranışına etken olduğu, gençleri etkilediği, şiddet içeren filmlerde uygunsuz hak arayıcılığına teşvik ettiği, ruhsal durumu bozduğu ve zamanla cinsel heyecana sürüklediği ifade edilmiştir. Türkiye'de yapılan çalışmalara baktığımızda ise bu konu, 1936 yılında ilk olarak İbrahim Zati Öğet tarafından çalışılmıştır. Aynı dönemde cezaevindeki çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada, çocukların polisiye ve macera filmlerinin etkisinde kaldıkları saptanırken, Sulhi Dönmezer tarafından 124 suçlu çocukla yapılan araştırmada ise; çocukların yüzde 29'unun şiddet içerikli filmlere gittikleri bilgisi edinilmiştir.

2.2.5. Bağımlılık Yapan Maddeler

Alkol ya da madde kullanımı, yapılan pek çok araştırmada suça etken sebepler arasında gösterilmektedir. Kategorize edildiğinde ise alkol ve madde kullanımı bireysel nedenler arasında sayılabileceği gibi, ailede kullanan öyküsünün olması halinde ailevi faktörler; arkadaş ortamında başlama öyküsü olması halinde akran grubu etkisi; toplumdaki kabuller ve erişilebilirlik açısından değerlendirildiğinde ise toplumsal faktörler arasında değerlendirilebilir. Alkol ya da madde kullanımı çocuğun başlı başına tek suçu olabildiği gibi, bir başka suça karışmasında etken olarak da değerlendirilebilmektedir.

Güler (2017), çocuk suçluluğunun sebeplerini incelediği çalışmasında, madde kullanımının suç davranışının altında yatan en önemli sebeplerden birisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Madde kullanımının suçu arttırdığı, suça karışmanın da zamanla madde kullanımını artırdığına değinmiştir. Ruhsal rahatsızlık tanısı konulan çocuk suçluların %60'ının madde kullanıcısı olduğunu söylemiştir.

Türkiye'de ve çok sayıda ülkede madde bağımlılarının büyük bir kısmı gençlerden meydana gelmektedir. Türkiye'de madde bağımlılarının yüzde 50'sinden fazlası 15 ile 24 yaş arası gençlerden oluşmaktadır UNODC (2003). Bu bakımdan madde kullanımı sorununun sosyal ve ekonomik boyutları önem arz etmektedir. Toplumsal güvenliğin sağlanması ve sağlıklı toplum açısından madde kullanımının ve bağımlılık probleminin sosyo-ekonomik maliyeti ve suçla ilişkisi birincil risk unsurudur (Karaca ve Çiftçi, 2021).

Madde bağımlılarının suç işleme oranlarının uyuşturucu madde bağımlısı olmayanlara göre daha yüksek olduğu kanıtlanmıştır. Diğer taraftan deliller tutuklananların suç işledikleri zaman bir maddenin etkisi altında kaldıklarını ve bu maddelerin şiddeti körüklediğini göstermektedir. Fakat suçun ortaya çıkmasında madde kullanımının ne kadar etkili olduğunu sayılarla ifade etmek mümkün görünmemektedir (Craddock vd., 1994).

2.3. Denetimli Serbestlik

Modern hapishanenin başlangıç tarihi 1595 senesinde Klarissen Manastırı'nın bir kısmının kapatılıp suçluların iyileştirilmesi için kullanıldığı tarih olarak kabul edilir (Demirbaş, 2008). Tarihte suç işleyen kişilerin özgürlüğünün elinden alınması

şeklindeki ceza yaptırımları, 1595 yılı öncesinde de bulunmaktaydı; ancak bu dönemi diğerlerinden ayıran şey, cezanın karşılığında bedel ödeme değil, ıslah etme kavramının ön plana çıkmasıdır (Foucault, 2006). Ceza ve infaz anlayışında benimsenen bu durum, 18. yy'da suça ve suçluya bakış açısının değişmesini sağladığı gibi, infaz sistemlerinde ceza infaz kurumu yerine alternatif infaz sistemlerinin geliştirilmesine ve benimsenmesine neden olduğu söylenebilir.

Geleneksel ceza infaz anlayışı, suçlunun bir yere kapatılarak özgürlüğünün kısıtlanmasına neden olacak yaptırımlar uygulamak iken; çağdaş infaz anlayışı, suçlunun özgürlüğünü kısıtlamanın yanında toplum içinde belirli yükümlülükler yükleyerek, toplumsal kurallara ve kanunlara saygılı, sorumluluk bilinci ile yaşamını sürdürmesine destek olarak cezalandırma anlayışını savunmaktadır (Çolak ve Altun, 2006).

Denetimli serbestlik uygulaması; şüphelilerin, sanıkların ve hükümlülerin toplum içerisinde denetimlerinin ve takibinin yapıldığı, iyileştirilerek topluma kazandırılmaları için gereksinim duyulan hizmet, program ve kaynakların temin edildiği, tekrar suç işlenmesini önlemeyi ve toplumun korunmasını amaçlayan bir ceza sistemdir (https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/ds-genel-bilgi).

Erbaş'a göre (1996) denetimli serbestlik, haklarında hapis dışı alternatif yaptırımlara uyma kararı verilen kişiler ile cezalarının infazının ertelenmesine karar verilen kişilerin belirli bir süre içerisinde denetlenmesi; ancak bu denetim süresi içerisinde toplum ile bütünleşecek rehberlik, psiko-sosyal yardım hizmetlerinden yararlandırılmasını içeren yükümlülüklere tabi tutulması ve bu yükümlülüklere uyumunun denetlenmesi esasına dayalı bir sistemdir.

Ataç ve Nursal (2006) denetimli serbestlik sistemini, haklarında hapis cezası yerine doğrudan alternatif yaptırım kararı verilen, şartla tahliye kararı verilen veya hakkında verilen hapis cezası ertelenen kişilerin denetim elemanlarının gözetimi ve denetimi sürecine ya da tedavi sürecine tabi tutulması olarak belirlenen yaptırımları içeren bir sistem olarak tanımlamaktadır.

Bu tanımlamalardan hareketle, denetimli serbestlik sisteminin iki temel görevi olduğu düşünülebilir. Bunlardan ilki infaz, yani mahkemelerce verilen kararların yerine

getirilmesi ile ilgili görevler; ikincisi ise, kişilerin toplum içerisinde denetimini ve yeniden sosyalleşmesini sağlayıcı iyileştirme faaliyetlerinin yürütülmesi ile ilgili görevlerdir.

2.3.1. Denetimli Serbestlik Kavramı ve Tarihçesi

Denetimli serbestlik, şüpheli, sanık ya da hükümlünün toplum içerisinde denetiminin ve izlenmesinin yapıldığı, iyileştirme ve topluma kazandırmak için gereksinim duyulan her türlü hizmetin, programın ve kaynakların sağlandığı bir infaz sistemini ifade eder (DSHY, 2021, md. 4-f).

Denetimli serbestlik sistemi ilk defa 19. yy. ortalarında ABD ve İngiltere'de uygulanmaya başlamıştır. Avrupa'da yayılması ise 20. yy. başlarına dayanmaktadır. Sanayi Devrimi ile birlikte pek çok alanda yenileşme ve değişmeye giden Avrupa ülkelerinde, hukuki anlamda da birçok yeni uygulama ortaya konulmuştur. Suça ve suçluya bakış açısı, suçlunun cezalandırılmasının aksine iyileştirilmesi yönünde değişim göstermiştir. Ceza hukukunun suçlu davranış yerine suç işleyen kişilere yönelmesi ile birlikte, suçlunun topluma kazandırılması ve önleyici tedbirlere yönelik uygulamalar hız kazanmıştır (Yavuz, 2012)

ABD'de Maasanhatta eyaletinde yaşayan ve geçimini ayakkabıcılık yaparak sağlayan John Augustus, 1841 senesinde Boston Eyalet Mahkemesi'nde sarhoşluk suçlamasıyla bir kişinin davası devam ederken, bu kişinin belirli bir süre içinde tedavi olmasını, süre içinde gelişiminin gözlemlenmesini mahkemeden talep etmesi üzerine mahkemenin bir süreliğine bu tedbire hükmetmesi ile denetimli serbestliğin temeli atılmıştır. Amerika'da denetimli serbestliğin kurucusu olarak tanınan John Augustus, serbest kalan kişi ile özel ilgilenmiş ve onun davranışlarındaki değişimi gözlemlemiştir. John Augustus her yıl serbest kalan kişi yanında farklı bir diğer suçlu bireyin eşlik etmesi, kontrol ve denetimi içeren bir uygulama geliştirir. On yıllık uygulamadan sonra John Augustus bireyleri nasıl seçtiğini, bireylerin geçmiş yaşantılarını, kişiliğini, değişen davranışlarını içeren bir rapor yayınlamıştır ve bu rapor ile denetimli serbestliğin ilk yasası kabul edilmiştir (Özdaş, 2020).

Türkiye için tarihsel sürece baktığımızda ise Tanzimat Dönemi'nde denetimli serbestlik yaptırımları gibi benzeri yaptırımların ceza sistemi içerisinde yer aldığını görmekteyiz. Osmanlı İmparatorluğu'nda uygulanan ''Şahsa Kefalet'' uygulaması, halen yürürlükte bulunan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenen ve

bir adli kontrol alternatifi olan güvenceyle salıvermeye benzeyen bir uygulamadır. Şahsa kefalet bir kişiye mahkemede hazır olacağı konusunda kefil olmak anlamına gelmektedir. Kefil olan kişi, şüpheli veya sanığın mahkeme gününde hazır bulundurulmasından sorumlu kişidir (Yavuz, 2012).

Tanzimat Dönemi ceza kanunnamelerine bakıldığında, denetimli serbestlik uygulamalarına benzer üç yaptırım ile karşılaşılmaktadır. Bu yaptırımlar; nefy cezası, zaptiye nezareti altında tutma cezası ve kalebentlik cezasıdır (Yavuz, 2012).

a) Nefy; kelime olarak sürgün etmek, dışlamak, başka bir yerde ikamete mecbur kılma anlamına gelmektedir. Nefy cezası suçlunun, devlet tarafından belirlenen bir yere gönderilmesi ve orada ikamet etmesini öngören bir cezadır. Bu cezaya mahkûm edilen kişiler, yaşadıkları yerde özgür bir şekilde dolaşabilir ve çalışabilir, ancak bulundukları yer sınırları dışına çıkarlarsa hapis ceza ile karşılaşırlardı.

b) Zaptiye nezareti altında bulundurulmak cezası ise; şahsın devletçe ikametten men olduğu yerler belirlenir ve bu yerlerde kalmasına izin verilmezdi. Sadece yasak olmayan yerlere giderek yerleşebilmek ve bunu yaparken de kendilerine sunulan güzergâhı izlemek, gittiği yerde de zabıtaya bilgi vermek ve belli yükümlülüklere tabi tutulmak şeklinde cezalandırmadır. Mahkûm, bu yaptırımı çiğnerse bir yıla kadar hapis cezasına çarptırılmaktaydı.

c) Kalebentlik cezası, mahkûmun devlet tarafından tayin ettiği kalelerinden birinde hapis olması demektir. Kişiler kaleden dışarı çıkmadıkları sürece kale içinde özgürce dolaşabilmekte ve özgür bir kişinin tüm haklarına sahip olabilmektedir. Ancak firarın önlenmesi ya da güvenliğin sağlanması noktasında kale içinde ve çevresinde görevli memurlar, mahkûmun bazı kimseler ile görüşmesini engelleyebilmekteydi.

Her üç ceza da çağdaş denetimli serbestlik uygulamaları gibi hapiste tutmak yerine yükümlülük yüklemek suretiyle toplum içinde cezanın infazının yerine getirilmesini, yine bu tedbire uymadığı takdirde hapis cezasının öngörülebilmesini içermektedir.

Cumhuriyet Dönemi'ne baktığımızda ise özellikle 1926-2005 yılları arasında, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun kabulüne kadar, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun, 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun uygulamaları temel alınmıştır.

Kanunların incelenmesi neticesinde denetimli serbestlik uygulamalarına benzer uygulamalarla karşılaşılmaktadır. Bu uygulamalar sürgün cezası, emniyeti umumiye idaresinin nezareti altında bulundurma cezası ve tedbiri, uyuşturucu madde bağımlıları hakkındaki güvenlik tedbirleri, alkol bağımlıları hakkındaki güvenlik tedbirleri, dilenciler için "boğaz tokluğuna çalışma" tedbiri, olarak sıralanabilir. Bu uygulamalar modern denetimli serbestlik uygulamaları ile birebir aynı olmamakla birlikte benzer uygulamalara sahiptir (Yavuz, 2012).

Türkiye'de denetimli serbestlik uygulamaları, 20 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5402 sayılı "Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu" ile modern ceza infaz sisteminde yerini almıştır. Kanunda ifade edilen görevleri yerine getirmek üzere, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı (Merkez Teşkilatı) ile 141 Ağır Ceza Merkezi'nde denetimli serbestlik müdürlükleri (Taşra Teşkilatı) örgütlenmesi oluşturulmuş ve hizmet sunmaya başlamıştır.

2.3.2. Çocuklar Hakkında Verilen Denetimli Serbestlik Tedbiri ve Uygulaması

Çocukluk döneminin kendine özgü niteliklere sahip bir gelişim dönemi olması sebebiyle suça sürüklenen çocukların, hukuki sistemin her aşamasında yetişkinlerden farklı değerlendirilmesi gerekli olan bir grup olarak ele alınması gerekmektedir. Yetişkin bireylere sağlanan hukuki koşullar ve haklar, çocuklar için de geçerli olmakla birlikte çocukların yetişkin bireylerden farklı gereksinimleri ve hakları mevcuttur. Çocuklar için yapılan hukuki düzenlemelerde; çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ve gelişmesini engelleyecek her türlü risklerden ve işlemlerden uzak durulması temel ilke olarak benimsenmektedir. Bu sebeple devletler, çocuğun korunması için risklerle karşılaşmadan önce önlemler alarak, eğer risklerle karşılaşılmış ise koruyucu ve destekleyici müdahalelerde bulunmak görevini üstlenmektedirler. Çocukların korunması, çocukların herhangi bir incinmeye maruz kalmadan gelişimlerini devam ettirmeleri, ihmalden ve kötü muameleden uzak tutulmaları, psiko-sosyal ve fizyolojik iyilik hallerinin temin edilerek korunmaları ve kendileriyle alakalı kararlarda katılma haklarının gözetilmesi temeline dayandırılmaktadır (Uluğtekin, 2014).

2.3.2.1. Çocuklar Hakkında Adli Kontrol Tedbirleri

Adli kontrol tedbirleri çocuğun mahkeme süreci devam ederken tutuklu yargılama sebeplerinin bulunması, işlediği suçun üst sınır olarak üç yıl ve daha az süreyle hapis

cezası gerektirmesi halinde çocuğun tutuklanması yerine verilen bir tedbir türüdür. Suça sürüklenmiş çocuklar hakkında soruşturma ya da kovuşturma aşamalarında adlî kontrol tedbiri olarak CMK'nın 109'uncu maddesinde sayılanlarla birlikte aşağıdaki tedbirlerden bir veya birkaç tanesinin uygulanmasına karar verilebilir (ÇKK, Madde 20-1):

a) Belirlenen çevre sınırları dışına çıkılmaması,

b) Belirlenen bazı yerlere gidememesi ya da ancak bazı yerlere gidebilmesi,

c) Belirlenen kişilerle ve kuruluşlarla ilişki kurmaması.

Diğer taraftan bu tedbirlerin uygulanmasından netice alınamaması, netice alınamayacağının anlaşılması ya da çocuğun ve/veya ailesinin tedbirlere uymaması halinde çocuğun tutuklanmasına karar verilebilir.

ÇKK madde 21 gereğince, on beş yaşını doldurmamış olan çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren eylemlerden ötürü tutuklama kararı verilemez.

Denetimli Serbestlik uygulamalarına çocuğun yasal temsilcisine tebligat yolu ile bildirim yapılarak başlanır. Çocuğun yasal temsilcisine, çocuk hakkında mahkemelerce ön görülen adli kontrol tedbiri ve uymamanın yasal sonuçları bildirilir. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 36, 36 ve 41'ıncı maddeleri gereğince yetişkinler için verilen adli kontrol tedbirlerinin yerine getirilmesinde şüpheli veya sanığın müdürlüğe başvurması istenmez, risk-ihtiyaç değerlendirmesi yapılmaz ve hakkında denetim planı hazırlanmaz. Ancak çocuk için verilen adli kontrol kararlarında çocuğun Denetimli Serbestlik sürecine katılması için davetiye çıkarılır. Çocuğun kuruma gelmesi durumunda ise çocuklardan sorumlu denetimli serbestlik uzmanına yönlendirilir ve uzman tarafından bir ön görüşme gerçekleştirilir. Denetimli serbestlik uzmanı çocuğun ihtiyaçlarını ve risklerini belirlemeye yönelik gerçekleştirilen ön görüşme neticesinde çocuk ile yapılabilecek çalışmalar ve yönlendirilmesi gereken kurumlar planlar ancak bu çalışmaların ön görüşmeden sonra devamlılığı çocuğun sürece katılımı kabul etmesine bağlıdır.

2.3.2.2. Hapis Cezasının Ertelenmesi

TCK Madde 51-1'e göre; işlediği suçtan ötürü iki yıl ya da daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen bireyin cezası ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği esnada on sekiz yaşını doldurmamış ya da altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler açısından üç yıl olarak uygulanmaktadır. Fakat, erteleme kararının verilebilmesi için;

a) Kişinin, daha öncesinde kasıtlı bir suçtan ötürü üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması,

b) Suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık sebebiyle yeniden suç işlemeyeceği hususunda mahkemede bir kanaat oluşması,

gerekmektedir.

Cezası ertelenen hükümlü hakkında, bir yıldan az, üç yıldan fazla olmayacak şekilde, bir denetim süresi belirlenir. Bu sürenin alt sınırı, mahkûm olunan ceza süresinden az olamaz (TCK, Madde 51-3).

Denetim süresi içerisinde;

a) Bir meslek ya da sanat sahibi olmayan hükümlünün, bu amaçla bir eğitim programına devam ettirilmesine,

b) Bir meslek ya da sanat sahibi hükümlünün, bir kamu kurumunda ya da özel olarak aynı meslek ya da sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücretiyle çalıştırılmasına,

c) On sekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek ya da sanat edinmelerini sağlamak üzere, gerektiğinde barınma imkânı da olan bir eğitim kurumuna devam etmesine, mahkeme tarafından karar verilebilir (TCK, Madde 51-4).

Mahkeme, denetim süresi içerisinde hükümlüye rehberlik etmek üzere bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Bu uzman (danışman), çocuğun kötü alışkanlıklarından kurtulmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir yaşam sürmesini sağlamak konusunda hükümlüye öğütlerde bulunur ve rehberlik eder, eğitim gördüğü kurum yetkilileri ya da nezdinde çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişmeler hakkında üçer aylık periyotlarla rapor tanzim ederek infaz hâkimine sunar (TCK, Madde 51-5).

2.3.2.3. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması

ÇKK Madde 23, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını düzenlemektedir. Buna göre, çocuğa yüklenen suçtan ötürü yapılan yargılamanın neticesinde, Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki koşulların varlığı durumunda, mahkeme hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir. Ancak, bu kişiler bakımından denetim süresi üç yıl olarak uygulanır.

CMK Madde 231-8'e göre denetim süresi içerisinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç sebebiyle bir daha hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Bu süre içerisinde bir yılı geçmemek üzere mahkeme tarafından belirlenen süreyle, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak;

a) Bir meslek ya da sanat sahibi olmaması durumunda, meslek ya da sanat sahibi olmasını sağlamak üzere bir eğitim programına devam etmesine,

b) Bir meslek ya da sanat sahibi olması durumunda, bir kamu kurumunda ya da özel olarak aynı meslek ya da sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücretiyle çalıştırılmasına,

c) Belirli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belirli yerlere devam etmek konusunda yükümlü tutulmasına veya takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine, karar verilebilir. Denetim süresi içerisinde dava zamanaşımı durmaktadır.

CMK Madde 231-10'a göre, denetim süresi içerisinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere uygun davranılması halinde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesine karar verilmektedir.

CMK Madde 231-11'e göre; denetim süresi içerisinde kasti olarak yeni bir suç işlenmesi ya da denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere aykırı davranılması durumunda, mahkeme hükmünü açıklar. Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın halini değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine veya koşulların varlığı halinde hükmündeki hapis cezasının ertelenmesine ya da alternatif yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü oluşturabilir.

2.3.2.4. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

CMK Madde 171-3 maddesi gereğince kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için;

a) Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan ötürü hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması,

b) Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceğine kanaat getirilmesi,

c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha faydalı olması,

d) Suçun işlenmesiyle mağdurun ya da kamunun uğradığı ve Cumhuriyet savcısı tarafından saptanan zararın, aynen iade, suçtan önceki haline getirme ya da tazmin edilerek tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir.

2.3.2.5. Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar

CMK Madde 251-4, mahkeme tarafından, koşulların bulunması durumunda; kısa süreli hapis cezası alternatif yaptırımlara çevrilebilir ya da hapis cezası ertelenebilir veya uygulanmasına sanık tarafından yazılı olarak karşı çıkılmaması şartıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir.

TCK Madde 50-1'e göre; kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sırasında duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki niteliklere göre;

a) Adlî para cezasına,

b) Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirilmesi ya da tazmin edilmesiyle tamamen giderilmesine,

c) En az iki yıl süreyle, bir meslek ya da sanat edinmeyi sağlamak üzere, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye,

d) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belli yerlere gitmekten ya da belli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya,

e) Sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle ya da gereken dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması halinde; mahkûm edilen cezanın yarısından bir katına kadar süre ile, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmasına,

f) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süre ile ve gönüllü olmak koşuluyla kamu yararına bir işte çalıştırılmaya,

çevrilebilir.

2.3.2.6. Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri

Tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri uyuşturucu maddeye müptela kişiler hakkında verilen bir karar türüdür. DSHY Madde 71'de tedavi tedbiri düzenlenmiştir. Tedavi ve denetimli serbestlik; TCK'nın 191'inci maddesi uyarınca, kullanmak üzere uyuşturucu ya da uyarıcı madde satın alan, kabul eden, bulunduran veya kullanan kişi hakkında serbestlik tedbiri uygulanmasını ve gerek görülmesi durumunda denetimli serbestlik süresi içinde tedaviye tabi tutulmasını gerektiren bir tedbirdir. Tedavi; uyuşturucu ya da uyarıcı maddeleri kullanan kişinin vücudunun bağımlılık verici maddeden arındırılmasına, bu maddelerin kesilmesinden sonra meydana gelen yoksunluk belirtilerinin giderilmesine, iyilik halinin sürdürülmesine yönelik yürütülen farmakolojik ve psiko-sosyal müdahaleleri ifade etmektedir. Tedavi faaliyetleri, uyuşturucu ya da uyarıcı madde tedavisine ilişkin mevzuat hükümleri gereğince ilgili sağlık kurumu tarafından ayaktan ya da yatırılarak tedavi programına göre uygulanır (DSHY, Madde 71-2).

Denetimli serbestlik tedbirine ilişkin çalışmalar kapsamında uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanan, satın alan ya da bulunduran kişinin, uyuşturucu kullanmasına neden olan veya kullanma isteğine yol açan faktörlerin değerlendirilerek, bireyin maddeye olan gereksinimini kontrol edebilmesi, hayat standardını yükseltmesi, belirlenen gereksinimleri doğrultusunda kendine ve topluma faydalı bir birey olabilmesini sağlamak üzere yürütülen rehberlik çalışmaları bulunmaktadır (DSHY, Madde 71-3).

2.3.2.7. Çocuğun Denetim Altına Alınması Kararı

Denetimli serbestlik ve rehabilitasyon, her bir vakanın koşullarına bağlı olarak farklı uygulanabilirliği olan bir kavramlardır. Bir seri katilin sosyal sorumluluk sahibi olması pek mümkün değildir, ancak iki kez araba çalmış genç bir araba hırsızı denetimli serbestlikteki rehabilitasyon süreci içinde olgunlaşabilir ve suça meyyaliyeti ortadan kaldırılabilir. Ne yazık ki, muhtemelen katı suçlu olmayan genç suçlulara herhangi bir tür olumlu hizmet sağlamak için çok az şey yapılmaktadır. Savcılar ve hâkimler çocuk mahkemesinde, yapılandırılmış bir ortama yerleştirilmek yerine, programsız serbest bırakılan suça itilmiş çocukların ve gençlerin büyük bir yüzdesiyle, mahkemelerde tekrar karşılaşacaklardır (Walsh, 1994).

ÇKK'nun 19. maddesi gereğince, çocuğa atılı suçtan ötürü CMK'daki koşulların varlığı durumunda, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilir. Ancak, bu kişiler bakımından erteleme süresi üç yılı geçemez. Yetişkinlerde CMK madde 231-8'e göre 5 yıl olarak uygulanan denetimli serbestlik süresi, çocuklar için 3 yıl olarak uygulanmaktadır.

Mahkemeler ve savcılıklar tarafından suça itilmiş çocuğa ilişkin yapılması gereken risk ve ihtiyaç değerlendirmeleri önemlidir Birçok suçlu için hapsetmeye nasıl öncelik verileceğini belirlemek için çocuk adalet sistemlerinin, hangi çocukların kamu güvenliği için gelecekte risk oluşturduğunu doğru bir şekilde anlaması gerekir. Bunları ayırt etmenin güvenilir bir yolu tespitler bir risk ve ihtiyaç değerlendirmesi ile yapılır. Bu araç, çocuk hakkında hem statik (değiştirilemez) hem de dinamik (davranış gösterilebilir) çeşitli risk faktörlerine ait bilgi türlerini toplar. Değiştir. Risk ve ihtiyaç değerlendirmelerinin, her seviyedeki suçlular için ortaya çıkan tekrar suç oranlarına dayalı olarak risk seviyelerini doğru bir şekilde belirlediği kanıtlanmıştır (Moll, 2011).

Denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından izlenen çocuk için adli kontrol boyunca rehberlik etmek üzere bir uzman görevlendirilir ve çocuk hakkında yapılacak ihtiyaç değerlendirmesine göre iyileştirme çalışmaları bir plan ve program dâhilinde yürütülür (ÇKK, Madde 20-3).

Mahkeme veya savcılık tarafından çocukla ilgili verilen denetimli serbestlik kararının uygulanması için çocuğun kanuni temsilcisine on gün içinde suça sürüklenen çocukla

beraber denetimli serbestlik müdürlüğüne başvurması talep edilir. Müdürlüğe müracaat edilmesiyle beraber ÇKK'nun 36. ve devamı maddeleri gereğince çocuğa müdürlük tarafından rehber atanır ve ayrıca on gün içinde çocuğa uygun bir denetim planı hazır edilir. Bu planın çocuk hâkimi tarafından da onaylanması gerekir. Rehber, denetim boyunca çocukla ve çevresiyle iletişim halinde çocuğun gelişmesi ve suçtan uzak tutulması konusunda her türlü rehberlik hizmetini sunarak, üç ayda bir çocuğun gelişmesiyle ilgili kararın niteliğine göre hâkime ya da cumhuriyet savcısına rapor eder. Çocuk hakkında verilen denetimli serbestlik süresinin dolması, beklenen faydanın elde edilmesi nedeniyle tedbirin kaldırılması veya çocuğun hükümlü ya da tutuklu olarak ceza infaz kurumuna alınmasıyla kayıt kapatılarak ilgili birime gönderilir (Kubat, 2015).

Çocukların denetimli serbestliği, mahkeme emriyle bir dizi hizmetin sunulduğu en eski ve en yaygın kullanılan araçtır. Denetimli serbestlik, ilk kez, düşük riskli suçlular için çocuk adalet sisteminin "ön ucunda" veya daha ciddi suçlular için kurumsal hapsetmeye alternatif olarak "arka uçta" kullanılabilen bir tedbirdir. Bazı durumlarda, gençlerin resmi hüküm yerine resmi olmayan bir denetimli serbestlik süresine uymayı kabul ettiği, gönüllülük esasına dayalı olabilir. Daha sık olarak, bir kez hüküm verildikten ve resmi olarak denetimli serbestlik süresine karar verildikten sonra, çocuk mahkeme tarafından belirlenen denetimli serbestlik koşullarına uymak zorundadır. Çocuk denetimli serbestliğin yasal fonksiyonları devletten devlete değişir ve hatta tek bir devlet içindeki yargı alanları arasında farklılık gösterebilir. Bununla birlikte, temel bir çocuk denetimli serbestlik işlevleri şunları içerir: çocuk ve aile mahkemelerine sevk edilen davaların giriş taraması, çocukların yatkınlık veya hazır bulunuşlukları, suça etken olan hususların anlaşılması amaçlı sosyal inceleme raporu oluşturulması ve çocuk suçluların mahkeme emriyle denetlenmesi (Torbet, 1996).

Denetimli Serbestlik Yönetmeliğinin 36. Maddesinde belirtilen ve Denetimli serbestlik müdürlüklerince denetimin planlanması için hazırlanan denetim planı, değerlendirme ve planlama bürosu tarafından hazırlanır. Denetim planı; sanık ya da hükümlü hakkında verilen kararların toplum içerisinde infazının, denetim sürecinin, hükümlünün iyileştirilmesi ve topluma kazandırılmasına ilişkin faaliyetlerin planlandığı, denetimli serbestlik personelinin çalışma yöntemlerini açıklayan belgedir (DSHY, Madde 36).

2.3.2.8. Etkin Pişmanlık Kararı

Etkin pişmanlık kararı Türk Ceza Kanunu'nun 225. Maddesi gereğince verilmektedir. Bu madde gereğince örgütün dağılmasını sağlayan, gönüllü şekilde örgütten ayrılan ve pişman olarak teslim olan kişiler hakkında verilmektedir.

2.3.2.9. Koşullu Salıverilme

Koşullu salıverme, denetim altına alma; mahkeme tarafından koşullu salıverilmesine karar verilen hükümlü hakkında salıverme sonrası denetim süresi içinde tedbir ya da yükümlülük uygulanmasına karar verilmesidir. Koşullu salıverilme kararları, 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 107'nci maddesinin yedi, sekiz ve dokuzuncu maddeleri kapsamında verilebilmektedir. Mahkemelerce koşullu olarak salıverilen hükümlüler hakkında;

a) Bir başkasının gözetimi altında çalışma,

b) Eğitim kurumuna devam etme,

c) Rehberlik çalışmalarına katılım yükümlülükleri belirlenebilir.

2.3.2.10. Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezaların İnfazı Kararları

Cezalarının infazına ceza infaz kurumunda başlanılan ve koşullu salıverilmesine belirli bir süre kalan, iyi halli çocuk hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını temin etmek, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini sağlamak amacıyla cezanın koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infaz edilmesidir. Denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle cezaların infazı kararı, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 105/A maddesi çerçevesinde verilmektedir.

2.3.2.11. Denetimli Serbestlik Müdürlükleri'nin İyileştirme Faaliyetleri

Denetim altına alınan çocukların iyileştirilmesi DSHY madde 75'de açıklanmıştır. Buna göre; haklarında; çocuklara has güvenlik tedbirleri çerçevesinde koruyucu ve destekleyici tedbir kararı, kamu davasının ertelenmesi kararı veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen ve ÇKK 36'ncı maddesi gereğince denetim altına alınan suça sürüklenmiş çocukların, toplum içerisindeki denetimine, takibine ve iyileştirilmelerine yönelik rehberlik faaliyetleri, ilgili kurumlarla iş birliği içerisinde uygulanır. Müdürlükler de çocuk ihtiyaçlarının ve risklerinin belirlenmesi

için değerlendirmeye alınır. Değerlendirme sonucunda suça sürüklenmiş çocuk ile iş birliği içinde, çocuğun gereksinimlerine uygun bir denetim planı hazırlanır (DSHY, Madde 75/2-3).

Denetimli serbestlik, gözetimleri toplumun içerisinde gerçekleştirilen yükümlülerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve toplumla bütünleşmelerinin sağlanması; toplumun tüm dinamikleriyle iş birliği içerisinde, bireysel görüşmeler ve grup çalışmaları, boş zaman faaliyetleri, mesleki kurslar ve eğitim programları gibi uygulamalarla yerine getirilir. İyileştirme çalışmaları, suça sürüklenen dezavantajlı çocukların hayat kalitesinin rehabilitasyonunun sağlanması amacıyla planlanan programlar ya da müdahalelerdir. Denetimli serbestlik hizmetleri çerçevesinde, yükümlülerin ihtiyaçları ve riskleri göz önüne alınarak, özel ihtiyaçları çerçevesinde iyileştirme çalışmaları yapılır. Bu iyileştirme müdahaleleri, psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve öğretmen gibi müdahale alanında uzman meslek personeli tarafından yürütülmektedir (Yavuz, 2012).

İyileştirme çalışmalarına yükümlüleri tanımak üzere, bireysel görüşme yapılarak başlanmaktadır. Bireysel görüşmeler, belirli bir süre içerisinde yükümlüyle uygun bir ortamda birebir, belirli bir amaç doğrultusunda planlanarak yapılır. Değerlendirme görüşmeleri, iyileştirme sürecinde yükümlüyle işbirliğinin amaçlandığı, denetim planının yükümlü için uygunluğunun değerlendirmeye tabi tutulduğu ve gerektiğinde yükümlülüklerin yeniden düzenlenmesi hususunda yol gösterici görüşmelerdir (Özdaş, 2020)

İyileştirme çalışmaları bireysel görüşmelerin dışında grup çalışmaları düzenlenerek de gerçekleştirilmektedir. Ayrıca eğitim ve seminerler de iyileştirme çalışmalarında uygulanan araçlardandır (Özdaş, 2020).

Bireysel görüşmelerin yanında iyileştirme çalışmaları kapsamında, denetimli serbestlik müdürlüğünde görevli psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı ve öğretmen gibi uzman personel tarafından aşağıda ifade edilen grup çalışmaları yapılmaktadır.

- Çocuklar için Temel Yaklaşım Müdahale Programı,
- Denetim Altındaki Çocuklar için Alkol ve Madde Müdahale Programı,
- Çocuklar için Genel Suçlu Davranışı Müdahale Programı,
- Çocuklar için Saldırganlığı Önleme Müdahale Programı,

- Adım Adım Değişim Programı,
- Gençler için Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Farkındalık Programı-Genç SAMBA.

2.3.2.12 Okul Tabanlı Denetimli Serbestlik; Yurt Dışı İyileştirme Örnekleri

Saul ve Werrell (1993) çalışmalarında, okullarda denetimli serbestlik uygulamasına tabi öğrencilere uygulanan programın başarısını araştırmışlardır. ABD Pensilvanya eyaleti Allentown Okul Bölgesi Öğrenci Yardım Programının, okul yönetimi ile çocuk denetimli serbestlik departmanı arasında daha fazla işbirliğinin öğrencilere daha iyi yardımcı olacağını fark etmesinden sonra geliştirilmiştir. Programı uygulayan ekip, öğrencilerin genellikle birden fazla risk altındaki davranışa karıştığının farkındaydı, ancak gizlilik ekibin kimin denetimli serbestlikte olduğunu bilmesini engelledi. Benzer şekilde, öğrencinin denetimli serbestlik görevlisi, okul personelinin gözlemlediği davranışlardan genellikle habersizdi. Pennsylvania Çocuk Mahkemesi Hâkimleri Komisyonu'ndan 1990 yılında alınan bir hibe, disipline sevkleri, gözaltıları, uzaklaştırmaları ve devamsızlığı azaltmayı ve akademik başarıyı artırmayı amaçlayan programı finanse etti. Okul bazlı denetimli serbestlik görevlisi, program ekibinin bir üyesidir, grup kolaylaştırıcı eğitimlerine katılır, ev dışında yerleştirme sonrasında okula dönen öğrenciler için ilk giriş görüşmesini koordine eder ve ev bağlantılarını kurar. Araştırmanın sonuçlarına göre programın ilk yılına ait istatistikler olumlu sonuçlara işaret etmektedir. Denetimli serbestlik programına doğrudan katılmayan öğrencilerin tutumlarında da bir değişiklik olduğu kaydedilmiştir.

Ashley (2006) çalışmasında Oregon Eyaleti Jackson Conunty Federal Uyuşturucu Suistimaliyle Mücadele Yasası hibesi tarafından finanse edilen Okula Dayalı Denetimli Serbestlik Programı, çeşitli program tasarımı ve uygulama sınırlamalarını araştırmıştır. Uygulamanın sorunları arasında, örtüşen iş faaliyetleri ve veri alma sorunları dâhil olmak üzere, okul denetimli serbestlik uzmanlarının iş sorumluluklarıyla ilgili sorunlar bulunmaktaydı. Programın sınırlamalarına rağmen, Jackson County programı, okul temelli denetimli serbestlik uzmanlarının artan etkileşimleri yoluyla çocuklar üzerinde sahip olabileceği önemli etkileri gösterdi. Okul personeli genel olarak programı başarılı buldu ve çocuk suçluların denetimli serbestlik katılımı nedeniyle daha iyi davrandıkları bildirildi. Jackson County'nin okul temelli bir denetimli serbestlik programıyla ilgili deneyiminden alınan dersler, benzer yargı

bölgelerine yardımcı olabileceği, Jackson'da uygulanan program türünün, birden fazla okulun bulunduğu kırsal yetki alanlarında iyi sonuç verebileceği belirtildi. Okul temelli bir çocuk denetimli serbestlik programı uygulamayı düşünen benzer yargı bölgelerine yönelik öneriler sunuldu ve açık denetimli serbestlik uzmanlarının iş sorumluluklarının geliştirilmesi, mahkemeler ve hizmet kurumları ile işbirliğine dayalı ilişkiler kurulması ve sürdürülmesi ve devam eden finansman için bir plan oluşturulması tavsiyelerini içermektedir.

Siennick vd (2020) çalışmalarında daha önce suça sürüklenen gençlere hizmet sağlayan, okul temelli bir müdahalenin randomize kontrollü çalışmasının sonuçlarını araştırmışlardır. Bu gençlere daha önce polis müdahalesi, tutuklanmadan polisle temas kurmaktan şartlı tahliyeye kadar uzanmaktaydı. Araştırma kapsamındaki izleme, gençlere hizmet sunmak için sarmalayıcı tarzda bir yaklaşım ve okul tabanlı, çok sistemli bir uygulama ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma 869 denetimli serbestlikteki genç üzerinde 3 yıl boyunca gerçekleştirilmiş ve sürekli kayıt altına alınmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; yararlı müdahale etkilerinin az olması, önceden polisle temasa geçen öğrenciler arasında davranışları geliştirmeye yönelik bu yaklaşımın uygulanmasındaki zorluklardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu gençlere yönelik çok sistemli okul temelli müdahaleler, birden fazla personel ve paydaşın işbirliğini ve koordinasyonunu gerektirir. Hem hizmet uygulamasını hem de gençlerin okullardan ve adalet sisteminden halihazırda aldıkları hizmetlerin artırılmasını iyileştirmeye yönelik çabalar, gençlik sonuçlarını iyileştirebilir.

2.4. Okul Dönemi Yaşantısı Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler

Çocukları ve gençleri toplumun tam katılımcıları olmaya hazırlayacak iyi okullar olmadan, bir devletin vatandaşlarının, devletimizin ve milletimizin ideallerine ortak olamayacağı kesindir. Okullar bir taraftan eğitim kurumu olma niteliği taşırken bir taraftan da resmi ideolojinin insanlara benimsetildiği, ahlakın, erdemin öğretildiği yerlerdir (Walsh, 1994). Okul iklimi, okuldaki kollektif davranış kalıplarını yansıtmakta aynı örgüt ikliminde olduğu gibi okul paydaşlarının okul içerisindeki günlük yaşamlarını hissederek yaşadıkları okulun daimi bir niteliğini oluşturmaktadır (Hoy, 2003).

Eğitim araştırmacıları okulun en ayırt edici ve karakteristik niteliği olarak okulun kendisine ait iklime ve okul ikliminin önemine vurgu yapmaktadırlar (Donnely, 1999). Okul iklimi, öğretmenlerin okulda yaptıkları çalışmalar gibi tüm insani unsurlar tarafından oluşturulan bir çevredir (Friberg, 1983). Okul iklimi okulun mevcut durumunun ve olması gerektiği durumun saptanmasında önemli bir rol oynar. Okul iklimi problem çözme, güven sağlama, karşılıklı saygı duyma, tutumlar ve yeni fikirleri temsil etmektedir. Okulun örgütsel iklimi, katılımcıların davranışlarını etkileyen ve bir okulu diğerlerinden ayırt edici iç özelliklerin bütünüdür. Okul iklimi bir açıdan okulun bireysel tüzel kişiliğini temsil eder. Bu nedenlerden ötürü, finans dünyasının hayatta kalabilmesi için para ne kadar önemli bir araçsa bir örgüt olarak okulun yaşamını sürdürebilmesi için de okul iklimi o kadar önemli bir araç olma özelliği taşımaktadır (Nind vd. 2004).

Frieberg'e (1998) göre okul değiştiren bir öğrenci, yeni okulu hakkında bazı korkular geliştirebilir ve bu durum öğrencinin okul iklimi ve öğrenme ortamı ile ilgili algılarını etkileyebilir. Bu kapsamda araştırmacılar, pozitif ve destekleyici okul ikliminin, okul değiştiren öğrencilerin yeni okullarına daha kolay uyum sağlayabilmelerine destek olduğunu ifade etmektedirler.

Okul dönemindeki problemler, bilhassa risk grubundaki öğrenciler üzerinde okulu bırakmaya veya okulu bitirip öğrenimini devam ettirmemelerine kadar varan olumsuz neticelerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Barth, 2002). Olumsuz bir okul ikliminde, yöneticiler ve okulun diğer unsurları arasındaki iletişim zayıftır; açık olmayan kurallar ve ödül sistemi mevcuttur; öğrencilerin hatalı davranışları karşısında nasıl davranılacağına ilişkin belirli bir politika yoktur; öğrenciler, eğitimcilerin kendilerine değer vermediğini ve saygı duymadıklarını düşünür; öğrencilerin akademik başarılarına ilişkin düşük bir beklenti vardır; öğrenmeye karşı öğrencilerin motivasyonu düşüktür; öğretmen ve öğrencilerin moral ve motivasyonları düşüktür; okul güvenliğine zarar veren düzensiz sınıf ortamları bulunmaktadır (Hernandez ve Seem, 2004). Bu olumsuz yaşantılarının uzun süre boyunca sürmesine engel olunmazsa zamanla herkesin kabullendiği bir durum ortaya çıkar ki böyle bir safhada okulun varlığını sürdürebilmesi oldukça zor olacaktır (Vail, 2005).

Okullar, yardıma muhtaç çocukları ve gençleri fark etmek ve ayrıca güvenlikleri konusunda daha ciddi endişelerin olduğu yerleri fark etmek için özellikle iyi bir

konumdadır. Çocukları en iyi eğitimi almaları için desteklemek, ancak güvenli ve iyi bakıldıklarında mümkündür. Başöğretmenlerin incelemesine ilişkin kanıtlar, endişeleri olan çocuklar ve gençler için yardıma erişimde genellikle zorluk yaşadıklarıydı. Yüksek yerel eşikler, sosyal bakım hizmetlerinin yardımcı olamayacağı anlamına gelebilir, ancak yine de çocuk veya genç için içinde bulundukları koşullar hakkında bir ihtiyaç ve muhtemelen biraz sıkıntı vardır. Bazı çocukların sosyal bakım hizmetlerinden geri bildirim eksikliği, öğretmenlerin ve Baş Öğretmenlerin sevk için vakaları nasıl daha doğru seçeceklerini öğrenemedikleri anlamına gelir. Ayrıca, hizmetler gerçekten mevcutsa, diğer hizmetlere erişim süreci net olmayabilir. Bu, bu bölümün başlarında ortaya konan erken yardım hizmetlerini güvence altına almak için incelemenin önerisine duyulan ihtiyacı daha da vurgulamaktadır. Korunmaya ihtiyacı olmayan ancak açıkça yardıma ihtiyacı olan savunmasız çocukların ve gençlerin ihtiyaçlarını destekleyecek hizmetlerin mevcut olması önemli olacaktır. Bu vakalarda sosyal hizmet uzmanlığının mevcudiyeti, okul personelinin sonraki en iyi adımları düşünmesine ve gerekli görüldüğü takdirde daha acil önlem almasına yardımcı olması açısından önemlidir (Munron, 2011).

Batılı ülkelerde yapılan araştırmalarda okul ve okul iklimi olgusunun önemine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu vurgunun sebebi okulun çocuğa kuralları öğretmesi, hukuki bakış açısını kazandırması ve toplumsallaşmada etkin rolünün olmasıdır. Okulun, sadece bakış açısı kazandırma rolü ile sınırlı tutulmayarak, bireyi sokaktan uzak tutan bir faktör olarak da değerlendirildiği görülmektedir. Okula gitmeyen, okulla ilişkisi kesilmiş çocukların zamanın büyük bir bölümünü sokakta geçiriyor olması, alt gruplara katılması ve sokak kültürü ile sosyalleşmesine neden olacaktır. Bu açıdan sokaklar çocuk için suç olgusunun meşrulaşmasına zemin hazırlayabilecektir. Okulu terk eden tüm çocukların suça karışacağı yaklaşımı doğru bir yaklaşım olmamakla birlikte, burada vurgulanmak istenen, okuldan atılan, düzenli okula gitmeyen, başarısız olan, sokaklara ve alt gruplara yönelen çocuklar için risk oluşturabilecek durumlardır. Okuldan kaçma davranışı olan öğrencilerin etkin takibinin yapılabilmesi de bu anlamda önem arz etmektedir.

Crumé vd (2021) çalışmalarında güçlü okul bağlılığının, ergenler arasında okul başarısı önemini ve özellikle tekrar suç işlemeyi azaltmak için önemini araştırmışlardır. Okullarına devam ederken denetimli serbestlik tedbiri uygulanan

çocukların ve gençlerin okul bağlılığı hakkında çok az şey bilinmektedir. Bu çalışmada, okul bağlılığının üç bileşeni (davranışsal, bilişsel ve duygusal) ile risk ve teşvik edici faktörler arasındaki çok değişkenli ilişkiler incelenmiştir. Çalışmanın örneklemi, Kuzeybatı Pasifik bölgesinde orta veya yüksek tekrar suç riski olarak değerlendirilen gençlerin denetimli serbestlik tedbiri uygulanan 5.378 katılımcının değerlendirmesinden (%23,6 kadın) elde edilmiştir. Örneklemin ırksal bileşimi ağırlıklı olarak Beyaz veya Avrupalı Amerikalı (%56.0) ve Siyah veya Afrikalı Amerikalı (%24.2) idi ve yaşları 10 ila 19 arasındaydı ($M = 15.5$, $SD = 1.46$). Araştırmanın sonuçları, okul bağlılığının boyutlarının, gençlerin sosyal ekolojileri boyunca artan ilişkisel ve beceri geliştirme destekleriyle güçlendirilebileceğini göstermektedir. Prososyal tutumların ve prososyal topluluk bağlantılarının teşvik edici faktörleri ile artan okul bağlılığı ile önemli ölçüde ilişki tespit edilmiştir. Bu bulguların sonuçları, denetimli serbestlikteki gençlerin okul bağlılığını teşvik eden fırsatlar ve stratejilerle ilgili olarak tartışılmaktadır.

Denetimli serbestlik uzmanının suça sürüklenen çocuk ve ailesiyle birlikte çalışması, bir çocuğun ve gencin olası suistimal ve ihmalinin tanınmasında ve bunlara yanıt verilmesinde bu belirlenmiş kişilerin oynadıkları roller konusunda nettir. Bu roller, öğretmenler, okul destek personeli ve sağlık profesyonelleri için etkili katılım ve diyalogu kolaylaştırırken yerel ortaklar için tek bir üst düzey temas noktası sağlar. Çocuklara, gençlere ve ailelere yardımın tanımlanması ve ulaştırılması için kritik öneme sahiptirler (Munron, 2011).

Okullar ve mahkemeler aralarındaki açık farklılıklara rağmen, her biri toplumu istikrara kavuşturmada önem arz eden iki kurumsal yapıdır. Bir ülkenin her köşesinde okul binaları ve adliye binaları bulunur; bu kurumlar toplumda güçlü bir şekilde kök salmış kurumlardır. Teorik olarak, devlet okulları sağlam bir sosyal sistem inşa etmek için kaynakları önceden kullanarak önleyici bir etki sağlarken, ceza adaleti sistemi ise olaydan sonra hareket eder. Herhangi bir suçlunun davranışının, geçmişinin veya profilinin yüzeyi kazındığında muhtemelen kötü eğitim, okuma yazma bilmeme, iş eğitimi almama ve birkaç yaşam becerisi eksikliği görülecektir. Başarısız eğitim ile suç davranışı arasında kuvvetli bir ilişki vardır (Walsh, 1994).

Olumsuz okul iklimleri literatürde "sıfır tolerans politikası" olarak adlandırılmaktadır. Sıfır tolerans politikaları, okul disiplin uygulamalarına maruz kalma, suçlu ve/veya

suç davranışı olasılığının artması dâhil olmak üzere öğrenciler için olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilmektedir. Okulların bu tür uygulamalarla gençler için olumsuz sonuçların devam etmesinde oynadığı role odaklanan yorumlar, sıfır tolerans politikalarının kullanımına ilişkin araştırmalar, bu politikaların öğrenciler üzerindeki etkisiyle ilgili olarak rahatsız edici bir tablo çizmektedirler (Glenn, 2019).

Halk eğitimi değerlerle ilgili herhangi bir tartışma yaratma eğilimindeyken, herhangi bir bireyin haklarını etkilemeyen belirli değerler öğretilebilir. Çocuklara suçun yanlış olduğunu öğretmek okulların müfredatının ötesinde olabilir, halk eğitimin misyonunun kapsamındadır. Gelişmiş ve ivme kazandırılmış sıradan okul uygarlığın tüm güçlerinin en etkili aracı haline gelebilir. Okul, toplumun çocuklarını, toplumun temel değerleri haline getiren dinamiktir (Walsh, 1994).

Çocuk suçu sorununa uzun vadeli çözüm, büyük ölçüde kolluk sisteminin dışında kalmaktadır. Çocuklara değerleri aşılamaktan ve yasalara saygılı vatandaşlar yetiştirmekten sorumlu olan aile, okullar ve sivil toplum kuruluşları gibi kuruluşların güçlendirilmesi gerekir. Örneğin okullarda uyuşturucu kullanımı sorunlarının çoğu doğası gereği yerel olup; uyuşturucu sorunlarına yönelik çözümlerin çoğunun yurttaşlar aktivistler, polis, yerel siyasetçiler ve okul yönetimleri arasında uzun süreli bir ortaklık gerektirdiği kabul edilmelidir (Walsh, 1994).

Okullar, çocukların sosyalleşmesinde önemli bir rol oynadığından, öğrenme süreci boyunca dayanıklılığı artırmak, sorunlu davranışlar için etkili bir önleyici strateji olabilir. Esnekliği teşvik etmek için müfredatı geliştirmek, çocukları kural çiğneyen davranışlardan kaçınmak için gerekli becerilerle donatabilir ve sonuç olarak okuldan cezaevine giden hattı bozabilir. Buna ilave olarak, disiplin karar vericileri, esnekliğin öğrencilerin disiplin deneyiminin bir bileşeni olmasını sağlamak için uygulamalarını gözden geçirmelidirler (Glenn, 2019).

Okuldan uzaklaştırma ve okuldan atılma gibi dışlayıcı okul disiplin işlemleri, genellikle okul politikasının ihlal edilmesinden kaynaklanır. Dışlayıcı disiplin, çeşitli olumsuz akademik ve davranışsal sonuçlarla ilişkilendirilmiştir. Okul askıya alma ve sınır dışı etmelerin, sonradan yasadışı uyuşturucu kullanımı ve diğer antisosyal davranışlar olasılığının artmasına yol açtığı bulunmuştur (Osher vd., 2010).

Madde bağımlılığı, ilaç özelliği de taşıyan bir maddenin insan beynini etkilemesinden kaynaklı, maddenin keyif verici niteliğini hissetmek ya da yoksunluğundan kaynaklanan sıkıntılardan sakınmak üzere, devamlı veya periyodik olarak madde alma isteği ve bazı davranış bozukluklarıyla karakterize edilen bir beyin hastalığıdır (Uzbay, 2015). Madde kullanan kişinin o maddeye karşı konulmaz bir arzu duyması, maddeyi alamadığı zaman ciddi problemler yaşaması hali madde bağımlılığını göstermektedir. Bazı maddelerin ilk kullanımından sonra, bazılarında ise takip eden kullanımlarda beyin, fonksiyonlarını yerine getirmek üzere bu maddelere yeniden ihtiyaç duymaktadır. Bu durum vücutta maddeye karşı açlık ve yoksunluk hissi uyandırmaktadır. Vücudun maddesiz kalmaya verdiği tepkiler ise kişileri hem psikolojik hem de bedensel olarak zor duruma düşürmekte ve yaşam kalitesini olumsuz olarak etkilemektedir (Çağlayan, 2015).

Madde bağımlılığının nedenleri arasında; arkadaşlarına özenmek, gençlik hevesleri, maceraperestlik ve kendini ispatlama hissi, bağımlılıkla ilgili yeterli eğitimin ve bilincin verilememesi, yoksulluk, işsizlik, çaresizlik, ailesiyle iletişim eksikliği, yalnızlaşma duygusu, bağımlılıktan uzaklaştıran sportif, sanatsal ve kültürel etkinliklerin yer aldığı sosyalleşme etkinliklerinden mahrum olunması, aile içi problemler ve aile içi şiddet gibi unsurlar yer almaktadır (Karaman, 2014).

Türkiye'de çocukların ve gençlerin madde kullanımı yaygınlığına ilişkin Türkiye genelini içeren bir araştırma gerçekleştirilmemiştir. Bazı bölgelerde gerçekleştirilen araştırmalar olmakla birlikte düzenli aralıklarla durum tespiti yapılamadığı için madde kullanımı eğilimlerini ve değişimini etkileyen tüm etkenlerin değerlendirilmesi zordur (Ünlü ve Evcin, 2010).

Lise öğrencilerinde madde kullanımı yaygınlığına ilişkin yapılan ilk araştırma, 1991 yılında, 4 okulda 1500 lise öğrencisiyle anket yapılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre herhangi bir zararlı maddeyi hayatında en az bir defa kullanan gençlerin oranı yüzde 2.6, esrar kullanımı oranı ise yüzde 0.7 olarak tespit edilmiştir (Özer, 1991).

Alkol ve uyuşturucu kullanımının Avrupa okullarında yaygınlığının tespitini hedefleyen ESPAD projesi kapsamında, 1995 yılında İstanbul'da 15 okulda 2800 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada herhangi bir maddeyi hayatında en az bir kez kullanan gençlerin oranı yüzde 7, esrar kullanım oranı yüzde 4, uçucu madde kullanımı

oranı ise yüzde 4, ecstasy kullanımı oranı yüzde 1, sedatif hipnotik madde kullanımı yüzde 7 ve eroin kullanımı yaygınlığı oranı ise yüzde 1 olarak tespit edilmiştir (Ögel, 2005).

2001 yılında 9 ayrı ilde 10-12 ve 15-17 yaş grubundaki toplam 12.270 ilk okul ve lise öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada lise öğrencilerinde esrar kullanımı oranı % 3, uçucu madde kullanımı oranı yüzde 4.3, eroin kullanımı oranı yüzde 2.1, ecstasy kullanımı oranı yüzde 1.3 ve kokain kullanım oranı ise yüzde 1.2 olarak tespit edilmiştir. Lise öğrencilerinde erkeklerde kızlara göre esrar kullanım riski yüzde 3.7, uçucu madde kullanım riski yüzde 1.6, eroin kullanım riski yüzde 4.7, ecstasy kullanım riski yüzde 5.1, kokain kullanım riski ise yüzde 4.6 kat daha yüksek tespit edilmiştir. Lise öğrencilerinden gelir düzeyi yüksek olanların ecstasy kullanım riski yüzde 1.6 kat, ekonomik durumu düşük olanlara göre daha yüksek bulgulanmıştır. Özel okullarda okuyan öğrencilerin devlet okullarında okuyan öğrencilere göre esrar kullanım riski yüzde 2.6, uçucu madde kullanım riski yüzde 1.8, eroin kullanım riski yüzde 3.2, ecstasy kullanım riski yüzde 4 ve kokain kullanım riski yüzde 3.8 kat daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Ögel vd. 2004).

2007 yılında Ankara'da okuyan 13.438 genç öğrenci ile madde kullanımı huşunda yapılan araştırmada, öğrencilerin yüzde 1,4'ü düzenli olarak, yüzde 1'i denemek amaçlı madde kullandığını yüzde 97,6'sı ise hiç madde kullanmadığını ifade etmiştir. Madde kullanan öğrencilerin madde kullanım sıklıkları; yüzde 31,1'i her gün, yüzde 26'sı ayda birkaç kez, yüzde 21,4'ü ise yılda birkaç kez madde kullandıklarını ifade etmiştir. Madde kullanan öğrencilerin yüzde 60,6'sı sadece bir madde kullanırken, yüzde 16,5'i üç veya daha fazla maddeyi birlikte kullandıklarını ifade etmişlerdir. (TUBİM, 2008).

TBMM 2007 yılında altmış ilde 261 okulda madde kullanımına ilişkin araştırma yapmıştır. Bu araştırmada 26.009 öğrenciye okulda şiddet olaylarıyla birlikte detaya inilmeden madde kullanımı da sorulmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre, uyuşturucu ve/veya uyarıcı madde kullanım oranı % 2,9 olarak tespit edilmiştir (TUBİM, 2010).

2011 senesinde TUBİM tarafından 2011-2012 eğitim-öğretim döneminde lise 2. sınıflarda okuyan toplam 11.812 öğrenciyi içeren bir araştırma yapılmıştır.

Öğrencilerin bağımlılık yapıcı herhangi bir maddeyi en az bir kere denemesi oranı yüzde 1,5 olarak tespit edilmiştir. Bu oran erkeklerde yüzde 2,3, kızlarda yüzde 0,7 olarak hesaplanmıştır. Öğrencilerin yüzde 1,1'inin ailesinde tütün veya alkol dışında başka madde kullanan birisi vardır ve yüzde 87,4'ü anne, baba, kardeşlerden birisidir. Maddeyi ilk kez kullanma yaşının ortancası yüzde 14'dür. Araştırmanın hedef yaş grubunda madde kullanma oranı yüzde 1,0'dır. Bu oran erkeklerde yüzde 1,5, kızlarda ise yüzde 0,5 olarak tespit edilmiştir (TUBİM, 2012).

Çok sayıda suç faaliyeti madde bağımlılığı ile doğrudan ilişkili olduğundan, öğrencileri, öğretmenleri ve genel olarak toplumu uyuşturucu ve alkol kullanımının olumsuz yönleri hakkında eğitmek için ortak bir çaba sarf etmek, gençler arasındaki suçları azaltmak için esastır. Çocuk suçlarını önlemek için kolluk kuvvetleri tek başına yeterli olmadığı için, ceza hukuku uzmanları ve politika yapıcılar, çocukluk ve gençlik suçlarını azaltmak için işe yarayan yaklaşımlar geliştirmek için nominal yargı aygıtının ötesine bakmalıdırlar (Walsh, 1994).

Denetimli serbestliğe tabi olan çocuklar, genelde Çocuk Koruma Kanunu'nun 23. maddesi çerçevesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı sonrası denetimli serbestlik uygulamasına dâhil olmaktadırlar. TCK'nın 191. maddesi gereğince "kullanmak için uyuşturucu ya da uyarıcı madde satın almak, kabul etmek ya da bulundurmak" suçunun şüphelisi olarak soruşturma safhasında haklarında denetimli serbestlik tedbiri kararı verilen çocuklar da denetimli serbestlik sisteminden faydalanmaktadırlar. Bu suçu işleyen çocuklar hakkında beş yıl kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve erteleme süresi içinde bir yıl denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulmasına cumhuriyet savcılığınca karar verileceği öngörülmüştür. Uyuşturucu madde kullanıcısı çocuklar tedaviyle beraber denetimli serbestlik yükümlüsü olmaktadırlar (Karataş, 2017).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma var olan durumu ortaya koymayı hedefleyen tarama modeli ile desenlenmiş olup; betimsel bir nitelik taşımaktadır. Tarama modelindeki betimsel istatistik araştırması, bir örneklem üzerinde veya ulaşılabilen durumlarda, araştırmaya katılan bireylerin ya da objelerin niteliklerini ve özelliklerini betimlemeyi amaçlayan bir yöntemdir (Karadağ, 2010).

Tarama modelleri; geçmişte veya hala mevcut bir durumu var olduğu haliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Genel tarama modelleri çok sayıda elemandan oluşmuş bir evrende, evren hakkında genellenmiş bir yargıya ulaşmak amacıyla evrenin tamamı veya evrenden seçilecek bir grup, örneklem veya çalışma grubu üzerinde gerçekleştirilen tarama çalışmalarıdır. Genel tarama modelleri ile tekil veya ilişkisel taramalar gerçekleştirilebilir. Tekil tarama analizinde ilgilenilen birey, olay, örnek, gruba ait veriler ayrı ayrı betimlenmektedir (Karasar, 2008). Araştırma örneklem grubuna ait veriler tekil tarama analizi yapılarak sunulmuştur.

3.2. Çalışma Grubu ve Demografik Özellikleri

Bu araştırmanın çalışma grubu, 01.04.2022-01.08.2022 tarihleri arasında Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ile Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüklerine gelen çocuklardan oluşmaktadır. Çalışma grubu seçiminde amaçlı örneklem tercih edilmiştir. Nitel çalışmalar yapılırken daha çok amaçlı örneklem tercih edilir bunun sebebi ise sınırlı kaynaklar ile en ideal gruba ve zengin bilgiye ulaşma isteğidir (Yağar & Dökme, 2018). Bu çalışmada ise amaçlı örneklem türlerinden olan tipik durum örneklemi tercih edilmiştir. Tipik durum örneklemi ise büyük bir çoğunluğu temsil eden çalışmalar için kullanılır adaylar herkes gibi davranma ihtimali yüksek olan bireylerden oluşur (Yağar & Dökme, 2018).

Araştırmaya katılan 19 yaş ve altı yaş aralığında yer alan 12 kadın, 38 erkek toplamda 50 katılımcının demografik özellikleri aşağıda verilmiştir.

Tablo No 3-1. Demoğrafik bilgiler

Katılımcının Ankara'da Yaşadığı İlçe	Frekans
Yenimahalle	**6**
Pursaklar	3
Mamak	5
Karapürçek	1
Keçiören	10
Altındağ	9
Sincan	15
Kimlerle Yaşadıkları	
Öz Anne, Öz Baba İle	28
Öz Anne, Üvey Baba İle	4
Diğer	3
Kaçıncı Çocuk Olduğu	
İlk Çocuk	15
İkinci Çocuk	13
Üçüncü Çocuk	12
Dördüncü Çocuk	10
Ailede Çalışan Kişi Sayısı	
Baba	38
Anne	8
Kendi	3
Kardeşleri	1
Ailede Çalışanın Nerde Çalıştığı	
Emlakçı	2
Aşçı	1
İnşaat İşçisi	5
Seyyar Satıcı	1
Özel Güvenlik	3
Hurdacı	3
Kuaför	1
Otoparkçı	1
Garson	1
İşçi	21
Satış Temsilcisi	1
Vinç Operatörü	2
Kağıt Toplama	2
Araba Alım Satımı	1
Teknisyen	1
Memur	4

Babanın Öğrenim Durumu	
Okur Yazar Değil.	4
Herhangi Bir Okulu Bitirmemiş Ama Okuryazar.	4
İlkokul Terk.	2
İlkokul Mezunu.	13
Ortaokul Mezunu.	8
Ortaokul Terk.	5
Lise Mezunu.	13
Üniversite Mezunu.	1
Annenin Öğrenim Durumu	
Okur Yazar Değil.	8
Herhangi Bir Okulu Bitirmemiş Ama Okuryazar.	1
İlkokul Terk.	3
İlkokul Mezunu.	11
Ortaokul Mezunu.	10
Ortaokul Terk.	2
Lise Mezunu.	11
Lise Terk.	3
Üniversite Mezunu.	1

Katılımcıların 12 tanesi kadın, 38 tanesi ise erkektir. Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş çocukların büyük bir kısmının erkek çocuğu olduğu görülmektedir.

Katılımcıların 15 tanesi Ankara'da Sincan ilçesinde, 10 tanesi Keçiören ilçesinde, 9 tanesi Altındağ ilçesinde, 5 tanesi Yenimahalle ilçesinde, 5 tanesi Mamak ilçesinde, diğer katılımcılar ise Pursaklar, Demetevler, Karapürçek, Aktepe ilçelerinde ikamet etmekte ve yaşamaktadırlar.

Katılımcıların 42 tanesi apartman dairesinde, 5 tanesi müstakil evde yaşamaktadırlar.

Katılımcıların 28 tanesi öz anne ve babası ile yaşamakta, diğerleri parçalanmış aile olarak tabir edilebilecek aile yapılarında yaşamlarını sürdürmektedirler. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun birden fazla kardeşinin olduğu ve ailelerin çok çocuklu olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu ailesinin ilk çocuğudur.

Katılımcıların ailelerinden 38'inde babanın aileyi geçindirdiği görülmektedir. Yine katılımcıların büyük birçoğunun ebeveynlerinin vasıfsız işlerde işçi statüsünde çalıştıkları görülmektedir.

Katılımcıların babalarının ağırlıklı olarak ilkokul mezunu 13 kişi ve lise mezunu 13 kişi oldukları görülmektedir. Ortaokul mezunu olan sekiz kişi bulunmaktadır. Bununla birlikte okuryazar olmayan ve okul terki yapan çok sayıda baba olduğu görülmektedir.

Katılımcıların annelerinin eğitim durumlarının babalarının eğitim durumlarına göre daha aşağı seviyede olduğu gözlenmektedir. İlkokul mezunu 11 anne, ortaokul mezunu 10 anne ve lise mezunu 11 anne bulunmaktadır. Okuryazar olmayan annelerin sayısı da azımsanmayacak ölçüde olup 8 kişidir.

3.2. Veri Toplama Araçları

(İpek, 2010) tarafından geliştirilen anket yarı yapılandırılmış görüşme formu şeklindedir. Veriler bu form aracılığı ile toplanmıştır. Formunu geliştiren araştırmacı öncelikle bu konuda yurt dışında yapılan çalışmaların verilerinden faydalanılmış olup, sonrasında öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve Ankara Jandarma Çocuk Merkezi'nde görevli uzman personelin görüşlerini almıştır. Form son şeklini almadan önce araştırmacı işlevselliğini test etmek adına beş görüşme gerçekleştirmiş ve sonrasında kullanmıştır. Form iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm çocuğun kendisi ve ailesi hakkında bilgi elde edebilmek maksadıyla genel bilgiler bölümü, ikinci bölüm ise çocuğun okul hayatına ilişkin bilgilerin ve çocuğun düşüncelerinin öğrenilebilmesi maksadıyla okula ilişkin bilgiler bölümüdür. Formda yer alan soruların alt başlığında çocuğun verebileceği muhtemel cevaplar maddeler hâlinde sıralanmıştır. Bu durumun görüşmecinin kolaylıkla not alabilmesini ve sonuçların analizini kolaylıkla yapabilmesini yine sorulara cevap veren katılımcıların da cevapların akıllarına gelmemesi halinde hatırlatıcı olmasını sağlamıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

T.C. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu'ndan, (İpek, 2010) tarafından geliştirilen formun uygulanması için etik izin 07.02.2022 tarihinde alınmış olup alınan izin Ek:1'de yer almaktadır.

Suça sürüklenmiş ve denetimli serbestlikten faydalanan çocuklarla yapılacak çalışmaya ilişkin izin ise Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı tarafından verilmiştir. Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ile Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde çalışma yapabilmek için 11.03.2022 tarihinde Ek:2'de yer alan çalışma onayı alınmıştır. Denetimli Serbestlik

Daire Başkanlığının onayı sonrası, çalışma 01/04/2022-01/08/2022 tarihleri arasında yürütülmüş olup araştırma verileri bizzat uygulayıcı tarafından toplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

'Haklarında Denetim Serbestlik Tedbiri Verilen Çocukların Okul Dönemine İlişkin Sorular" anket formu ile toplanan verilerin analizi yapılarak frekans tablosu şeklinde sunulmuştur.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Birinci alt problemin konusu olan denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenen çocukların adli durumlarına ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir:

Tablo No 4-1. Denetimli serbestlik tedbiri alma nedeni

	Frekans
Yaralama	5
Reşit olmayanla cinsel ilişki	3
Tehdit-Şantaj-Cebir	3
Hakaret	1
Hırsızlık	15
Uyuşturucu-Uyarıcı Madde Suçları	15
Sahtecilik	1
Diğer	7
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten yararlanan katılımcı suça sürüklenen çocukların 15'i uyuşturucu ve uyuşturucuya bağlı suçlardan, 15'i hırsızlık suçundan ceza almış ve denetimli serbestlikten yararlanmıştır. Üçüncü sırada yaralama, işkence, eziyet, cinsel saldırı ve taciz suçu gelmektedir. Arkasından sırasıyla reşit olmayanla cinsel ilişki ve tehdit şantaj ve cebir suçu gelmektedir. Diğer başlığı altında cevap veren katılımcı çocukların suçlarını söylemekten utandıkları düşünülmektedir.

1995 yılında yapılan bir araştırmada çocuklar tarafından en fazla işlenen suçlar sıralandığında, mala karşı işlenene suçların, şahsa karşı işlenen suçların ve cinsel suçların en çok işlenen suçlar olduğu görülmektedir. Halbuki geçmiş yıllarda çocuk suçluluğundaki dağılımın farklı olduğu 1984 yılı baz alınarak yapılan bir araştırmada suç dağılımında; adam öldürme, yaralama gibi şahsa karşı işlenen suçların ilk sırada geldiği görülmektedir. Mala karşı işlenen suçlar ve bilhassa hırsızlık suçlarında 1980'li yılların sonuyla 1990'lı yıllarda adeta bir patlamanın yaşandığı gözlenmektedir (DİE. Adalet İstatistikleri, 1995). Günümüze gelindiğinde ise ergen çocuklar arasında yine mala karşı işlenen suç olarak hırsızlık öne çıkmakla birlikte ikinci sırada uyuşturucu kullanımının yaygınlaşmasına bağlı olarak uyuşturucuya bağlı suçlarda artış gözlenmektedir.

Çocuk suçlarının büyük bir bölümünün işlediği suçlara bakıldığı zaman mala karşı işlenen suçların bu kadar yaygınlaşmasının en büyük nedeni ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının kötü olmasıdır. Ekonomik açıdan yoksunluk yaşayan ailelerde yaşayan aile bireylerinin kalabalık olması sebebiyle bu çocuklar hayatlarını sürdürebilmek için suça karışmaktadırlar.

Tablo No 4-2. Ceza infaz kurumunda bulunma durumu

	Frekans
Evet	6
Hayır	44
Toplam	**50**

Katılımcı suça sürüklenen 44 çocuk ceza infaz kurumunda bulunmadan denetimli serbestlikten yararlanmışlardır. 6 çocuk denetimli serbestlik müdürlüğüne gelmeden önce başka bir suçtan dolayı tutuklu ya da hükümlü olarak ceza infaz kurumunda kalmıştır.

Tablo No 4-3. Kapalı ceza infaz kurumunda veya eğitim evinde bulunma nedeni

	Frekans
Reşit olmayanla cinsel ilişki	1
Hakaret etmek	1
Hırsızlık yapmak	1
Mala Zarar Verilmesi	1
Uyuşturucu-Uyarıcı Madde Suçları	1
Görevi Yaptırmamak İçin Direnme	1
Toplam	**6**

Denetimli serbestlikten yararlanan ve daha önce ceza infaz kurumunda bulunan altı çocuk bulunmakta ve suça sürüklenen çocukların: hırsızlık, hakaret, mala zarar verme, uyuşturucu ve uyuşturucuya bağlı suçlar, reşit olmayan ile ilişki suçları nedeniyle kapalı ceza infaz kurumunda ve çoğunlukla eğitim evinde kaldıkları görülmektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İkinci alt problemin konusu olan denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenen çocukların eğitim dönemlerine ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir:

Tablo No 4-4. Çocukluğunda suça sürüklenen çocukların öğrenim durumu

	Frekans
Okuryazar Değil.	2
Herhangi Bir Okulu Bitirmemiş Ama Okuryazar.	1
İlkokul Mezunu.	1
İlkokul Terk.	3
Ortaokul Mezunu.	5
Ortaokul Terk.	3
İlköğretim Öğrencisi.	6
Lise Mezunu.	2
Lise Terk.	7
Lise Öğrencisi.	20
Toplam	**50**

Katılımcı suça sürüklenen çocukların 26 tanesi hali hazırda lise öğrencisidir.

Tablo No 4-5. Suça sürüklenen çocukların okula devam durumu

	Frekans
Evet	26
Hayır	24
Toplam	**50**

Katılımcı suça sürüklenen çocuklardan 26 kişisi hali hazırda okula devam eden öğrencilerdir. Diğerleri ise eğitimlerinde devam etmemiş veya etmemektedirler.

Tablo No 4-6. Okula devam etmeyenlerin okulu bırakma sebepleri

	Frekans
Okulu Sevmediğim İçin.	4
Ailem/bana bakanlar okumamı istemediği için.	2
Ailemin okutacak parası olmadığı için.	2
Kardeşlerimin okuması için.	1
Kendi isteğimle aile ekonomisine katkı için	6
Ailemin isteğiyle aile ekonomisine katkıda bulunmak için	3
Okulda başarısız olduğum için.	2
Okuldan uzaklaştırıldığım için.	2
Öğretmenlerim tarafından sevilmediğim için	2
Toplam	**24**

Okula devam etmeyen/etmemiş denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenen 24 çocuğun okula devam etmeme gerekçelerinin en başında aile ekonomisine katkıda bulunabilmek için okulu bırakma (6 kişi) gelmektedir. Okulu bırakma sebepleri arasında ikinci sırada okulu sevmeme (4) gelmektedir. Üçüncü sırada ailesinin isteğiyle aile ekonomisine katkıda bulunmak için okulu bırakma gelmektedir. Ailesinin okutacak parası olmadığını söyleyen (2) öğrencilerde dikkate alındığında okulu bırakma sebeplerinin ağırlıklı olarak ekonomik geçim sıkıntılarına bağlı olduğu görülmektedir.

Katılımcıların verdiği cevaplar arasında okulu terk etmelerinin önemli sebeplerinden bir tanesinin yoksulluk ve buna bağlı ekonomik nedenler olduğu görülmekte ve çocuklar aile ekonomisine katkı sağlayabilmek için okulu bırakarak çalışmak zorunda kaldıklarını göstermektedir.

Türkiye'de suça sürüklenen çocukların önemli bir kısmının çalışan çocuklar olduğu görülmektedir. Çalışmalarına rağmen suça eğilimli olma olgusu; çocukların çocukluklarını yeterli şekilde yaşayamamaları ve esasen bu çalışmaların kötü ortamlarda, geleceğe yönelik meslek ve kazanç sağlamamaları ile açıklanabilir. Şehrin ekonomik olarak zayıf semtlerinde hissedilen ekonomik eşitsizlik, iş bulma olanaklarının azlığı, sosyal hizmetlerdeki noksanlık çocuklarda düşmanca hislere ve saldırganlığa dönüşmekte, suç fiili ile dışarıya vurulmaktadır (Germeç, 2002).

Tablo No 4-7. Suça sürüklenen çocukların ailelerinin okula veya okumaya bakış açıları

	Frekans
Desteklerler	48
Desteklemezler	2
Toplam	**50**

Suça sürüklenen çocuklarının büyük bir çoğunluğunun ailesinin okula gitmelerini destekledikleri görülmektedir.

Tablo No 4-8. Suça sürüklenen çocukların "okul" denince aklına gelenler

	Frekans
Hiç bir şey gelmiyor.	1
Öğretmen, Öğrenci, Ders.	9
Eğitim Yeri.	8
Arkadaş, Arkadaşlık, Eğlence.	16
Boşa Giden Zaman.	2
Sevmiyorum.	4
Gelecek Kaygısı.	10
Toplam	**50**

Suça sürüklenen çocukların okul dendiğinde ilk aklına gelen arkadaş ve arkadaşlık olmuştur. Okulda kafa dengi arkadaşlarının olması bu çocukların okula gitmelerini motive edici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci sırada okul denince bu çocukların aklına gelecek kaygısı gelmektedir. Bu çocukların okula gitmedeki motive edici faktörü gelecek kaygısı ve okula giderek geleceklerini garanti altına alabilecekleri algısı gelmektedir. Üçüncü sırada akla öğretmen, öğrenci ve derslerin geldiği görülmektedir. Dördüncü sırada ise okul denince bu çocukların aklına bir eğitim yeri gelmektedir.

Tablo No 4-9. Suça sürüklenen çocukların okuldan kaçma durumu

	Frekans
Evet	34
Hayır	16
Toplam	**50**

Denetimli serbestlik hizmetlerinden faydalanan bu suça karışmış çocukların 34'ü okul hayatlarında okuldan kaçma davranışı sergilediğini beyan etmiştir.

Tablo No 4-10. Suça sürüklenen çocukların okuldan kaçma sıklığı

	Frekans
1 ile 3 gün arası	9
6 ile 10 gün arası	7
11 ile 15 gün arası	7
16 ile 20 gün arası	5
21 ile 30 gün arası	2
1 aydan fazla	4
Toplam	**34**

Denetimli serbestlik kapsamındaki bu suça karışmış çocukların bir eğitim döneminde okuldan kaçma fiili 15 güne kadar olan süreçte yoğunlaşmaktadır.

Tablo No 4-11. Suça sürüklenen çocukların okuldan kaçtıklarında ailenin haberinin olup olmadığı

	Frekans
Evet	21
Hayır	13
Toplam	**34**

Okuldan kaç davranışı sergileyen çocukların 13'ü okuldan kaçma davranışından ailelerinin haberi olmadığını beyan etmişlerdir.

Tablo No 4-12. Suça sürüklenen çocukların okuldan kaçmasına ailenin verdiği tepki

	Frekans
Benimle konuşurlar, bir daha yapmamam konusun da uyarırlardı.	18
Ailemden şiddet görürdüm.	5
Umursamazlardı.	11
Toplam	**34**

Denetimli serbestlikten yararlanan çocukların okuldan kaçma davranışına karşı ailelerin verdiği tepkilerin başında çocukla konuşmaları ve bir daha yapmamaları konusunda uyarmalarıdır. İkinci sırada ise ailenin umursamaması gelmektedir. 5 çocuk ise okuldan kaçma davranışı sergilediği için ailesinden şiddet gördüğünü ifade etmiştir.

Tablo No 4-13. Suça sürüklenen çocukların okuldan kaçma sebepleri

	Frekans
Okulu sıkıcı bulduğum için.	18
Okulda öğretmenlerimden şiddet gördüğüm için.	3
Derslerimde başarısız olduğum için.	5
Okulda kendimi yalnız hissettiğim için.	3
Okumanın yararına inanmadığım için.	3
Okulda derse girmekten başka bir faaliyet olmadığı için.	2
Toplam	**34**

Denetimli serbestlikten yararlanan çocukların okuldan kaçma sebepleri arasında en başta okul sıkıcı bulmaları gelmektedir. İkinci sırada ise derslerinde başarısız olmalarının etkisi gelmektedir. Diğer sebepler ise sırasıyla öğretmenlerden şiddet görmeleri, okulda kendilerini yalnız hissetmeleri ve okumanın yararına inanmamaları ve okulda derse girmekten başka bir faaliyet olmadığı gelmektedir.

Tablo No 4-14. Okuldan kaçtıklarında yaptıkları

	Frekans
Arkadaşlarımla amaçsızca dolaşıyordum.	16
Çalışıyordum.	4
Benden büyüklerin yanında dolaşıyor, dediklerini yapıyordum.	5
Uyuşturucu madde kullanıyordum.	4
Futbol, basketbol gibi oyunlar oynuyordum.	5
Toplam	**34**

Denetimli serbestlikten yararlanan çocuklar okul dönemleri için okuldan kaçtıktan sonra en fazla yaptıkları fiili arkadaşlarıyla amaçsız bir şekilde dolaşmak olarak açıklamaktadır. İkinci sırada kendilerinden büyüklerin yanında dolaştıklarını ve onların dediklerini yaptıklarını ifade etmişlerdir. Üçüncü sırada okuldan kaçtıktan sonra futbol, basketbol oynama gelmektedir. 4 kişi okuldan kaçtığında para kazanmak için çalıştığını ifade etmiştir. 4 kişi okuldan kaçtıktan sonra uyuşturucu madde kullandığını ifade etmiştir.

Tablo No 4-15. Suça sürüklenen çocukların okuldan kaçtıklarında suç teşkil eden davranışlarının olup olmadığı

	Frekans
Evet	15
Hayır	19
Toplam	**34**

Denetimli serbestlikten yararlanan çocukların okuldan kaçma davranışı sergileyenlerinin neredeyse yarısı okuldan kaçtıktan sonra suç teşkil eden davranışlar sergilediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo No 4-16. Suça sürüklenen çocukların okuldan kaçtıklarında suç teşkil eden ne tür davranışlarının olduğu

	Frekans
Olmazdı	19
Hırsızlık	7
Müessir Fiil	2
Trafik Suçları	2
Uyuşturucu Madde İle İlgili Suçlar	4
Toplam	**34**

Denetimli serbestlik kapsamındaki çocukların okuldan kaçtıklarında en fazla meylettikleri suçun sırasıyla uyuşturucu ve ona bağlı suçlar ile hırsızlık olduğu görülmektedir.

Çocuğun okul hayatındaki sapma gösteren davranışlarından bir tanesi de ailesinin ve okul yöneticilerinin izinleri olmaksızın okuldan kaçma eylemidir. Sebebi ne olursa olsun okuldan kaçma davranışı, çocukla alakalı önemli bir göstergedir. Okuldan kaçmanın çocuk suçluluğu ile ilişkisi araştırılan konulardan birisidir.

Suç işleyen çocuklarla, işlemeyen çocuklar arasındaki en temel farklılık, suçlu olmayan çocukların suçluluk dürtülerini kontrol edebilmesi ve toplumsal açıdan zararı olmayan faaliyetler aracılığıyla onlara çıkış yolları bulabilmeleridir. Okulda sportif faaliyetlere katılma bu çocukların sosyalleşmesini ve suça sürükleme dürtülerinden uzaklaşmalarına yardımcı olmaktadır (Karataş ve Mavili, 2019).

Tablo No 4-17. Suça katılan çocukların okul döneminde ders başarısının durumu

	Frekans
Çok Kötü/Başarısız.	4
Kötü (Geçer).	16
Normal (Orta).	18
İyi.	11
Çok iyi (Pekiyi).	1
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan çocukların ders başarılarının en çok orta düzeyde olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise okul başarı durumunun kötü olması gelmektedir. Göreceli olarak denetimli serbestlikten faydalanan çocukların az bir kısmının başarı durumları iyidir.

Tablo No 4-18. Suça sürüklenen çocukların ders başarılarını olumsuz etkileyen sebepler

	Frekans
Aile desteğinin olmaması.	3
Kötü arkadaş çevresi.	14
Ekonomik nedenler.	8
Öğretmenlerin kötü tutumları.	7
Okulun fizikî imkânlarının iyi olmaması.	1
Okula dair olumlu beklentilerimin olmaması.	1
Okulu sevmemem.	7
Okulda başarılı olacağıma inanmamam.	2
İfade edilen diğer sebepler.	7
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten yararlanan çocukların ders başarılarını etkileyen sebeplerin başında kötü arkadaş çevresi gelmektedir. Çocukların ders başarılarını olumsuz etkileyen sebeplerden ikinci sırada ise ekonomik nedenler gelmektedir. Üçüncü sırada ise öğretmenlerin kötü tutumları ve çocukların okulu sevmemeleri gelmektedir.

Tablo No 4-19. Suça sürüklenen çocukların ders döneminde başarılı olsaydılar suça sürüklenip sürüklenmeyecekleri

	Frekans
Evet	12
Hayır	38
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan çocukların büyük bir kısmı ders başarıları iyi olsaydı da yine suça sürüklenebileceklerini ifade etmiştir.

Tablo No 4-20. Suça sürüklenen çocukların okul hayatında yaptırım veya disiplin cezası alma durumu

	Frekans
Evet	18
Hayır	32
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan çocukların 18'i okul hayatında yaptırım ve disiplin cezası almışlardır. Bu okul ortamında işlenen suçların hem idari hem de adli ceza gerektirmesinden kaynaklanabilen bir durumdur.

Tablo No 4-21. Suça sürüklenen çocukların okul hayatında aldıkları yaptırım veya disiplin cezasının türleri

	Frekans
Uyarı	11
Kınama	3
Okuldan Kısa Süreli Uzaklaştırma	4
Toplam	**18**

Denetimli serbestlikten yararlanan çocukların okul ortamında aldıkları yaptırım ve disiplin cezası olarak en fazla uyarı cezası aldıkları görülmektedir. İkinci sırada okuldan kısa süreli uzaklaştırma üçüncü sırada ise konama cezası gelmektedir.

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş çocukların farklı sebeplerden okulda yaptırım ya da disiplin cezası aldıkları görülmektedir. Bu çocukların yaptırım ve disiplin cezası almalarına neden olan fiiller arasında, okula devamsızlık, kılık kıyafet kurallarına uymamak ve sigara içmek başta gelmektedir. (Tablo 4.22).

Tablo No 4-22. Suça sürüklenen çocukların okul hayatında yaptırım veya disiplin cezası alma sebepleri

	Frekans
Derse ve diğer etkinliklere vaktinde gelmemek	1
Devamsızlık yapmak	2
Duvarları, sıraları ve okul çevresini kirletmek	1
Yöneticilere, öğretmenlere, görevlilere ve arkadaşlarına kaba ve saygısızlık	1
Yalan söylemek, kopya çekmek, resmî evrakta değişiklik yapmak	1
Kılık ve kıyafet kurallarına uymamak.	2
Sigara içmek	2
Okulda kavga etmek	1
Okulun araç-gerecine zarar vermek	1
Başkasının malını haberi olmadan almak	1
Dersin veya ders dışı faaliyetlerin akışını ve düzenini bozacak davranışlarda bulunmak	0
Anayasanın başlangıcında belirtilen temel ilkelere dayalı aykırı davranışlarda bulunmak	1
Sarkıntılık, hakaret, iftira, tehdit ve taciz etmek gibi davranışlara kışkırtmak	1
Okula yaralayıcı, öldürücü aletler getirmek ve bunları bulundurmak	1
Herhangi bir kurum ve örgüt adına yardım ve para toplamak	1
Kendi yerine başkalarını sınava katmak, başkasının yerine sınava girmek	1
Duvarları, sıraları ve okul çevresini kirletmek	1
Toplam	**18**

Tablo No 4-23. Suça sürüklenen çocukların okul hayatında aldıkları yaptırım veya disiplin cezasının üzerlerindeki etkisi

	Frekans
Hiç Etkilemedi	6
Okula karşı soğudum	4
Arkadaşlarımla aram bozuldu, yalnız kaldım	3
Sonrasında daha disiplinli bir öğrenci oldum.	3
Geleceğe dair herhangi bir beklentim kalmadı	2
Toplam	**18**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş çocukların aldıkları yaptırım ve disiplin cezalarının bu çocuklar üzerine etkileri konusunda çocukların 6'sı hiçbir etkisinin olmadığını ifade etmiştir. Ergenlik çağındaki ve daha önce adli ceza gerektiren bir suça karışmış bu çocuklar için idari cezaların etkisi olmamış gibi

görünmektedir. İkinci sırada bu cezalardan sonra çocukların 4'ü okuldan soğuduklarını ifade etmişlerdir. Sonrasında daha disiplinli oldum diyen öğrenciler ise 3'dür. Verilen bu disiplin cezalarının bu çocuklar üzerinde çok bir etkisi olduğu görülmektedir.

Tablo No 4-24. Suça sürüklenen çocukların okulda samimi oldukları arkadaş sayısı

	Frekans
Hiç samimi arkadaşım yoktu	5
1-3 arkadaşım vardı.	23
4-5 arkadaşım vardı.	7
6-10 arkadaşım vardı.	2
Tüm arkadaşlarımla samimiydim.	13
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş çocukların 23'ü 1-3 arkadaşa sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu çocukların tecrit edildikleri ve çok az sayıda arkadaşları olduğu görülmektedir. Tüm arkadaşlarımla samimiydim diyenleri sayısı 13'dür.

Tablo No 4-25. Suça sürüklenen çocukların okul arkadaşlarını nasıl tanımladıkları

	Frekans
Uyumsuz	2
Disiplinsiz	3
Ekonomik durumu kötü	2
Şansız	5
Sevilmeyen	2
İçe kapanık	2
Sakin	4
Bencil	3
Uyumlu	9
Derslerinde başarılı	7
Şanslı	4
Sevilen	5
Sosyal	2
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş çocuklar arkadaşlarını birinci sırada "uyumlu" olarak nitelendirmiş, ikinci sırada "derslerinde başarılı" olarak ve üçüncü sırada ise "sevilen" şeklinde nitelendirmişlerdir.

Tablo No 4-26. Suça sürüklenen çocukların sınıflarında nasıl algılandıklarına ilişkin düşünceleri

	Frekans
Uyumlu	10
Derslerinde başarılı	3
Şanslı	3
Sevilen	9
Sosyal	8
Sinirli	17
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş çocuklar sınıflarında nasıl nitelendirildiklerine ilişkin soruya en fazla birinci sırada "sinirli" olarak algılandıklarını, ikinci sırada "sosyal" olarak algılandıklarını ve üçüncü sırada ise "sevilen" olarak nitelendirildiklerini ifade etmişlerdir. Bunların arkasından "uyumlu" olarak algılanma ve "yardımsever" olarak algılanma gelmektedir.

Tablo No 4-27. Suça sürüklenen çocukların okuldaki arkadaşlarının kendilerini suça sürükleyip sürüklemedikleri konusundaki düşünceleri

	Frekans
Evet	12
Hayır	38
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş çocukların 12'si arkadaşlarının kendisini suça sürüklediğini, 38'i ise arkadaşlarının kendisini suça sürüklemediğini ifade etmiştir. Suça sürüklenmede arkadaş faktörünün yine de etkisinin olduğu gözlenmektedir.

Tablo No 4-28. Suça sürüklenen çocukların okulda kavga ettikleri arkadaşlarına ilişkin sulh yoluna gidilmesi durumu

	Frekans
Evet	16
Hayır	34
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş çocukların 16'sı okul ortamında kavga ettikleri arkadaşlarıyla sulh yoluna gidilmesi konusunda okul yönetimleri tarafından bir uzlaştırma ve barıştırma çabasının olmadığını beyan ederken 16'sı okul yönetiminin barıştırma ve sulh sağlamak için çaba sarfettiğini ifade etmiştir.

Jones vd. (2009) çalışmalarında kalıcı olarak tehlikeli durum nedeniyle denetimli serbestlikle iki kentsel ortaokula devam eden 213 Afrikalı Amerikalı kız ve erkek, cinsiyet ve yaş gibi demografik özelliklerdeki farklılıkları ve ebeveyn olmayan yetişkin mentörlüğünün belirleyici faktörlerini, akran kavgasını ve ebeveynlerin kavga davranışını kabul etmesini araştırmak için incelemişlerdir. Bu analizler, kavga etme olasılığının daha yüksek olması ile kavga eden akran sayısı, ebeveynlerinin kavgayı desteklediğine inanan gençler ve ebeveyn olmayan yetişkin rehberliği olmayan gençler arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma aynı zamanda okul statüsünden bağımsız olarak erken ergenlik dönemindeki kavgalarla ilişkili değiştirilebilir yordayıcıların olduğunu da göstermektedir.

Tablo No 4-29. Suça sürüklenen çocukların arkadaşlarıyla sorun yaşadıklarında uzlaşma şeklinde bir çözüm olduğu konusunda bilgileri

	Frekans
Hayır	30
Evet	20
Toplam	**50**

Çocukların 30'u sorunlarının uzlaşma ile çözebileceği konusunda bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmektedir.

Çocuğun arkadaşlık ilişkileri sosyalleşmesi ile oldukça ilgilidir. Çocuk ve suçluluk arasında sosyalleşme seviyesinin düşüklüğüne ve sosyalleşmenin yetersizliğine bağlı tespitler yapılabilmesi için toplumsallaşma unsurlarıyla suçluluk davranışı oluşturabilecek sapmaların teker teker tanımlanması gerekir. Çocuğun suç işlemesi, yetişkin bir bireyin suç işlemesi gibi iradi bir davranış olmaktan çok; aile çevresi, arkadaş çevresi, içerisinde yaşadığı toplum gibi çok sayıda etkenin bir araya gelmesiyle harekete geçen ve sonuçları çocuk tarafından düşünülmeyen, bir kimseye ya da topluma zarar verme kastı olmayan duygusal bir davranış olarak nitelendirilebilir. Buna göre çocuk suçluluğu genel olarak sosyal bir uyumsuzluğun dışa vurumudur (Yağbasan, 2010).

Suça sürüklenmiş çocukların büyük bir bölümü, yanlış arkadaş seçimlerinin kurbanı olmaktadır. Yalnızca arkadaşlarına kendisini ispatlamak, onu yalnız bırakmamak için suça sürüklenen çocukların sayısı çok fazladır. Çocuğun arkadaş grubuna karşı gelerek gruptan ayrılması genelde çok zordur. İstemeyerek dahi olsa arkadaş grubunun

çoğunluğunun istediği davranışı yapmak zorunda kalabilir. Eğer gruba uymazsa korkak olmakla, mızıkçılıkla suçlanır ki hiç bir çocuk bu duruma düşmek istememektedir (Peker, 1994)

Arkadaşlarının ve akran grubunun çocuk üzerinde etkisi çok büyüktür. Arkadaş ve akran grubunun, suçluluğa eğilimli, risk faktörleri içeren nitelikler taşıması çocuğu da bu davranışlara itebilmektedir. Okulda çocuğunda içerisinde yer aldığı grup halinde işlenen kabahatler ya da arkadaşlarının okul hayatında disiplini bozacak davranışları, akran gurubu içinde alkol, uyuşturucu kullanılması ve kumar gibi alışkanlıkların bulunması arkadaş grubu içinde suça sürüklenmiş çocukların bulunması ve arkadaş grubunun suça yönelik ortak hareket etme organizasyonu olarak çeteleşme, akran grubunun içerdiği risk faktörleridir (Yağbasan, 2010).

Tablo No 4-30. Suça sürüklenen çocukların okuldaki eğitsel faaliyetlere ve sportif faaliyetlere ilişkin imkânlara ait algıları

	Frekans
Yeterli	28
Yetersiz	22
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş çocukların 22'sı okuldaki eğitsel faaliyetlere ve sportif faaliyetlerin yeterliliğine ilişkin algıları yetersiz olduğu yönündeyken, 28'inin algısı ise okuldaki eğitsel ve sportif faaliyetlere ilişkin imkânların yeterli olduğu yönündedir.

Tablo No 4-31. Suça sürüklenen çocukların okuldaki eğitsel faaliyetlere ve sportif faaliyetlere katılıp katılmadıkları

	Frekans
Evet	18
Hayır	32
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş çocukların 18'i okuldaki eğitsel faaliyetlere ve sportif faaliyetlere katıldıklarını beyan ederken 32'si ise okuldaki eğitsel ve sportif faaliyetlere katılmadıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo No 4-32. Suça sürüklenen çocukların okuldaki eğitsel faaliyetlere ve sportif faaliyetlere öğretmenleri tarafından teşvik edilip edilmedikleri

	Frekans
Evet	15
Hayır	35
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten yararlanana suça sürüklenmiş çocukların 15'i okuldaki eğitsel faaliyetlere ve sportif faaliyetlere öğretmenleri tarafından teşvik edildiklerini söylerken 35'i ise okuldaki eğitsel ve sportif faaliyetlere öğretmenleri tarafından teşvik edilmediklerini beyan etmişlerdir.

Tablo No 4-33. Suça sürüklenen çocukların okullarında bulunmasını istedikleri eğitsel faaliyetlere ve sportif faaliyetler

	Frekans
Spor salonu	3
Futbol sahası	8
Basketbol sahası	6
Voleybol sahası	4
Yeterli sayıda top	3
Kütüphane	2
Bilgisayar dershanesi	9
Resim veya el becerisi atölyesi	2
Müzik dershanesi	10
Laboratuvar	2
Öğretmeninizle rahatlıkla konuşabileceğiniz bir oda	1
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş çocuklar okullarında eğitsel ve sportif faaliyet yapabilmek üzere en fazla "müzik dershanesi" bulunmasını arzu etmekte, ikinci sırada "bilgisayar dershanesi" olmasını dilemekte ve üçüncü sırada ise "futbol sahası" olmasını istemektedirler.

Tablo No 4-34. Suça sürüklenen çocukların keşfedilmediğini düşündükleri yetenekleri

	Frekans
Spor	23
Müzik	7
Resim	2
El becerisine yönelik çalışmalar	8
Araştırmacı	4
Diğer	6
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş çocukların keşfedilmediğini düşündükleri birinci yetenekleri spor becerileri iken, ikinci sırada el becerileri ve üçüncü sırada ise müzik yetenekleri gelmektedir.

Boş zamanların çocukların suça sürüklenmesindeki rolü iki yönlüdür. İlk olarak, boş zamanın çocuğu suça itmesidir. Gerçekten boş zamanlarını iyi kullanamadıkları için çocuklar anti-sosyal davranışlara girmekte ve suça sürüklenebilmektedirler. İkinci olarak, boş zamanın iyi değerlendirilmesi durumunda suçluluğu önlemesi veya azaltmasıdır (Yağbasan, 2010). Boş zamanlarını etkili bir şekilde etkinliklerle değerlendiren çocuklar daha az suça sürüklenmektedir (Tezcan, 1993). Bu çocukların boş zamanlarını okuldaki ortamda hazırlanan eğitsel kol faaliyetleri ve sportif faaliyetleri ile ilgilenmeleri suça yönelmelerine engel olması beklenmektedir.

Tablo No 4-35. Suça sürüklenen çocukların bağımlılık verici madde kullanma durumları

	Frekans
Evet	24
Hayır	26
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş çocukların 22'si bağımlılık verici madde kullandıklarını beyan ederken; 28'i ise bağımlılık verici madde kullanmadıklarını ifade etmiştir.

Tablo No 4-36. Suça sürüklenen çocukların kullandıkları bağımlılık verici maddeler

	Frekans
Alkol	7
Sigara	14
Esrar	3
Toplam	**24**

Denetimli serbestlikten faydalanan çocukların en fazla kullandıkları bağımlılık verici madde sigaradır. İkici sırada en çok kullanılan bağımlılık yapıcı madde esrar ve üçüncü sırada ise alkol gelmektedir.

Tablo No 4-37. Suça sürüklenen çocukların kullandıkları bağımlılık verici maddeleri nereden temin ettikleri

	Frekans
Satın alarak	12
Arkadaşlarımdan	12
Toplam	**24**

Denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş çocukların 12'si bağımlılık verici maddeleri satın alarak, 12'si arkadaşlarından alarak kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo No 4-38. Suça sürüklenen çocukların öğretmenlerini sevme durumları

	Frekans
Öğretmenlerimi hiç sevmezdim.	10
Öğretmenlerimi çok az severdim.	8
Öğretmenlerime karşı beslediğim her hangi bir duygu yok.	3
Öğretmenlerimi severdim.	25
Öğretmenlerimi çok severdim.	4
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş katılımcı çocukların 25'i öğretmenlerini sevmekte ve 4'ü çok sevmektedir. Diğerleri ise öğretmenlerini sevmediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo No 4-39. Suça sürüklenen çocukların öğretmen denince aklına gelen

	Frekans
Bir şey gelmiyor.	5
Öğretici, eğitici, bilgili okumuş insan	21
Disiplin	6
Kötü sevmiyorum	6
İyiliğimize çabalayan insanlar	12
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş katılımcı çocukların 21'i öğretmenlerini "öğretici, eğitici, bilgili okumuş insanlar" olarak nitelendirmektedir. 6'sı öğretmenlerini "iyilikleri için çabalayan insanlar" olarak nitelendirmektedir. Diğerleri ise öğretmenlerini "disiplinli", "kötü" olarak nitelendirmekte ya da bir şey hissetmemektedir.

Tablo No 4-40. Suça sürüklenen çocukların dertlerine eğilen öğretmenlerin varlığı

	Frekans
Evet	22
Hayır	28
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş katılımcı çocukların 22'si öğretmenlerinin dertlerine eğilmediklerini, 28'i öğretmenlerinin dertlerine eğildiğini beyan etmişlerdir.

Tablo No 4-41. Suça sürüklenen çocukların okul denince aklına gelen

	Frekans
Hiç bir şey gelmiyor	1
Disiplin	36
Kuralcılık	11
İnfaz Kurumu	2
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş katılımcı çocukların 36'sı okul deyince "disiplin" algılamaktadır. 11'i ise disipline yakın bir şekilde "kuralcılık" algılamaktadır.

Tablo No 4-42. Suça sürüklenen çocuklara işledikleri suçların zararlarını anlatan olup olmadığı

	Frekans
Hayır	29
Evet	21
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş katılımcı çocukların 29'u okulda işlekleri zaman bunun kötü bir şey olduğunu, suçların zararlarını anlatanların olmadığını, 21'i ise kendisine okulda suçun zararlarının anlatılmadığını ifade etmiştir.

Tablo No 4-43. Suça sürüklenen çocukların okulda işledikleri suçlara ilişkin rehberlik alıp almadıkları

	Frekans
Evet	19
Hayır	31
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş katılımcı çocukların 19'u okulda işlekleri suçlarla ilgili rehberlik hizmeti aldıklarını, büyük bir çoğunluğu olan 31'i ise işledikleri suçlarla alakalı rehberlik hizmeti almadıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo No 4-44. Suça sürüklenen çocukların suça karşı okulda aldıkları rehberlik hizmetinin faydasına ilişkin algıları

	Frekans
Evet	15
Hayır	35
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş katılımcı çocukların 15'i rehberlik hizmetinin faydasına inanmakta, büyük bir çoğunluğu olan 35'i ise rehberlik hizmetinin faydasına inanmamaktadır.

Tablo No 4-45. Suça sürüklenen çocukların okulda şiddet görüp görmedikleri

	Frekans
Hayır	41
Evet	9
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş katılımcı çocukların 41'i okulda şiddet görmediklerini, azınlık olan 9'u ise okulda şiddet gördüklerini beyan etmişlerdir.

Tablo No 4-46. Suça sürüklenen çocukların okul müdürü denince aklına gelen

	Frekans
Bir şey gelmiyor.	3
Disiplin ve kuralcı insanlar	25
Kötü sevmiyorum	10
İyiliğimize çabalayan insanlar	2
Toplam	**50**

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş katılımcı çocukların 2'si okul müdürlerini "iyilikleri için çabalayan insanlar" olarak nitelendirmektedir. Büyük bir çoğunluğu ise okul müdürlerini "disiplinli", "kötü" olarak nitelendirmekte ya da bir şey hissetmemektedir.

Okulda alınan eğitimin çocukların ve ilerleyen hayatlarında yetişkinlerin suç işleme ihtimalini azalttığı yönünde somut bulgular mevcuttur. Okullar amaçları itibarıyla eğitim-öğretim kurumları olup; kişilerin sosyal hayata entegrasyonlarının sağlanması ve yeni sosyal ilişkiler geliştirebilmeleri için en temel vasıtadır. Çocuk büyüdükçe toplumsallaşma süreci içerisinde ailenin dışındaki etkenlerin etkisi yükselmektedir. Okul, çocuğu mutlu eden ve onu sosyalleştiren bir kurum olabileceği gibi ona cehennem hayatı yaşatabilecek bir yerde olabilmektedir (Dündar, 1985).

Aile ve arkadaş çevresi çocuğa diğer bireylerle çalışma alışkanlığı kazandırırken; okul toplumsal bir kurum olarak bu alışkanlığını sürdürmesine yardımcı olur. İyi planlanmış bir okulun bu seviyedeki faaliyetleri genelde sosyo-ekonomik bakımdan düşük seviyede ve duygusal etkileşim açısından yetersiz olan aile şartlarını telafi etme amacına yöneliktir. Bir başka ifadeyle ailenin parçalanmış olması ya da aile bütünlüğünü koruduğu halde farklı nedenlerle fonksiyonunu yerine getirememesi, çocuğun ilgi ve sevgi gereksinimini karşılayamaması halinde bu görevi okulun üstlendiği görülmektedir (Yamaner, 1985).

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

(Ayan, 2017) Suça karışan çocukların suça etken sebepleri arasında kişisel, bireysel, çevresel, toplumsal, kültürel, genetik olmak üzere pek çok faktör karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu faktörlerden hangisinin suça etken olduğunu tespit etmek oldukça zordur. Suç tek bir faktör ile açıklanamayacak kadar da kompleks bir olgudur. Böyle kompleks bir olgu olan suç kavramı olumsuz koşulardaki yaşantı ile ortaya çıkabildiği gibi olumlu koşullardaki yaşantı ile de önlenebilmektedir.

Çocuklara yönelik denetimli serbestlik uygulamalarının temel amacı çocuğun korunması ve yeniden topluma kazandırılması olduğu için, çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanmasının ve toplumla bütünleşmesinin merkeze alınması gerekmektedir. Bir sosyal kurum olan okul gerektiğinde çocuğun ailesinin ve yakın çevresinin çocuğa sağlayamadığı olumlu bir etkileşim ortamını hazırlayabilen ve bu boşluğu doldurabilen bir organizasyondur. Bu anlamda okul öncelikle çocuğun zihinsel olarak, ikinci olarak ise bilişsel olarak gelişimini sağlayacak, çocuğa toplumsal hayatın gerekliliklerini öğretecek, bir düzen içinde çalışma disiplini kazandıracak, çocuğu faydalı bir şekilde meşgul ederek suça sürüklenmesini engelleyecektir. Okul bu fonksiyonlarını gereği gibi yerine getirebildiğinde çocuk suçluluğunda önemli bir azalma olacaktır. Okul suça sürüklenmiş çocuklar probleminin çözümünde tek başına etkin olamasa bile çocuğun suça sürüklenmesini önleme konusunda olumlu bir başlangıç olabilecektir. Bu sebeple, bir sosyalleştirme kurumu olarak okulların fonksiyonu oldukça önemlidir.

Diğer taraftan okulda alınan eğitimle ve eğitim düzeyi ile suç işleme oranı arasındaki ilişki ters orantılı olup, çocuğun eğitim düzeyi yükseldikçe gelecek hayatında suç işleme eğiliminin de azalması beklenmektedir. Okulda alınan eğitimin çocukların ve ilerleyen hayatlarında yetişkinlerin suç işleme ihtimalini azalttığı yönünde somut bulgular vardır. Okullar milli eğitimin temel amaçları kapsamında eğitim-öğretim kurumları olup; bireylerin sosyal hayata entegrasyonlarının sağlanması ve kaliteli sosyal ilişkiler geliştirebilmeleri için en temel kurumdur.

İyi organize edilmiş ve tasarlanmış bir okul iklimindeki faaliyetler, genelde sosyo-ekonomik bakımdan düşük seviyede ve duygusal etkileşim bakımından yetersiz olan

ailesel koşulları telafi edebilecek potansiyele sahiptir. Ailenin parçalanmış olması veya aile bütünlüğünü koruduğu halde farklı nedenlerle fonksiyonunu yerine getirememesi, çocuğun ilgi ve sevgi ihtiyacını karşılayamaması halinde bu boşluğu doldurma vazifesini okulun üstlenmesi gerekir.

Araştırmanın sonuçlarına göre denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş çocuklara ilişkin genel sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Erkek çocuklarının, kız çocuklarına nazaran daha fazla suça sürüklendikleri gözlenmektedir. Bu çalışmadaki sonuç, Türkiye'de suça sürüklenmiş çocuklar üzerinde gerçekleştirilen birçok araştırmanın sonuçları ile paralellik arz etmektedir. "Türkiye'de çocuk suçluluğu değerlendirildiğinde, erkek çocuklarının, kız çocuklarına oranla daha fazla suça sürüklendikleri görülmektedir. Bunun nedeni de fiziki ve psikolojik nedenlerle birlikte Türk toplumundaki geleneksel sosyal yapısının ve geleneksel aile yapısının kız çocuklarını suç olgusundan koruması olduğu ifade edilebilir" (Germeç, 2002).

Çalışmadaki katılımcı çocukların büyük bir çoğunluğu parçalanmış aile olarak tabir edilebilecek aile yapılarında yaşamaktadırlar. Ailede anne- babadan birinin veya ikisinin birden vefatı ya da boşanma, ayrılık veya terk etme sebebiyle parçalanmasının çocukları suça sürükleyen önemli nedenlerinden bir tanesi olduğu görülmektedir. "Yavuzer, hükümlü gençler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında suçlu ergenlerin ve çocukların %22'sinin dağılmış ailelerden geldiği tespit etmiştir. Türkiye'de dağılmış aile oranının %8 olduğu dikkate alınırsa, dağılmış ailelerden gelen suça sürüklenen çocuk oranın yüksekliği rahatlıkla görülebilmektedir" (Erkan, 1989).

Aile içerisinde çocuk, annenin şefkatinden ve sevgisinden mahrum kalırsa yaşamının ilerleyen dönemlerinde çok sayıda ruhsal bozukluğa maruz kalabilir. Bu durumu yaşayan çocuklar daha sonrasında sürekli kaybetme endişesi taşıyacak, iletişim kurduğu insanlarla ve toplumla sürekli olarak çatışma halinde olabilecektir. Bunun neticesinde saldırgan bir ruh haline bürünerek sapma davranışı sergileyebilir ve bu hayat tarzını benimseyebilir. Çocuk için ailede baba otoriteyi sembolize etmektedir. Baba çocuğuna karşı dengeli bir tavır sergileyecek olursa, çocuk ileride babaya benzemek isteyecektir (Özsan, 1990).

Ailede anne-babadan bir tanesinin ya da her ikisinin birden vefatı ya da boşanmaları, ayrılık veya terk etme sebebiyle parçalanmasının önemli suçluluk nedenlerinden bir tanesi olduğu kabul edilmektedir. Parçalanmış bir aile çocuğun suça sürüklenmesinde önemli bir etkendir. Ailenin parçalanmasıyla aile içerisinde otorite boşluğu oluşmakta ailenin çocuğun üstündeki kontrolü çok azalmakta veya tersine çok fazla artmaktadır. Aile eğer bir ebeveynin ölümü dışında başka bir sebeple parçalanmış ise çocuklardaki suça sürüklenme oranı bariz bir şekilde artmaktadır (Soyaslan, 1998).

Çalışmadaki denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş katılımcı çocukların büyük bir çoğunluğunun ebeveynlerinin vasıfsız işlerde çalıştıkları ve ailelerin sosyoekonomik düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. "Aile ekonomisine çalışarak katkı sağlayan bireylerin vasıfsızlığı, aile ekonomisini olumsuz olarak etkilemekte, ayrıca işsizlik aile yapısını zedelemektedir. Bu ekonomik yetersizlikler ailenin çocukların eğitimini finanse etmek zorlanmasına, aile bireylerinin ve çocukların eğitim seviyelerinin çok düşük kalmasına neden olmakta; eğitimsizlik ise suç eylemlerine neden olabilmektedir. Ekonomik zorluklar yaşam koşullarını zorlaştırmakta, yeterli beslenememe, barınamama gibi olumsuz durumlara yol açmakta, ailenin kalabalıklığı, yetersiz oda sayısı, aile içi şiddet, iletişimsizlik, çocuklara yönelik şiddet, ilgi ve sevgi eksikliği, disiplininin sağlanamaması şeklinde çocuk suçluluğuna zemin hazırlamaktadır" (Onur, 1979).

Anne ve babalarının eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Katılımcıların anne ve babalarının ağırlıklı olarak ilkokul mezunu ve lise mezunu oldukları görülmektedir. Üniversite mezunu ebeveyn sayısı oldukça düşük olup içlerinde okur-yazar olmayanlarda bulunmaktadır. Literatürde yapılan başkaca çalışmalarda suça sürüklenmiş çocukların anne babalarının öğrenim düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Bal (2007) Çalışmasında suça sürüklenmiş çocukların annelerinin ve babalarının okur-yazar olmadığı, okul bitirememiş oldukları, ilkokul mezunu oldukları gibi sonuçlar elde etmiştir. Anne ve babaların öğrenim seviyesinin düşük oluşu çocukların öğrenim seviyesini de önemli oranda etkilemektedir. Yavuzer (2010), suça sürüklenen bireylerin ailelerinin öğrenim seviyelerinin düşük olduğunu, okuma-yazma bilmeyen anne babaların, çocuklarını tanımak için hiçbir bilimsel aydınlanma imkânının olmadığını; eğitim düzeyi düşük ebeveynlerin kendi davranışlarını eleştirme ve denetleme imkânlarının olmadığını ifade etmektedir.

Denetimli serbestlikten yararlanan katılımcı suça sürüklenen çocukların ceza aldıkları suçların başında "uyuşturucu ve uyuşturucuya bağlı suçlar" ikinci sırada ise "mala karşı işlenen suç olarak hırsızlık suçu" gelmektedir. Özelikle hırsızlık suçunun yaygın olmasının en büyük nedeninin ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının kötü olması olduğu düşünülmektedir. Gönültaş (2009) Adana'da gerçekleştirdiği çalışmasında 470 çocuk üzerinde anket uygulamıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre katılımcı suça sürüklenmiş çocukların yüzde 69,7'sinin mala karşı suç işlediği iddiası ile yüzde 30,3'ünün ise şahsa karşı suç iddiası ile Çocuk Şube Müdürlüğü'ne geldiği görülmüştür. Literatürdeki 2009 yılındaki bu bulguya göre 2022 yılına gelindiğinde uyuşturucu ve uyuşturucuya bağlı suçlarda artış olduğu gözlenmektedir.

Denetimli serbestlik tedbiri alan çocukların büyük bir kısmının ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Ailenin ekonomik düzeyinin yetersizliği, ikamet şartlarında, beslenmede, sağlık şartlarında yetersizlikleri beraberinde getirmektedir. Ekonomik yetersizliklerin olduğu ortamda büyüyen çocuklar, aşağılık duygusu, problemler ve engeller içerisinde bocalayarak güçlü ve güvenli bir kişilik oluşturamamaktadırlar. Düşük gelir düzeyindeki ailelerin çocukları, yetişme süreci içerisinde maddi yokluklar yaşadıkları için mutlu olamama ve aile içinde ihtilaflar ve disiplin yokluğu gibi durumlarla karşılaşmaktadırlar. Ekonomik sıkıntıların, çocuk suçluluğunun artışında önemli rol oynadığı düşünülmektedir (Karakuş ve Tekin 2012). Ailenin ekonomik düzeyi çocukların sürüklendikleri suçlarda önemli faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Dönmezer, (1994) çalışmasında sürüklendiği suçtan ötürü yargılanan çocukların yüzde 48,3'ünün düşük gelir grubundaki ailelerde yer aldığını, orta gelir grubu ailelerde yer alanlarda ise bu oranın yüzde 42,7 olduğunu tespit etmiştir. Yoksulluğun ortaya çıkardığı baskılar ve toplum içerisinde zenginler ve yoksullar arasındaki zıtlaşmalar suça sürükleyici bir etken olarak görülmektedir.

Okula devam etmeyen/etmemiş denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenen çocukların okula devam etmeme gerekçelerinin en başında kendi isteği, okulu sevmemesi veya ailesinin isteği ile aile ekonomisine katkıda bulunabilmek için okulu bırakma gelmektedir. Ekonomik nedenler burada da birinci sebep gibi görünmektedir. "Suça sürüklenmiş çocukların önemli bir bölümünün okullarını terk ettiği görülmektedir. Çocukların suça sürüklenmemelerinde eğitim faktörünün belirleyici

rolü vardır. Öğrenim seviyesi düşük olan çocukların doğru düşünme, bağımsız karar verebilme kabiliyetlerini geliştiremedikleri için suça sürüklenme olasılıkları daha yüksektir" (Bal, 2007).

Suça sürüklenen çocukların okul dendiğinde ilk aklına gelen kavram "arkadaş" ve "arkadaşlık" kavramları olmuştur. Bazı çalışmalar, suça sürüklenme bakımından yaklaşıldığında hem suça sürüklenen hem de suça sürüklenmemiş olan çocuklar açısından, arkadaşlık ilişkilerinin heterojen bir nitelik sergilediğini ileri sürmektedir. Brendgen vd.(1998)'in Kanada'lı 267 çocukla yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre, ilkokulda okuyan çocuklarda ailedeki öz-saygı ve lisede okuyan çocuklarda arkadaşları tarafından reddedilme ve suça sürüklenmiş çocuklarla arkadaşlık yapma durumunun olduğu akran etkisinin, suça sürüklenmeyi oldukça etkilediğini tespit etmişlerdir. Arkadaşların ve akranların bir araya gelerek, sapan davranışları sıklıkla tekrar ettikleri bir topluluk oluşturduklarına da şahit olunmaktadır.

Denetimli serbestlik hizmetlerinden faydalanan bu suça karışmış çocukların %68'i okuldan kaçma davranışı sergilemişlerdir. Bir eğitim döneminde okuldan kaçma fiili 15 güne kadar olan süreçte yoğunlaşmaktadır. Çocukların büyük bir çoğunluğunun ailesinin çocuğun okuldan kaçtığından haberi yoktur. Haberi olanların ise çoğunluğu tepkisiz kalmakta bir kısmı ise çocuğa şiddet uygulamaktadır. Denetimli serbestlikten yararlanan çocukların okuldan kaçma sebepleri arasında en başta "okulu sıkıcı bulmaları" gelmektedir. Denetimli serbestlikten yararlanan çocukların okuldan kaçtıktan sonra en fazla yaptıkları fiil olarak arkadaşlarıyla "amaçsız bir şekilde dolaşmaları" gelmektedir. Denetimli serbestlikten yararlanan çocukların okuldan kaçma davranışı sergileyenlerinin neredeyse yarısı okuldan kaçtıktan sonra suç teşkil eden davranışlar sergilediklerini ifade etmişlerdir. Denetimli serbestlik kapsamındaki çocukların okuldan kaçtıklarında en fazla meylettikleri suçun sırasıyla uyuşturucu ve ona bağlı suçlar ile hırsızlık olduğu görülmektedir.

Denetimli serbestlikten faydalanan çocukların ders başarılarının en çok orta düzeyde olduğu görülmektedir. Denetimli serbestlikten yararlanan çocukların ders başarılarını etkileyen sebeplerin başında kötü arkadaş çevresi gelmektedir. Denetimli serbestlikten faydalanan çocukların büyük bir kısmı ders başarıları iyi olsaydı da yine suça sürüklenebileceklerini ifade etmişlerdir. Vacca (2008) araştırmasında, suça karışan çocukların okula gittiklerinde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların okuldaki genel

akademik başarıları üzerinde önemli etkiye sahip olmasından hareketle; suça karışan çocukların okuma başarısını, okuma başarısı ile tekrar suç işleme arasındaki ilişkiyi, ve okuma başarısını artırmak için okullar ne yapabileceğini incelemiştir. Okullar, çocuk adalet sistemine dâhil olan gençlerin ihtiyaçlarını eğitim ihtiyaçlarını dikkate almadan karşılayamaz. Çeşitli araştırmalar, suç ve eğitimin ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlı olduğunu ve okuldaki başarı düzeyi, öğrencilerin sınıf tekrarı, okula devam ve mezuniyet oranları gibi faktörlerin suç faaliyeti ile ilgili olduğunu göstermiştir. Öğrenciler okul ortamında başarılı olamadıklarında, başarılı olacakları başka bir alan aramayı seçebilirler. Okula devam eden suça karışan gençler tipik olarak kronik akademik ve davranışsal zorluklar, okuldan kaçma, sınıf tekrarı ve uzaklaştırma yaşarlar. Ayrıca, okulla olan resmi bağları, tipik olarak okulu bırakmaları, okuldan atılmaları veya etkili bir şekilde "itilmeleri" nedeniyle kesintiye uğrar.

Denetimli serbestlikten faydalanan çocukların %36'sı okul hayatında yaptırım ve disiplin cezası almışlardır ve en fazla alınan ceza ise uyarı cezasıdır. Bu çocukların yaptırım ve disiplin cezası almalarına neden olan fiiller arasında, okula devamsızlık, kılık kıyafet kurallarına uymamak ve sigara içmek başta gelmektedir. Aldıkları disiplin cezalarının çocukların tutumlarını veya davranışlarını değiştirmediği tespit edilmiştir. Ergenlik çağındaki ve daha önce adli ceza gerektiren bir suça karışmış bu çocuklar için idari cezaların etkisi olmamış gibi görünmektedir.

Denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş çocukların %46'sı 1-3 arkadaşa sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu çocukların tecrit edildikleri ve çok az sayıda arkadaşları olduğu görülmektedir. Bu çocukların büyük bir çoğunluğu arkadaşlarının kendilerini suça sürüklemediğini düşünmektedir. "Çocuğun sosyal olarak gelişmesinde arkadaşlık ilişkileri oldukça önem arz etmektedir. Olumsuz arkadaşlık etkilerinin bir neticesi olarak bilhassa ergenlik çağında kimlik kazanma gayreti içinde olan ergen çocuklar; bir gruba aidiyet hissetme ve grup onayını kaybetmeme uğruna yanlış davranışlara yönelebilmektedir. Bu çerçevede çocuk suçluluğunu etkileyen unsurlar içinde arkadaşlık ilişkilerinin etkisi oldukça fazladır" (Akduman, 2007).

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş çocukların çoğu okuldaki eğitsel faaliyetlere ve sportif faaliyetleri yetersiz bulmakta, çok azı okullarındaki mevcut eğitsel ve sportif faaliyetlere katılmaktadırlar. Öğretmenlerinin de onları bu eğitsel ve sportif faaliyetlere katılmaları konusunda teşvik edici olmadıkları görülmüştür. Bu

çocuklar okullarında müzik dershanesi olmasını, futbol sahası bulunmasını ve bilgisayar dershanesi olmasını arzu etmektedirler.

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenen çocukların neredeyse yarısı "bağımlılık yapan madde" kullanmaktadır. Bu çocukların en fazla kullandıkları bağımlılık verici madde sigaradır. İkinci sırada ise alkol gelmektedir. Şahiner (2009) araştırmasında tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri uygulanan bireylerin %92'sinin alkol ve sigara kullandığını tespit etmiştir. Bu bakımdan sigara veya alkol kullanan ergenlerin sigara içmeyenlere göre esrar kullanımı açısından 65 kat daha fazla risk taşıdıkları belirlenmiştir.

Denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş katılımcı çocukların %58'si öğretmenlerini sevmektedir. Öğretmenlerini sevenler öğretmenlerini "öğretici, eğitici, bilgili okumuş insanlar" olarak nitelendirmektedir. Diğerleri ise öğretmenlerinin dertlerine eğilmediklerini düşünmekte ve öğretmenlerini "disiplinli", "kötü" olarak nitelendirmekte ya da bir şey hissetmemektedir. Obuz (2019) çalışmasında katılımcı çocuklardan bazılarının okulda bazı öğretmenlerinin kendilerine nasihatlerde bulunduğunu, bazı kötü davranışlardan sakınmaları hususunda kendilerini uyardıklarını bu nedenle okulun, suça sürüklenme hususunda engelleyici bir rolünün olduğunu tespit etmiştir.

Denetimli serbestlikten faydalanan suça sürüklenmiş katılımcı çocukların büyük bir çoğunluğu okul denince, okul müdürü denilince "disiplin" ve "kuralcılık" algılamaktadır. Bu çocukların çok azı okul ortamında işledikleri suçlarla ilgili rehberlik hizmeti almıştır. Büyük bir çoğunluğu rehberlik hizmetinin faydasına da inanmamaktadır. "Araştırmaların sonuçları, suçun önlenmesinde ve azaltılmasında erken önleme sisteminin ve okul bazlı önleyici unsurların önemli olduğu vurgulamaktadır" (Mann ve Reynolds, 2006). Obuz (2019) çalışmasında bazı çocukların için okulun, kendisini suça sürüklenmekten alıkoyan, zamanını okulda ve okuldaki etkinliklerde geçirdiği için onu suç ortamlarından uzaklaştıran bir yer olarak gördüklerini ifade etmiştir. Araştırmaya katılan çocukların bazıları eğer okul olmasaydı zamanlarını boşa harcayacaklarını ve bu nedenle daha çok suça sürüklenebilecek davranışlar sergileyebileceklerini ifade etmişlerdir.

5.2. Öneriler

(Ayan, 2017) Çocuk suçluluğunda kişisel risk faktörleri olarak en önemli risk yaş, ikinci derece önemli risk faktörü ise cinsiyet olarak tanımlanmaktadır. Ergenlik döneminde çocuklarda meydana gelen bedensel, duygusal, sosyal, cinsel yönden farklılaşmaları kişiliğine entegre etmeye çalışan ergenler aile, okul, akranlar, çevresindeki diğer kişilerden etkilenebilmekte ve bağımsız bir kimlik oluşturmaya çalışmaktadır. Bu noktadan hareketle okul yaşantılarının olumsuz olması halinde ilerleyen yaşlarda çocuğun suç teşkil eden davranışlar sergileyebileceği öngörülebilir.

Okullarda denetimli serbestlikten yararlanan suça sürüklenmiş çocuklar için rehberlik faaliyetlerine önem verilmeli ve hiç atlamadan bu durumdaki çocuklara düzenli bir şekilde rehberlik faaliyeti sunulmalıdır. Bu çocukların boş zamanlarını okuldaki ortamda hazırlanan eğitsel kol faaliyetleri ve sportif faaliyetleri ile ilgilenmeleri suça yönelmelerine engel olması beklenmektedir. Bu sebeple okuldaki eğitsel kol faaliyetlerine ve sportif faaliyetlere fiziki zemin hazırlanmalı ve bu çocukların katılımları teşvik edilmelidir. Okullarda özellikle çocukların internet ortamında vakit geçirebilecekleri bilgisayar odalarının artırılması, müzik odalarının hazırlanması ve basketbol ile futbol oynayabilecekleri alanların oluşturulması önem arz etmektedir. Öğretmenlerin ise bu çocukları eğitsel kol faaliyetleri ile sportif faaliyetlere teşvik etmeleri gerekmektedir. Eğitsel kol faaliyetleri ve sportif faaliyetler ile meşgul olan çocukların suça eğilimlerinin azalması beklenmektedir.

Okullarda suça sürüklenen risk grubunda yer alan çocuklara hizmet sunan rehberlik servislerinin iş yüklerinin fazla olması nedeniyle aile ve toplum boyutunu kapsayacak etkili iletişim kurulması noktasında işlevsel bir rol alabilecek sosyal hizmet uzmanının da okullarda görevlendirilmesi önem arz etmektedir. Okullarda rehberlik servislerinin takım çalışmasına uygun hale getirilerek psiko-sosyal servis olarak görev yapmak üzere sosyal çalışmacılarında istihdam edilmesi gerekmektedir. Okul sosyal çalışmacısı unvanı ile görev yapan sosyal hizmet uzmanları dezavantajlı olan çocukların etkin takibinde rol alabilecektir.

Suça sürüklenen çocukların dezavantajlı gruplar olarak değerlendirilmesi ve ona göre çalışmalar düzenlenmesi gerekmektedir. Okullardaki rehberlik birilerinin suça sürüklenen çocukları ele alınırken aileleri ile de çalışmaları gerekmektedir. Aile ile

okul arasındaki kopukluğun giderilerek, ilişkilerin güçlendirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Suça sürüklenmiş bu çocuklarla öfke kontrolü çalışmaları, problem çözme becerilerinin geliştirilmesi, kendini tanıma teknikleri çalışmaları ve kendini gerçekleştirme çalışmaları, mesleki yönlendirme çalışmaları, etkin boş zaman yapılandırması, sportif faaliyetlere yönlendirme gibi yaşam becerisi kazandırın ve geleceğini şekillendirmesine katkı sağlayan müdahale programlarının işlevsel hale getirilmesi önem arz etmektedir.

Nalbant ve Babaoğlan (2016) dezavantajlı grupta olan ve riskli davranışları bulunan çocukların tanınabilmesi ve erken uyarı ve müdahalenin yapılabilmesi, öğretmenlerin gözlem yapabilmesini ve bu anlamda okulların konumunu önemsemiştir. Okullar çocuklar için güvenli alanlardır öğretmenlerin veya psikolojik danışmanların öğrencilerini gözlemlemeleri, risk altındaki çocukları tespiti ile erken dönemde müdahale çalışmaları çocuğun korunmasında etkin olabilecektir.

Çocuğun okuldan kopmasının önüne geçilmesi kadar okuldan kopan ve kısa süre sonra eğitimine kaldığı yerden devam etmek isteyen öğrenci için mevzuat düzenlemeleri yapılabilmelidir.

Diğer taraftan Milli Eğitim Bakanlığı'na da düşen çok büyük görevler bulunmaktadır. Rehberlik araştırma merkezlerinde "denetimli serbestlik" birimleri oluşturulmalıdır. Okullarda görevli psikolojik danışmanların ve rehberlik uzmanlarının denetimli serbestlik hususunda hizmet içi eğitimlerle bilgilendirilmesi ve yetkin hale gelmeleri sağlanmalıdır. Aynı zamanda okullarda risk altındaki öğrencilerin tespitinden sorumlu sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenleri risk altındaki çocuk, suça karışan çocuk, çocukların suça karışma sebepleri ve bu çocuklara yaklaşım konusunda da bilgili hale gelebilir.

Nalbant ve Babaoğlan (2016) çalışmasında çocuğun içinde bulunduğu ortamdan kaynaklı risk etkenlerinin okulda karşılaştığı zorluklar, akademik başarısızlık gibi etkenler ile birleşmesi halinde çocukta problemli davranışların ortaya çıkacağını ortaya koymuştur. Bu durum ise zamanla çocuğun okula uyumunu zorlaştıracak ve okuldan kopmalara neden olabileceğini ortaya koymuştur. Bu anlamda risk faktörüne

sahip çocukların erken tanınması ve riskler ve ihtiyaçlar modellemesi ile bireysel yardımlar öğrenciye yapılabilmelidir.

Suça sürüklenmiş çocukların okuldan kopmalarının ekonomik nedeni olması halinde ailelerine yönelik sosyo-ekonomik desteğin sağlanabilmesi hizmet gerekmektedir.

Çocukların suça sürüklenmesinde bağımlılık yapan maddelerin kullanımı ve alkol, çok büyük bir faktör olarak görünmektedir. Dolayısıyla çocukların bağımlılık yapan maddelere ulaşımının engellenmesi, suçun önlenmesi konusunda koruyucu tedbirler bakımından oldukça önemlidir. Okul etrafındaki güvenlik önlemlerinin kolluk güçleri tarafından okul yönetimlerine destek olunarak artırılması gerekebilir.

Çocukların herhangi bir disiplin suçu işlemelerinde rehberlik servisi veya sınıf rehber öğretmenleri aracılığı ile suç kavramı, kurallar, toplumdaki roller gibi konularda hukuki bilgilendirmeler ile desteklenmelidir. Hukuki bilgilendirmelere ailelerin dahli de öngörülebilir.

Bu araştırma Ankara İlinde belli sayıda ilçede yaşayan denetimli serbestlikten yararlanan çocuklarla gerçekleştirilmiştir. Benzer araştırmalar daha genele yayılarak ve daha fazla katılımcı ile Türkiye çapında gerçekleştirilebilir.

Öğretmenlerin ve okul yönetimlerinin gözünde denetimli serbestlikten faydalanan çocuk algısı da incelenebilir.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı (2004). 5271 *Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu*, Kabul Tarihi: 4/12/2004, Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 17/12/2004, Sayı: 25673, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5, Cilt: 44. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5271.pdf adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı (2004). *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu*, Kanun Numarası: 5237, Kabul Tarihi: 26/9/2004, Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 12/10/2004 Sayı: 25611, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 43. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı (2005). *5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu*, Kabul Tarihi: 3/7/2005, Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 15/7/2005 Sayı: 25876, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 44. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı (2004). *5275 Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun*, Kabul Tarihi: 13/12/2004, Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 29/12/2004 Sayı: 25685, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 44. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı (2005). *5402 Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu*, Kabul Tarihi: **3/7/2005**, Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: **20/7/2005** Sayı: **25881**, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 44. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği (2021). T.C. Resmi Gazete, 10 Kasım 2021. Erişim Tarihi: 10.02.2022

https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/11/20211110-1adresinden erişildi

Akalın, N. (2000). *Çocuğun suça itilmesinde toplumsallaşma öğelerinin etkisi.* M. R. Şirin ve S. Usta Sayıta (Haz). 1. İstanbul çocuk kurultayı bildiriler kitabı (1. baskı) (s. 524- 533). İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları.

Akduman, G.G. (2007). *Suça karışan 12-15 yaş grubundaki çocuklarda akran istismarı ve kendilik algısının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*.

(Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve uluslararası hukukta çocuğun haklarının ve güvenliğinin korunması*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Akyüz, E. (2001). Çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(1). https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/akyuz.htm adresinden erişildi.

Anderson, G. S. (2007). *Biological influences on criminal behavior*. Boca Raton: S. Fraser University Publications.

Arıkan, H. (2020). Türkiye'de çevresel etmenler, yoksulluk ve çocuk suçluluğu haritalama. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler De*rgisi, 10(1), 53-78.

Ashley, J. (2006). *Jackson county school-based probation program: lessons learned.* https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/jackson-county-school-based-probation-program-lessons-learned adresinden erişildi.

Ataç, S. ve Nursal, N. (2006). *Denetimli serbestlik ve yardım sistemi (Probation)*. Ankara: Yetkin Yayınları.

Atılgan, A. ve Atılgan, E. Ü. (2009). *Çocuk hakları paradigması ve çocuk ceza yargılamasına hakim olan ilkeler açısından Türkiye'deki düzenleme ve uygulamaların değerlendirilmesi*. İnsan Hakları Ortak Platformu İçin Kapasite Geliştirme Derneği.

Avcı, M. (2010). Çocuk suçluluğunda medyanın rolü. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 124-146.

Avcı, M. (2007). *Tutuklu çocuklar üzerine bir araştırma çocukların suça yönelmesinde etkili olan toplumsal nedenler ve çözüm önerileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Ayan, S.(2017). *Suçlu Kim? Türkiye'de Çocuk Suçluluğu*. *Ankara*: Ütopya Yayınevi.

Ayan, S. (2013). *Kasten Adam Öldürme Suçu İşlemiş Hükümlü Erkeklerin Bağlanma Stillerinin, Çocukluk Çağı Travmalarının Ve Öfke İfade Biçimlerinin İncelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı. İstanbul.

Ayar, D. Ve Öztürk, C. (2015). Türkiye'de lisansüstü çalışmalarda çocuk suçluluğu. *J Pediatr Res*. 2(1).17-20

Bağış, R. C. (2019). Çocukları suça sürükleyen çevresel nedenler: sosyal bağ ve sosyal öğrenme teorileri ışığında bir değerlendirme. *Humanitas*, 7(14), 203-221. http://dergipark.gov.tr/humanitas adresinden erişildi.

Bal, H. (2007). Toplumsal eşitsizlik temelinde çocuk suçluluğu (Isparta-Van karşılaştırması). *Sosyoloji Dergisi*, Ülgen Oskay'a Armağan Özel Sayısı, 293-311.

Barth, R. S. (2002) *The cukture builder. Educational leadership*, 59(8), 6-11

Bayındır, N. (2021). Risk altındaki çocukların tespiti ve korunmasına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 10(28), 187-202.

Brendgen, M., Vitaro, F. ve Bukowski W.M. (1998). Affiliation with delinquent friends: contributions of parents, self-esteem, delinquent behavior and rejection by peers. *Journal of Early Adolescence*, 183(1), 244-265.

Bulgurcuoğlu, S. E. & Duyan, G. Ç. (2019). Hükümlü çocuklar: İstanbul ve Ankara çocuk eğitimevi örneği. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), (30), 167-190

Bülbül, S. ve Doğan, S. (2016). Suça sürüklenen çocukların durumu ve çözüm önerileri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi,* 59 (1), 31-36

Coser, L. A. (2010). *Sosyolojik düşüncenin ustaları.* (H. Hülür, S. Toker ve İ. Mazman, çev.). Ankara: Deki Yayınları.

Coşar, Y. (2005). Kentleşen Türkiye'de çocuk suçluluğu. *TBB Dergisi*, 56(1), 285-293.

Craddock, A., Collins, J. J., ve Timrots, A. D. (1994). *Fact sheet: drug-related crime. us department of justice, office of justice programs, Bureau of justice statistics*. https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/DRRC.PDF adresinden erişildi.

Crumé, H. J. , Nurius P. S., Kim B. E. ve Logan-Greene P. (2021). School engagement among youth entering probation. *Journal of Youth and Adolescence*, 50(1), 1098–1113. https://link.springer.com/article/10.1007/s10964-021-01405-3. adresinden erişildi.

Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2011). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap Pınar Yayınları.

Cömert, Ö. ve Sevim, Y. (2017). Çocuk ve suç ilişkisinin sosyolojik suç kuramları ile incelenmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 29-40

Çağlayan, H. (2015). *Güzellikler içinde sunulan zehir bonsai, eroin, esrar, kokain, morfin, captagon*. Ankara: Biyografi Net Yayınları.

Çolak, H. ve Altun, U. (2006). Denetimli serbestlik kavramının yaptırım teorisi ve penolojik bakımdan tahlili ile pozitif hukukumuzdaki düzenlemeler. *Adalet Dergisi*, 25(1), 1-33.

Demir, M. ve Bademci, Ö. (2016). Suça sürüklenmiş bir gencin bakış açısıyla çocuk suçluluğu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 17-26.

Demirbaş, T. (2008). *İnfaz hukuku*. 2. Bası, Ankara: Seçkin Kitabevi.

Dirican, R. (2018). Tarihi süreçte çocukluk ve çocuk hakları. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(2), 51-62.

Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınları

Durkheim, E. (1995). *Toplum bilimsel yöntemin kuralları.* Çev: Cemal Bali Akal. İstanbul: Engin Yayıncılık.

Denetimli Serbestlikten Faydalanan Çocuk Sayısı (2021) https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/581/dosya/aralik-2021-istatistikleri05-01-20222-47-pm.pdf adresinden erişildi.

DİE (1995). Adalet İstatistikleri. https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adalet-istatistikleri-yayin-arsivi adresinden erişildi.

Dolu, O. (2013). *Suç ve sapma teorileri*. A. Geleri (Ed.), Suç sosyolojisi (1. baskı) içerisinde (s. 2- 23). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2886.

Donnely, C. (1999). School ethos and governor relationships. *School Leadership and Management,* 19(2), 223-239. www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search adresinden erişildi.

Dündar, H. (1985). Çocukların ve gençlerin suça itiliş sebepleri üzerine bir inceleme. *Adalet Dergisi*, Gençlik Yılı Özel Sayısı.

Erbaş, T. C. (1996). Tarihi gelişim içinde gözetimle erteleme (denetimli serbestlik sursis avec mise a lepreuve) ve Fransa'daki uygulaması ile konuya ilişkin Türk Ceza Kanunu ve öntasarı metinleri I. *Yargıtay Dergisi,* 22(1-2): 18-51.

Ere, S. ve Demiray, N. (2019). Çocuk suçluluğunu etkileyen muhtemel faktörler: suç korkusu, kentleşme ve aile yapıları (Samsun İlkadım ve Canik ilçeleri örneği). *Researcher: Social Science Studies* 7(4), 132-161.

Ereş, F. (2009). *Toplumsal bir sorun: suçlu çocuklar*. A. Solak (Ed), Çocuk suçluluğu ve aile (2. baskı) içinde (s. 157-178). Ankara: Hegem Yayınları.

Erkan, G. (1989). Ana Babanın Boşanması Sırasında Çocuğun Yaşının Önemi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu, Ankara.

Fert, İ., (2007). *Sosyal politika ve suç ilişkisi ülkemiz suç profili açısından bir değerlendirme.* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.

Foucault, M. (2006). *Hapishanelerin doğuşu*. Ankara: İmge Yayınları.

Freiberg, J. H. (1983). Improving school climate--a facilitative process. *Paper Presented at the Seminar* in Organizational Developmenti in Schools, University of La Verne.

Germeç, E. (2022). *Suçlu çocukların yeniden topluma kazandırılması*. (Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Glenn, J. W. (2019). Resilience matters 1 resilience matters: examining the school to prison pipeline through the lens of school based problem behaviors. *Justice Policy Journal*, 16(1), 1-23.

Gökpınar, M. (2007). Sosyal ve kriminal boyutlarıyla çocuk suçluluğu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 72(1), 206-233.

Gökulu, G. (2019). Suç Kuramları: Biyolojik ve Psikolojik Yaklaşımlar: Eleştirel Bir Değerlendirme. Turkish Studies-Social Sciences

Gönültaş, B. (2009). *Adana ilinde mala ve şahsa karşı suç işleyen çocukların sosyo demografik özelliklerinin ortaya konulması*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Güler, G. (2017). Suça sürüklenen çocukların biyopsikososyal değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 3(3), 220-224.

Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C. ve Öner, M. C. (Edt.) (2011). *Suça sürüklenen mağdur olan çocuklar.* Ankara: Sabev Yayınları.

Hernandez, T.J. &Seem, S.R. (2004). A safe school climate: A systemic approach and the school counselor. Professional School Counseling, 7(4), 256-262

Hoy, W. K. (2003). *School climate. In J. W. Guhtrie (Ed.), Encylopedia of educatio*n. (second edition) (ss.2121-2124), New York: Thompson Gale.

Hirschfield, P. (2018). The role of schools in sustaining juvenile justice system inequality. *The Future of Children* 28(1), 11-35.

Işıktaç, Y. (1996). *Sosyolojik açıdan çocuk suçluluğu ve bir hukuk devleti olan Türkiye'de devletin cezalandırma yetkisini kullanış biçimi-uygulama esasları*, içinde: *Hukuksal Olgular ve Hukuk Devleti* (Ed. Hayrettin Ökçesiz), HFSA Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi, İstanbul: Arkivi Yayınevi.

Işıktaç, Y. (1999) Sosyolojik açıdan çocuk suçluluğu ve bir hukuk devleti olan Türkiye'de devletin cezalandırma yetkisini kullanma biçimi. *Mevzuat Dergisi*, 2(13), 1-15.

İçli, T. G. (2007). *Kriminoloji.* Ankara: Seçkin Kitapevi.

İpek, A. (2010). *Suça sürüklenen çocukların okul dönemlerinin incelenmesi ve bu dönemde barındırdıkları risk faktörlerinin belirlenmesi: Ankara, İstanbul ve İzmir jandarma çocuk merkezleri örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.

Jones, Vanya C., Bradshaw , Haynie , Simons-Morton , Gielen , Cheng Tina L. (2009). A Glimpse ınto urban middle schools on probation for "persistently dangerous" status: ıdentifying malleable predictors of fighting. *Journal of School Violence*, 8(9),284-300. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15388220903129918 adresinden erişildi.

Karaca, Z. E. ve Çifci E. G. (2021). Madde kullanımının ve bağımlılığının sosyoekonomik maliyetinin ve suç ile ilişkisinin değerlendirilmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1), 42-57.

Karadağ, E. (2010). Eğitim Bilimleri doktora tezlerinde kullanılan araştırma modelleri: nitelik düzeyleri ve analitik hata tipleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi,* 16(1), 49-71.

Karakuş, Ö. ve Tekin H. H. (2012). Çocuk koruma kanunu uyarınca haklarında danışmanlık tedbiri uygulanan çocukların özellikleri (Konya örneği). *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi,* 7(29) 29-44.

Karaman, İ. (2014). *Bağımlılık.* Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu. http://www.sdplatform.com/Dergi/740/%20Bagimlilik.aspx adresinden erişildi.

Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi

Karataş, Z. (2016). *Çocuk adalet sistemi kapsamında suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamaların nitel analizi*. (Doktora Tezi). T.C. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Konya.

Karataş, Z. (2017). Çocuklara yönelik denetimli serbestlik uygulamalarında sosyal hizmet müdahalesinin önemi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi,* 1(1), 1-20.

Karataş, Z., Mavili A. (2019). Çocuk adalet sisteminde suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamalarda karşılaşılan sorunlar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(45), 1013-1044.

Karataş, K., Akbaş, E. Erükçü-Akbaş, G. ve Çamuşcu, E. (2020). Evden kaçan çocuklar: Ankara'da çocuk şubeye getirilen çocuklar üzerinden bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 960-984.

Kaya, B. G. (2011). *Suça sürüklenen çocuklar ve denetimli serbestlik*. (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku (Ceza Ve Ceza Usul Hukuku), Anabilim Dalı, Ankara.

Kes, I. ve Yılmaz, Y. (2019). Konya örneginde çocuk suçlular üzerine kriminolojik bir inceleme. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2, 23*

Kızmaz, Z. (2004). Öğrenim düzeyi ve suç: suç- okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma. *Elazığ Dergisi*, 14(2), 291-319.

Kim, B.K. E., Johnson, J., Rhinehart, L., Logan-Greene, P., Lomeli, J., ve Nurius, P. S. (2021). The school-to-prison pipeline for probation youth with special education needs. *American Journal of Orthopsychiatry, 91*(3), 375–385.

Kubat, A. A. (2015). *Denetimli serbestlik ve cezaların infazı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kurtkan, B. A. (1995). *Genel sosyoloji*. 5. Baskı, İstanbul: Filiz Yayınevi.

Kızmaz, Z. (2004). Öğrenim düzeyi ve suç: suç- okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 291-319.

Kunt, V. (2003). *Çocuk ve suç*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Antropoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.

Mann, E.A. & Reynolds, A.J. (2006). Early Intervention and Juvenile Delinquency Prevention: Evidence from the Chicago Longitudinal Study. Social Work Research 30(1), 153-167.

Martin, J. M., & Fitzpatrick, J. P. (1967). Delinquent Behavior. New York: Random House.

Mason, G. & Wilson, P.R. (1988). *Sport, recreation anda juvenile crime: An assesment of the impact of sport and recreation upon aboriginal and non-aboriginal youth offrnders.* Canbera: Australian İnstitute of Criminology.

Moll, J. (2011). *Ten truths about juvenile justice reform*. Texas Public Policy Foundation Center for Effective Justice, 1-4.

Morris, C. (2002). *Psikolojiyi anlamak*. (Çev. B. Ayvaşık) Ankara: Türk Psikologları Derneği Yayınları No: 23.

Munro, E. (2011). *The munro review of child protection: final report a child-centred system.* London: UK Department for Education. https://www.basw.co.uk/system/files/resources/basw_111331-8_0.pdf adresinden erişildi.

Nalbant, A. ve Babaoğlan, E. (2016). Risk altındakiler: Yozgat örnekleri.E-Uluslar arası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 7(3),11-30

Nind, M., Benjamin, S., Sheehy, K., Collins, J. ve Hall, K. (2004). Methodological challenges in researching inclusive school cultures. *Educational Review*. 56(3), 259-270.

Nietzel, M. T. (1979). Crime and Its Modification: A Social Learning Perspective. New York: Pergamon Press.

Obuz, A. T. (2019). Suça sürüklenen ve haklarında danışmanlık tedbir kararı verilen çocukların suça sürüklenme nedenleri: Nitel bir çalışma. Reasons for juvenile delinquency of children who has pushed to crime and has consulting measure: a qualitative study. *The Journal*,12(67).

Onur, E. (1979). *Suçlu çocuklara uygulanan yaptırımlar*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Osher, D., Bear, G. G., Sprague, J. R., ve Doyle, W. (2010). How can we improve school discipline? *Educational Researcher*, 39(1), 48-58.

Ögel, K. (2005). Madde kullanım bozuklukları epidemiyolojisi. *Türkiye ve Klinikleri Dahili Tıp Bilimleri Dergisi Psikiyatri.* 1(47), 61-4.

Ögel, K., Çorapçıoğlu, A. ve Sır, A. (2004). Türkiye'de dokuz ilde ilk ve lise öğrencilerinde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi,* 15(1) 8-15.

Öter, A. (2005) *Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri (Antalya Örneği).* (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Isparta

Öter, A. ve Özkul, M. (2019). Modernleşmenin yaşam tarzı üzerindeki etkileri ve yörüklerde modernleşme eğilimleri (Batı Akdeniz örneği- Isparta, Burdur, Antalya). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47(2), 156-184.

Özdaş İ. (2020). *Denetimli serbestlikte uygulanan iyileştirme çalışmalarına katılan yükümlülerin psikolojik iyi oluş düzeyleri.* (Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Lefkoşa.

Özdemir, M. (2013). *Türkiye'de kırsaldan kente göç ve güvenlik ilişkisi (1980-2010).* (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Ana Bilim Dalı, Gaziantep.

Özer, Ö. A. (1991). *Lisede öğrencilerin psikoaktif madde kullanımına yaklaşımı ve demografik özellikler.* (Uzmanlık Tezi). Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul.

Özgen, Y. F. (2010). *Türkiye'de göç ve kentleşmenin suç ve suçlulukla ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özkök, P. (1996). *Çocuk suçluluğunun nedenleri ve alınması gereken tedbirler.* Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış (Bilim Uzmanlığı Tezi). Ankara

Özsan, M., (1990). *Çocuk suçlarında aile ve anne-baba ilişkilerinin rolü", aile yazıları birey, kişilik ve toplum, Cilt: 3*. Derleyenler: B. Dikeçligil Ve A., Çiğdem, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Peker, H. (1994). *99 Soruda çocuk ve suç.* İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Polat, O. (2004). Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, Ankarar, Seçkin Yayınları

Sağlam, M. ve Aral, N. (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramları. *Çocuk ve Medeniyet,* 2(1), 43-56. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1335683 adresinden erişildi.

Saul, G. & Werrell, P. J. (1993). Working together through school-based probation. *Student Assistance Journal*, 3(1), 26-27 https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/working-together-through-school-based-probation adresinden erişildi.

Siennick, S. E., Brown S. J., Mears D. P., Pesta G. B., Montes A. N. ve Collier N. L. (2020). School-based services for youth with prior police contact: a randomized controlled trial. *Journal of Experimental Criminology*, 16(1), 207-226.

Sokullu, R. F. A. (2009). *Kriminoloji*. Altıncı Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

Songar, A. (1977). Psikiyatri, *modern psikobiyoloji ve ruh hastalıkları*. İstanbul: Geçit Kitabevi.

Soyaslan, D. (1998). *Kriminoloji*. Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları.

Sönmez, S. (2008) Suç *işleyenlerin işledikleri suçlar ile eğitim durumları arasındaki ilişk*i. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı.

Şahiner, D.S. (2009). *Uyusturucu madde kullanmak suçu ile denetimli serbestlik tedbiri alan kişilerin sosyodemografik özelliklerinin ve Rorschach kişilik testi yanıtlarının taranması*. (Doktora Tez). İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.

Şentürk, Ş. (2018). Suça sürüklenmiş çocuklarda ana-baba tutumları ve suçun nedenleri. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 38-48.

Tezcan, M. (2012). *Çocuk sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Tezcan, M. (1993). *Boş zamanlar sosyolojisi*. Ankara: Düşünce Gücü Yayınları.

TOÇEV (2019). *Türkiye de risk altındaki çocuklar raporu*. İstanbul.

Torbet, P. M. (1996). Juvenile probation: the workhorse of the juvenile justice system. *Juvenile Justice Bulletin*, 1(1), 1-6.

TUBİM (2008). *Türkiye'de uyuşturucu kullanımı*, syf. 7-22, http://www.tubim.gov.tr/Dosyalar/istatistik/genel_nufus.pdf adresinden erişildi.

TUBİM (2010), *Madde kullanım yaygınlığı*. syf.17-21, http://www.kom.gov.tr/Tr/HaberDetay.asp?HKey=220 adresinden erişildi.

TUBİM (2012), *Madde kullanım yaygınlığı*, syf.151-154, http://www.kom.gov.tr/Tr/HaberDetay.asp?HKey=220 adresinden erişildi.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, www.sozluk.gov.tr adresinden erişildi.

TUİK (2007) Suça karışan çocuk Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr adresinden erişildi.

TUİK (2019) Suça karışan çocuk Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr adresinden erişildi.

TUİK (2021) Suça karışan çocuk Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr adresinden erişildi.

Tüsside (2008). *Çocuklara yönelik denetimli serbestlik uygulamalarını güçlendirme: Ankara ili pilot projesi.* Arama Konferansı Raporu, 14-17 Ekim 2008, Gebze.

Uluğtekin, S. (2014). *Kanunla ihtilaf halindeki çocuklar: eleştirel düşünme ve türkiye'de çocuk adalet sisteminin bazı özellikleri*. P. Akkuş, ve Ö. Başpınar-Aktütün içinde, Sosyal Hizmet ve Öteki: Disiplinlerarası Yaklaşım. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

UNODC (2020). *World drug report*. Vienna, Austria: United Nations publication, https://wdr.unodc.org/wdr2020/field/WDR20_BOOKLET_1.pdf adresinden erişildi.

Uzbay, İ. (2015). *Madde bağımlılığı tüm boyutlarıyla bağımlılık ve bağımlılık yapan maddeler*. İstanbul: Tıp Kitabevi.

Ünlü, A. ve Evcin, U. (2010). *Genç nüfustaki madde kullanım yaygınlığı: ülke genelindeki araştırmalar.* Türkiye Uyuşturucu Raporu 2010.

Vacca, J. S. (2008). Crime can be prevented if schools teach juvenile offenders to read. Chi*ldren and Youth Services Rev*iew, 30(9), 1055-1062. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0190740908000145 adresinden erişildi.

Vail, K. (2005). Create great school climate. *The Education Digest*, 71(4),4.

Walsh, P. F. Jr. (1994) New directions in juvenile justice: school-based crime prevention. *New England Journal of Public Policy*, 1(1), 123-138. http://scholarworks.umb.edu/nejpp/vol10/iss1/1 adresinden erişildi.

Yağbasan, Y. (2010). *Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri ve cezai sorumluluğu*. (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale.

Yağar, F. ve Dökme, S. (2018) *Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik Ve Güvenirlik.* Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi 2018:3(3): 1-9

Yamaner, A. (1985). Suçluluğun faktörleri Tekirdağ kapalı ve yarı açık cezaevi'nde yapılan araştırma. *Adalet Dergisi*, Gençlik Yılı Özel Sayısı.

Yavuz, H. A. (2012). Denetimli serbestliğin türk ceza adalet sistemindeki tarihsel gelişim süreci. *TBB Dergisi*, 100(1), 317-342.

Yavuzer, H. (2010). *Çocuk ve suç.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yörükoğlu, A. (2004). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınevi.

Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. 6. Baskı. İstanbul: Özgür Yayınları.

Zorbaz, O. Ve Özer, A. (2020). Okul terk riskini etkileyen öğrenci özellikleri, bir okuldan diğerine farklı mıdır?. *Eğitim ve Bilim.* 45(202)

EKLER

EK 1: Etik Kurul İzni

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU

Toplantı No:	24
Araştırmanın Yürütücüsü:	Tuğba özkol
Araştırmanın Başlığı:	Denetimli serbestlik tedbiri alan çocukların okul dönemi risk faktörlerinin incelenmesi
Karar Tarihi:	07-02-2022
Kurul Görüşü:	Kabul Edilmiştir. Araştırmanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

SONUÇ: Kabul Edilmiştir. Araştırmanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

Başkan
Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ
İMZA

Başkan Yardımcısı
Prof. Dr. Ela Özkan CANBOLAT
İMZA

Üye
Prof. Dr. Gülcihan YILDIRIM
İMZA

Üye
Doç. Dr. Hakan ÇOLAK
İMZA

Üye
Doç. Dr. Bilgehan TEKİN
İMZA

Üye
Doç. Dr. Emine ÇELİKSOY
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Serap Aslan COBUTOĞLU
İMZA

Üye
Doç. Dr. Haydar KOÇ
İMZA

Üye
Doç. Dr. Süheyla Bozkurt BALCI
İMZA

Üye
Avukat Mehmet ÇAKMAK
İMZA

Belge Doğrulama Adresi:
https://etikkurul.karatekin.edu.tr/dogrulama/c8a0d644da0b4442

Çankırı Karatekin Üniversitesi

EK 2: Adalet Bakanlığı Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, Denetimli Serbestlik Dairesi Başkanlığı Çalışma Onayı

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı :E-46985942-204.04-87/34288 11.03.2022
Konu :Anket İzin Talebi

CEZA İNFAZ KURUMLARI VE TUTUKEVLERİ PERSONELİ
ANKARA EĞİTİM MERKEZİNE

İlgi :a)14.01.2022 tarihli ve E-64378032-2022/500 sayılı yazı,
b)10.03.2022 tarihli dilekçe.

İlgi (a) yazı ile ilgi (b) dilekçe ve ekleri ile; Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Ankara Eğitim Merkezinde öğretmen olarak görev yapan ve aynı zamanda Çankırı Karatekin Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Bölümünde yüksek lisans öğrencisi olan Tuğba ÖZKOL'un Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BOZKURT BALCI'nın danışmanlığında yürüttüğü "Haklarında Denetimli Serbestlik Tedbiri Verilen Çocukların Okul Dönemi Risk Faktörlerinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında, Tuğba ÖZKOL tarafından Ankara ve Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde denetimli serbestlik tedbiri uygulanan 278 çocuk yükümlüye ilgi yazı ekinde gönderilen anket sorularının uygulanabilmesi için izin talebinde bulunulmuştur.

Söz konusu ilgi (a) yazı ile ilgi (b) dilekçe ve ekleri incelenmiş olup, Tuğba ÖZKOL'un Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BOZKURT BALCI'nın danışmanlığında yürüttüğü tez çalışması kapsamında, "Bilgilendirilmiş Onam Formu"nda yer alan yükümlülerin "adı - soyadı"nın yazılı olduğu bölümün çıkarılması ve çalışmada yükümlülerin ad-soyadı yerine rumuz, numara ya da kod isim kullanılması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, yükümlülerin kimlik bilgilerini gizli tutulması ve bilgilerin basınla paylaşılmaması, çalışma esnasında müdürlüğün işlerinin aksatılmaması, tez çalışmasının jüriye sunulmadan önce Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesi, Genel Müdürlükten onay alınmadan çalışmanın hiçbir şekilde kullanılmaması ya da yayınlanmaması koşullarıyla Ankara ve Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde denetimli serbestlik tedbiri uygulanan 278 çocuk yükümlüye söz konusu anketin talepte bulunan Tuğba ÖZKOL tarafından uygulanması uygun bulunmuştur.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Alperen ÖZTÜRK
Hâkim
Bakan a.
Daire Başkanı

Ek :
1. İlgi (a) yazı ve ekleri (21 sayfa)
2. İlgi (b) dilekçe ve ekleri (21 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı
Koruma Kurulları Şube Müdürlüğü
Hacı Bayram Mahallesi Agah Efendi Caddesi No:70/1 Altındağ /Ankara
Kep Adresi : adaletbakanligi@hs01.kep.tr Ayrıntılı bilgi için irtibat: Mehmet YILDIRIM
Telefon: (0312) 507 07 48 Faks: (0312) 223 97 44 e-posta: ds.kkmdhsm@adalet.gov.tr Elektronik Ağ: www.cte.adalet.gov.tr

UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana http://vatandas.uyap.gov.tr adresinden 07f3yuG - Lvx9FRA - ACpyP1L - 57kKhc= ile erişebilirsiniz.

DAĞITIM :
Bilgi :
Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı
Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığı
Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü
Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüğü

EK 3: Anket Formu

Sayın Katılımcı

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ.

Sizi Çankırı Karatekin Üniversitesi Öğretim Üyesi Süheyla Bozkurt Balcı ve Yüksek lisans öğrencisi Tuğba Özkol tarafından yürütülen "Haklarında denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulması kararı verilen çocukların okul dönemi risk faktörlerinin incelenmesi" başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır.

OKUL DÖNEMLERİNE İLİŞKİN SORULAR

Görüşmenin yapıldığı yer ve tarih:……Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ,…/…/…

Denetimli Serbestlik karar türü:……

Birinci Bölüm	**Genel Bilgiler**
1. Yaşınız?	1. 19 yaş ve altı 2. 20-24 yaş 3. 25-29 yaş 4. 30-34 yaş 5. 35-39 yaş 6. 40 yaş üstü
2. Cinsiyet	1. Kadın 2. Erkek
3. Yaşadığınız İl-İlçe-Semt	
4. Nerede yaşıyorsunuz?	1. Apartman dairesi 2. Müstakil Ev 3. Sokakta 4. Devlet Kurumunda 5. Nereyi bulursam orada 6. Diğer
5. Kimlerle yaşıyorsunuz?	1. Öz anne, öz baba 2. Öz anne, üvey baba, 3. Üvey anne, öz baba 4. Sadece kardeşler 5. Akrabalar 6. Tanıdıklar 7. Tek başına 8. Arkadaşlarımla 9. Diğer……
6. Kaç kardeşsiniz?	1. Tek çocuk 2. İki 3. Üç 4. Dört 5. Beş 6. Altı 7. Yedi 8. Diğer

7. Kaçıncı çocuksunuz?	1. İlk çocuk 2. İkinci çocuk 3. Üçüncü çocuk 4. Dördüncü çocuk 5. Beşinci çocuk 6. Altıncı çocuk 7. Yedinci çocuk
8. Ailenizde çalışan bireyler kimler ve nerede çalışıyorlar?	1. Baba…… 2. Anne…… 3. Kendi…… 4. Kardeşleri……
9. Babanızın öğrenim durumu nedir?	1. Okuryazar değil 2. Herhangi bir okulu bitirmemiş ama okuryazar 3. İlkokul terk 4. İlkokul mezunu 5. Ortaokul mezunu 6. Ortaokul terk 7. Lise mezunu 8. Lise terk 9. Üniversite mezunu 10. Üniversite terk
10. Annenizin öğrenim durumu nedir?	1. Okuryazar değil 2. Herhangi bir okulu bitirmemiş ama okuryazar 3. İlkokul terk 4. İlkokul mezunu 5. Ortaokul mezunu 6. Ortaokul terk 7. Lise mezunu 8. Lise terk 9. Üniversite mezunu 10. Üniversite terk
11. Kardeşlerinizin yaşı ve öğrenim durumu nedir?	Yaşı-Öğrenim Durumu 1. Birinci kardeş …… 2. İkinci kardeş …… 3. Üçüncü kardeş …… 4. Dördüncü kardeş…… 5. Beşinci kardeş …… 6. Altıncı kardeş …… 7. Yedinci kardeş …… 8. Sekizinci kardeş …… 9. Dokuzuncu kardeş……
12. Denetimli serbestlik tedbiri almanızın nedeniniz nedir? (Birden fazla sebep varsa bu suçların hepsi belirtilecektir.)	1. Adam öldürme 2. Yaralama İşkence-Eziyet Cinsel saldırı-taciz 3. Reşit olmayanla cinsel ilişki 4. Tehdit-Şantaj-Cebir 5. Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma Konut dokunulmazlığının ihlali 6. Kişilerin huzur ve sükûnunu bozma 7. Hakaret 8. Hırsızlık 9. Mala zarar verme

	10. Dolandırıcılık 11. Uyuşturucu-uyarıcı madde suçları 12. Bilişim suçları 13. Sahtecilik 14. Dilencilik 15. Fuhuş 16. Görevi yaptırmamak için direnme 17. Diğer……..
13. Önceden herhangi bir suç nedeniyle kapalı ceza infaz kurumu veya eğitimevinde bulundunuz mu? Bulunduysanız kaç sefer bulundunuz?	1. Evet…….sefer 2. Hayır bulunmadım
14. Kapalı ceza infaz kurumu veya eğitimevinde bulunma sebebiniz neydi? (Birden fazla sebep varsa bu suçların hepsi belirtilecektir.)	1. Adam öldürme 2. Yaralama İşkence-Eziyet Cinsel saldırı-taciz 3. Reşit olmayanla cinsel ilişki 4. Tehdit-Şantaj-Cebir 5. Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma Konut dokunulmazlığının ihlali 6. Kişilerin huzur ve sükûnunu bozma 7. Hakaret 8. Hırsızlık 9. Mala zarar verme 10. Dolandırıcılık 11. Uyuşturucu-uyarıcı madde suçları 12. Bilişim suçları 13. Sahtecilik 14. Dilencilik 15. Fuhuş 16. Görevi yaptırmamak için direnme Diğer……..
İkinci Bölüm	**Okula İlişkin Bilgiler**
15. Öğrenim durumunuz nedir?	1. Okuryazar değil 2. Herhangi bir okulu bitirmemiş ama okuryazar 3. İlkokul mezunu 4. İlkokul terk 5. Ortaokul mezunu 6. Ortaokul terk 7. İlköğretim öğrencisi, ……..sınıf 8. Lise mezunu 9. Lise terk 10. Lise öğrencisi,……sınıf 11. Üniversite öğrencisi
16. Şu ana kadar bitirdiğiniz okulları, yerini ve kaç yılda bitirdiğinizi söyler misiniz?	1. Okulun Adı 2. Okulun Yeri 3. Kaç yılda bitirdiğiniz 4. İlkokul 5. Ortaokul 6. İlköğretim okulu 7. Lise
17. Şu anda devam ettiğiniz bir okul var mı?	1. Evet ise belirtiniz,..... 2. Hayır

18. Devam edilen bir okul varsa adı	
19. Okulu bırakma sebepleriniz nelerdi? (Katılımcı okulu bıraktıysa sorulacak ve katılımcının birden fazla neden göstermesi durumunda, gösterilen nedenlerin hepsi belirtilecektir.)	1. Okulu sevmediğim için 2. Ailem/bana bakanlar okumamı istemediği için 3. Ailemin okutacak parası olmadığı için 4. Kardeşlerimin okuması için 5. Kendi isteğimle aile ekonomisine katkıda bulunmak için 6. Ailemin isteğiyle aile ekonomisine katkıda bulunmak için 7. Okulda başarısız olduğum için 8. Okuldan uzaklaştırıldığım için 9. Okulda sevilen biri olmadığım/Kendimi yalnız hissettiğim için 10. Öğretmenlerim tarafından sevilmediğim için Cezaevine/Islahevine girdiğim için 11. Oturduğum yerde okul olmadığı için 12. İfade edilen diğer sebepler……
20. Okul hayatınızda okuldan kaçar mıydınız?	1. Evet 2. Hayır
21. Okuldan bir dönemde kaç gün kaçardınız?	1. 1 ile 5 gün arası 2. 6 ile 10 gün arası 3. 11 ile 15 gün arası 4. 16 ile 20 gün arası 5. 21 ile 30 gün arası 6. Bir aydan fazla
22. Okuldan kaçtığınızdan ailenizin haberi oluyor muydu?	1. Evet 2. Hayır
23. Okuldan kaçtığınızdan ailenizin haberi oluyorsa şayet bu duruma nasıl tepki veriyordu?	1. Benimle konuşurlar, bir daha yapmamam konusun da uyarırlardı 2. Ailemden şiddet görürdüm 3. Umursamazlardı. 4. İfade edilen diğer tepkiler:……
24. Okuldan kaçma sebepleriniz nelerdi? (Katılımcının birden fazla neden göstermesi durumunda, gösterilen nedenlerin hepsi belirtilecektir.)	1. Okulu sıkıcı bulduğum için 2. Okulda öğretmenlerimden şiddet gördüğüm için 3. Derslerimde başarısız olduğum için 4. Okulda kendimi yalnız hissettiğim için 5. Okumanın yararına inanmadığım için 6. Okulda derse girmekten başka bir faaliyet olmadığı için 7. İfade edilen diğer sebepler:……
25. Okuldan kaçtığınızda dışarıda ne yapıyordunuz? (Katılımcının birden fazla neden göstermesi durumunda, gösterilen nedenlerin hepsi belirtilecektir.)	1. Arkadaşlarımla amaçsızca dolaşıyordum. 2. Çalışıyordum. 3. Benden büyüklerin yanında dolaşıyor, dediklerini yapıyordum. 4. Uyuşturucu madde kullanıyordum 5. Futbol, basketbol gibi oyunlar oynuyordum 6. İfade edilen diğer seçenekler……
26. Okuldan kaçtığınız dönemde suç teşkil edecek davranışlarınız olur muydu?	1. Evet 2. Hayır

27. Okuldan kaçtığınızda suç teşkil edecek ne tür davranışlarınız oldu?	1. Hırsızlık 2. Müessir Fiil 3. Trafik suçları 4. Gasp 5. Uyuşturucu madde ile ilgili suçlar 6. İfade edilen diğer suçlar:.....
28. Okul hayatınızdaki ders başarınızı nasıl tanımlarsınız?	1. Çok kötü/Başarısız 2. Kötü (Geçer) 3. Normal (Orta) 4. İyi 5. Çok iyi (Pekiyi)
29. Sizce ders başarınızı olumsuz yönde etkileyen sebepler nelerdi?	1. Aile desteğinin olmaması 2. Kötü arkadaş çevresi 3. Ekonomik nedenler 4. Öğretmenlerin kötü tutumları 5. Okulun fizikî imkânlarının iyi olmaması 6. Okula dair olumlu beklentilerimin olmaması 7. Okulu sevmemem 8. Okulda başarılı olacağıma inanmamam 9. İfade edilen diğer sebepler:.....
30. Okul hayatında başarılı bir öğrenci olsaydınız yine suç teşkil eden davranışlarda bulunur muydunuz?	1. Evet 2. Hayır
31. Okul hayatınızda hiç yaptırım uygulaması veya disiplin cezası aldınız mı? (Katılımcının cevabı "hayır" ise doğrudan 35'inci soruya geçiniz.) Not: İlköğretim kurumlarındaki yaptırım uygulamaları; uyarı, kınama ve okul değiştirmedir. Ortaöğretim kurumlarındaki disiplin cezaları ise kınama, okuldan kısa süreli uzaklaştırma, okuldan tasdikname ile uzaklaştırma ve örgün eğitim dışına çıkarmadır.	1. Evet 2. Hayır
32. Okulda hangi yaptırım veya disiplin cezalarını aldınız?	İlköğretim Okullarındaki Yaptırımlar 1. Uyarı 2. Kınama 3. Okul değiştirme Orta Öğretim Kurumlarındaki Disiplin Cezaları 1. Kınama 2. Okuldan kısa süreli uzatma 3. Okuldan tasdikname ile uzaklaştırma 4. Örgün eğitim dışına çıkarma
33. Yaptırım veya disiplin cezası almanıza sebep olan davranış neydi? (Katılımcının yaptırım veya disiplin cezası almasına neden olan birden	1. Derse ve diğer etkinliklere vaktinde gelmemek 2. Devamsızlık 3. Duvarları, sıraları ve okul çevresini kirletmek.

fazla davranış varsa bunların hepsini belirtiniz.)	4. Yöneticilere, öğretmenlere, görevlilere ve arkadaşlarına kaba ve saygısızlık. 5. Yalan söylemek, kopya çekmek, resmî evrakta değişiklik yapmak. 6. Kılık ve kıyafet kurallarına uymamak. 7. Sigara içmek. 8. Okulda kavga etmek. 9. Okulun araç-gerecine zarar vermek. 10. Başkasının malını haberi olmadan almak. 11. Dersin veya ders dışı faaliyetlerin akışını ve düzenini bozacak davranışlarda bulunmak. 12. Anayasanın başlangıcında belirtilen temel ilkelere dayalı aykırı davranışlardanmak veya başkalarını da bu tür davranışlara zorlamak. 13. Sarkıntılık, hakaret, iftira, tehdit ve taciz etmek gibi davranışlara kışkırtmak. 14. Okula yaralayıcı, öldürücü aletler getirmek ve bunları bulundurmak. 15. Herhangi bir kurum ve örgüt adına yardım ve para toplamak. 16. Siyasi parti ve sendikaların propagandasını yapmak ve bunlarla ilgili eylemler. 17. Kendi yerine başkalarını sınava katmak, başkasının yerine sınava girmek. 18. Derse ve diğer etkinliklere vaktinde gelmemek 19. Devamsızlık 20. Duvarları, sıraları ve okul çevresini kirletmek. 21. Diğer:…
34. Okul hayatınızda aldığınız disiplin cezası sizde ne gibi bir etkiye yol açtı?	1. Hiç etkilemedi 2. Okula karşı soğudum. 3. Arkadaşlarımla aram bozuldu, yalnız kaldım. 4. Sonrasında daha disiplinli bir öğrenci oldum. 5. Geleceğe dair herhangi bir beklentim kalmadı 6. Okula karşı soğudum. 7. İfade edilen diğer etkiler……
35. Okulda kendinize samimi bulduğunuz (aranızın iyi olduğu) kaç arkadaşınız vardı?	1. Hiç samimi arkadaşım yoktu. 2. 1-3 3. 4-5 4. 6-10 5. Tüm arkadaşlarımla samimiydim

36. Okuldaki arkadaş çevrenizi (sınıfınızın genelini) düşündüğünüzde, arkadaşlarınızı nasıl tanımlarsınız?	1. Uyumsuz 2. Derslerinde başarısız 3. Disiplinsiz 4. Ekonomik durumu kötü 5. Şanssız 6. Sevilmeyen 7. İçe kapanık 8. Sakin 9. Bencil 10. Uyumlu 11. Derslerinde başarılı 12. Disiplinli 13. Ekonomik durumu iyi 14. Şanslı 15. Sevilen 16. Sosyal
37. Okuldaki sınıfınızı düşündüğünüzde; sizce sınıfınız, sizi hangi özelliklerle tanımlardı?	1. Uyumlu 2. Derslerinde başarılı 3. Disiplinli 4. Ekonomik durumu iyi 5. Şanslı 6. Sevilen 7. Sosyal 8. Sinirli 9. Yardımsever
38. Okuldaki arkadaş çevrenizin sizi suça sürüklediğini düşünüyor musunuz?	1. Evet 2. Hayır
39. Okuduğunuz okulda, eğitsel kulüp çalışması veya spor yapmak için gerekli fizikî ortam var mıydı (Futbol, basketbol sahası, spor salonu, yeterli dershane vb.)?	1. Evet 2. Hayır
40. Okul hayatınızda herhangi bir eğitsel kulüp veya spor faaliyetine etkin olarak katıldınız mı?	1. Evet 2. Hayır
41. Eğitsel kulüp veya spor faaliyetlerine katılmanız için öğretmenleriniz tarafından teşvik edildiniz mi?	1. Evet 2. Hayır
42. Şimdi belirteceklerimden hangileri okulunuzda vardı? (Her madde tek tek okunarak katılımcıya sorulacaktır.)	1. Spor salonu 2. Futbol sahası 3. Basketbol sahası 4. Voleybol sahası 5. Yeterli derecede top 6. İstediğiniz kitabı alıp okuyabileceğiniz bir kütüphane 7. Araştırma yapmak için kullanıma açılmış bilgisayar dershanesi 8. Resim veya el becerisi atölyesi 9. Müzik dershanesi

	10. Laboratuvar 11. Öğretmeninizle rahatlıkla konuşabileceğiniz bir oda 12. Kantin
43. Şimdi belirteceklerimden hangilerinin okulunuzda olmasını isterdiniz? (Her madde tek tek okunarak katılımcıya sorulacaktır.)	1. Spor salonu 2. Futbol sahası 3. Basketbol sahası 4. Voleybol sahası 5. Yeterli derecede top 6. İstediğiniz kitabı alıp okuyabileceğiniz bir kütüphane 7. Araştırma yapmak için kullanıma açılmış bilgisayar dershanesi 8. Resim veya el becerisi atölyesi 9. Müzik dershanesi 10. Laboratuvar 11. Öğretmeninizle rahatlıkla konuşabileceğiniz bir oda 12. Kantin
44. Yetenekli olduğunuzu düşünüp de okulda keşfedilemeyen veya öğretmenleriniz tarafından desteklenseydiniz başarılı olabileceğinizi düşündüğünüz herhangi bir faaliyet alanı var mı? (Birden fazla seçenek belirtilebilir.)	1. Spor 2. Müzik 3. Resim 4. El becerisine yönelik çalışmalar 5. Araştırmacı 6. Diğer
45. Okul hayatınızda hiç bağımlılık yapan madde kullandınız mı? (Katılımcının cevabı "hayır" ise doğrudan 48'inci soruya geçiniz.)	1. Evet 2. Hayır
46. Okul hayatınızda bağımlılık yapan hangi maddeleri kullandınız? (Katılımcı birden fazla bağımlılık yapan madde kullandıysa veya kullanıyorsa hepsi belirtilecektir.)	1. Alkol 2. Sigara 3. Esrar 4. Kokain 5. Bali 6. Ecstasy 7. Diğer
47. Bu maddeleri nereden temin ettiniz?	1. Satın alarak 2. Arkadaşlarımdan 3. Kardeşlerimden 4. Çalarak 5. Karşılığında başkalarının verdiği işleri yaparak(Getir-götür vb.) 6. Diğer
48. Öğretmenlerinize karşı duyduğunuz sevgiyi nasıl tanımlarsınız?	1. Öğretmenlerimi hiç sevmezdim. 2. Öğretmenlerimi çok az severdim. 3. Öğretmenlerime karşı beslediğim her hangi bir duygu yok. 4. Öğretmenlerimi severdim. 5. Öğretmenlerimi çok severdim.
49. Öğretmen denildiği zaman aklınıza neler geliyor?	

50. Okul hayatınızda; sizin sorunlarınızla ilgilenen, size yardımcı olan ve canınız sıkıldığında rahatlıkla konuşabileceğiniz bir öğretmeniniz/okul yöneticiniz oldu mu?	1. Hayır, hiç olmadı. 2. Evet,…….. öğretmenim bana yardımcı oldu.
51. Okulda suç veya kabahat işlediğinizde bunun kötü bir şey olduğu veya ne anlama geldiği konusunda sizinle ilgilenen/size bilgi veren herhangi biri oldu mu?	1. Hayır, hiç olmadı. 2. Evet,…….. öğretmenim bana yardımcı oldu.
52. Okulda işlediğiniz disiplin suçu veya kabahat nedeniyle herhangi bir rehberlik hizmeti, psikolojik/psikiyatrik destek aldınız mı? Aldıysanız bu hizmet kim tarafından, nerede verildi? (Katılımcının cevabı "hayır" ise 56'ıncı soruya geçiniz.)	1. Evet 2. Hayır
53. Bu hizmetin size faydalı olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?	1. Evet 2. Hayır
54. Okulda suç veya kabahat işlediğinde öğretmenleriniz tarafından anlaşmazlığa düştüğünüz akranınıza karşı uzlaşma (anlaşma) yoluna gidildi mi?	1. Evet 2. Hayır
55. Arkadaşlarınızla bir problem yaşadığınızda bu problemi uzlaşma yoluyla nasıl çözeceğinize dair size hiç bilgi veren oldu mu?	1. Hayır, hiç olmadı. 2. Evet,
56. Okulda hiç şiddet gördünüz mü? Kimden ve neden? Bu sizi nasıl etkiledi?	1. Hayır, hiç görmedim. 2. Evet……
57. Okula veya okumaya ailenizin bakış açısı nasıldır?	
58. Okul denilince aklınıza neler geliyor?	
59. Okula veya okumaya ailenizin bakış açısı nasıldır?	
60. Okul yönetimi denilince aklınıza neler geliyor?	

EK 4: Özgeçmiş Formu

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Tuğba ÖZKOL

Doğum Tarihi: 12/01/1980

Doğum Yeri: Ankara

Medeni Hali: Evli

E-posta: ozkoltugba@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

1996-2000:Süleyman Demirel Üniversitesi Biyoloji

1996-2000:Biyoloji Öğretmenliği ve İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Pedagojik Formasyon Eğitimi

MESLEKİ BİLGİLER

2005-2006: Adalet Bakanlığı Kartal Denetimli Serbestlik Müdürlüğü- Öğretmen

2006-2010: Adalet Bakanlığı Van Denetimli Serbestlik Müdürlüğü- Öğretmen

2010-2013: Adalet Bakanlığı Kocaeli Denetimli Serbestlik Müdürlüğü- Öğretmen

2013-2017: Adalet Bakanlığı Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü- Öğretmen

2017-2023: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Ceza İnfaz Kurumları Ve Tutukevleri Personeli Ankara Eğitim Merkezi- Uzman Öğretmen